175. Tiistaina 17 päivänä tammikuuta 1995

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Ehdotus kansaneläkelaitoksen valtuutettujen johtosäännön muuttamisesta 6685

Puhemiesneuvoston ehdotus n:o 3
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 48

Ensimmäinen käsittely:

2) Ehdotukset laeiksi kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sen soveltamisesta ja rikoslain muuttamisesta 6686

Hallituksen esitys n:o 247
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12

3) Ehdotus laiksi Valtion Korjaamon nimen muuttamisesta nimeksi RASKONE 6687

Hallituksen esitys n:o 345
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 20

4) Ehdotus laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 343
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 21

5) Ehdotukset ilmailulaiksi ja laiksi suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain muuttamisesta 6687

Hallituksen esitys n:o 294
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 22

6) Ehdotukset laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain ja luontaiselinkeinolain muuttamisesta 6688

Hallituksen esitys n:o 311
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 39

7) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 132
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5

8) Ehdotus laiksi kaivoslain muuttamisesta 6698

Hallituksen esitys n:o 312
Talousvaliokunnan mietintö n:o 53

Esitellään:

9) Hallituksen esitys n:o 353 laiksi kihlakunnanviraston eräiden virkojen nimittämismenettelystä 6699

10) Hallituksen esitys n:o 354 laiksi tuloverolain muuttamisesta ..... „

11) Hallituksen esitys n:o 355 laiksi tieliikennelain muuttamisesta ..... „

12) Hallituksen esitys n:o 356 urheilijoiden sosiaaliturvaa koskevaksi lainsäädännöksi ... 6699

13) Hallituksen esitys n:o 358 laiksi jätelain muuttamisesta annetun lain 60 §:n 1 momentin kumoamisesta ... „

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Pääministerin ilmoitus Suomen tarkkailija-asemasta Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa ... „

Esitellään:

14) Ed. Paasion lakialoite n:o 106 laiksi valtiopäiväjärjestyksen 57 §:n muuttamisesta ... 6721

Pöydällepanoa varten esitellään:

15) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49 hallituksen esityksestä laeiksi potilasvahinkolain ja eräiden potilasvahinkokorvausten sitomisesta palkkatasoon annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 326) ... 6728

16) Talousvaliokunnan mietintö n:o 54 hallituksen esityksestä laiksi eräitä julkisia yrityksiä koskevasta tiedonantovelvollisuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 339) ... „

17) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11 hallituksen esityksestä Eduskunnalle vuonna 1993 pidetyn 80. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta (HE 332) ... „

18) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksestä öljyvahinkojen torjuntaa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 334) ... „

19) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esityksestä öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta (HE 350) „

20) Tulevaisuusvaliokunnan mietintö n:o 1 valtioneuvoston selonteosta pitkän aikavälin tulevaisuudesta (VNS 3/1993 vp) 6728

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen ja toinen varapuhemies Pelttari sekä edustajat Aho E., Alaranta, Bell von, Gustafsson, Hautala, Iivari, Jansson, Jouppila, Järvilahti, Laurila, Lipponen, Morri, Myller, Mäki-Hakola, Näsi, Rehn E., Rehn O., Riihijärvi, Roos J., Rusanen, Ryynänen, Rönnholm, Savolainen, Skinnari, Stenius-Kaukonen, Suhola, Suhonen, Toivonen, Törnqvist, Viinanen, Viljanen, Virrankoski, Vähäkangas, Väyrynen ja Wahlström.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Gustafsson, Bell von, Roos J., Mäki-Hakola, Skinnari, Viljanen ja Virrankoski.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Lipponen, virkatehtävien vuoksi ed. Paakkinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Jansson, Savolainen, Viinanen ja Vähäkangas,

tämän kuun 19 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Hautala, Pelttari, Stenius-Kaukonen ja Väyrynen,

tämän kuun 20 päivään sairauden vuoksi edustajat Alaranta ja Wahlström sekä virkatehtävien vuoksi edustajat Iivari, Jouppila, Laurila, Myller, Rusanen, Ryynänen, Rönnholm ja Toivonen sekä

tämän kuun 27 päivään sairauden vuoksi ed. E. Rehn.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 784 ja 794. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Suuren valiokunnan jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että tultuaan valituksi jäseneksi Euroopan parlamenttiin pyytää ed. Jouppila vapautusta suuren valiokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että suuren valiokunnan täydennysvaali toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Mäki-Hakola: Rouva puhemies! Ilmoitan, että huominen suuren valiokunnan kokous peruutetaan ja seuraava kokous pidetään ensi perjantaina 20 päivänä tammikuuta kello 14 istunnon keskeydyttyä tai päätyttyä.

Sivistysvaliokunnan puheenjohtaja

Puhemies: Ilmoitetaan, että sivistysvaliokunta on valinnut puheenjohtajakseen ed. Ala-Harjan.

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja

Puhemies: Ilmoitetaan, että Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta on kokouksessaan 13.1.1995 valinnut puheenjohtajakseen ed. S-L. Anttilan.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus kansaneläkelaitoksen valtuutettujen johtosäännön muuttamisesta

Ainoa käsittely
Puhemiesneuvoston ehdotus n:o 3
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 48

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 48. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään päätösehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Valtiopäiväjärjestyksen 83 a §:n mukaan kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa valvomaan eduskunta asettaa 12 valtuutettua sekä vahvistaa heille johtosäännön. Valtuutettujen tehtävänä on valvoa eläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa, valita tilintarkastajat, vahvistaa tilinpäätös ja päättää asioista, jotka on laissa valtuutetuille määrätty. Valtuutetut antavat vuosittain toiminnastaan kertomuksen tilintarkastajille.

Kansaneläkelaitoksen johtosääntö on vuodelta 1938. Johtosääntöä ei yleensä tehdä lyhyen tähtäimen tarpeita varten vaan pitkällä tähtäimellä. Niinpä nytkin esitetyt muutokset johtosääntöön ovat nousseet pitkällä aikavälillä käytännössä ilmenneistä tarpeista. Johtosäännön 3 §:n muutostarve oli ilmeinen, sillä kansaneläkelaitoksen toiminta on laajentunut vuoden 38 jälkeen niin paljon, että luottamushenkilöinä toimivien valtuutettujen on mahdotonta tarkastaa kansaneläkelaitoksen toimintaa kaksi kertaa vuodessa tapahtuvan tarkastuksen aikana. Sen vuoksi pykälää on ehdotettu laajennettavaksi esityksessä siten, että valtuutetut voisivat tarpeen mukaan pitää tarkastuksia ja käyttää apuna tilintarkastajia.

Ennen valtuutettujen varsinaisia kokouksia on jo vuosien ajan kokoontunut epävirallinen työvaliokunta, jonka valtuutetut ovat valinneet keskuudestaan. Nyt esitettävässä 3 a §:ssä työvaliokunnan asema virallistettaisiin jo aiemmin muotoutunutta käytäntöä vastaavaksi, mikä on järkevää, koska valtuutettujen työmäärän lisäännyttyä ovat kokoukset venyneet usein pitkiksi. Työvaliokunnan työllä on voitu helpottaa valtuutettujen kokouksen valmistelua, ja näin varmaan myös tapahtuu, jos johtosääntö hyväksytään.

Johtosäännön 7 §:n säännöksissä on ilmennyt jonkin verran hankaluuksia, ja sen vuoksi on tarpeellista, että tässä uudessa ehdotuksessa esitetään niitä tarkistettavaksi. Vanhassa johtosäännössä puhutaan 8 §:ssä kansalaisluottamuksen menettämisestä, joka tänä päivänä ei enää ole mahdollista. Sen vuoksi 8 §:ää on muutettu siten, että nyt esitetään kansalaisluottamuksen menettämisen sijaan holhousta, jos henkilö on asetettu konkurssiin. Tässä pykälässä henkilön konkurs-

silla ei tarkoiteta henkilön omistaman yrityksen tai yrityksen, jossa hän on ollut osakkaana, konkurssia, niin kuin useat olivat asian käsittäneet, vaan henkilökohtaista konkurssia, ja niitä ei liene maassamme tällä hetkellä kovin monta.

Arvoisa puhemies! Johtosääntöesityksessä on palkkiosäännöksiin esitetyillä muutoksilla tarkoitus järkiperäistää nykyistä tilannetta niin, että uudet, tulevat valtuutetut tulevat nykyisen kuukausipalkkion lisäksi saamaan kokouspalkkion jokaiselta kokoukselta, johon he osallistuvat. Tätähän ei aiemmin ole ollut.

Ed. S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! Minulla ei varsinaiseen esitykseen ole sinänsä huomautettavaa, ed. Hurskainen sen kävi läpikin, mutta sellainen vähän suurempi asia on huomautettavana, että kansaneläkelaitoksen hallintoa on yritetty uudistaa toistakymmentä vuotta ja tämä on ainoastaan tulos tämän hallituksen aikana, millä tavoin kansaneläkelaitoksen hallintoa uudistetaan, ja tämäkään ei ole hallituksen esitys vaan puhemiesneuvoston esitys.

Minusta nyt kansaneläkelaitoksen hallinnossa pitäisi todella päästä siihen, että sitä uudistettaisiin. Valtuutettujen ja lisätyn hallituksen järjestelmässä, kun valtuutettujakin on varamiehineen tavattoman suuri määrä, helposti tulee hajota ja hallitse -tilanne. Tässä mielessä toivoisi, että uusi eduskunta ja uusi hallituskin ottaisivat ohjelmakseen sen, että kansaneläkelaitoksen hallintoa todella uudistetaan ja ajanmukaistetaan. Tämä on erityisen tärkeätä siksi, että kansaneläkelaitoksen tehtävät ovat lisääntyneet, markkamääräisesti siellä pyörii meidän sosiaaliturvastamme yli 60 miljardia markkaa, siis enemmän kuin valtion budjetin kautta. Tätäkin varten on tavattoman tärkeätä, että hallinto on sellainen, että se pystyy vastaamaan niihin haasteisiin, joita laitokselle on asetettu, ja ne ihmiset, jotka maksujen kautta tätä rahoittavat, saavat myös sellaisia etuuksia kuin on tarkoitettu.

Ed. K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Olen ed. Skinnarin kanssa samaa mieltä siitä, että kansaneläkelaitoksen hallinto ja valvonta pitää olla hyvin ajanmukaisella tasolla, ja kun vielä laitoksen tehtävät ovat laajentuneet, tähän on erityisen painava syy.

Täytyy kuitenkin muistaa, että kansaneläkelaitos on eduskunnan alainen laitos ja eduskunta tietysti myös pitää huolen siitä, että hallinto on ajanmukaisella tasolla. Valtuutettujen keskuudessa ei ole syntynyt mitään tarvetta nyt lähteä esittämään mitään suuria hallinnollisia muutoksia, mutta olemme halunneet pitää huolta siitä, että toiminnan säännökset, joilla valtuutetut toimivat, ovat ajanmukaisella tasolla. Ed. Skinnarikin hyvin tietää, että hallintokysymys on ollut hyvin pitkään keskustelussa takavuosina ja eri puolueilla ja eri edustajilla on siitä hyvin monenlaisia näkemyksiä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta päätösehdotuksen 3, 3 a, 4, 6—8 ja 11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

P u h e m i e s : Eduskunta päättänee, että johtosäännön muutos julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

Hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laeiksi kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sen soveltamisesta ja rikoslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 247
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu:

Ed. H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on kansainvälinen yleissopimus kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämisestä sekä näiden aseiden hävittämisestä. Sopimusta tehtäessä sitä oli allekirjoittamassa 157 valtiota, ja kun 65 näistä valtioista on sen ratifioinut, sopimus tulee kansainvälisesti voimaan.

Kuitenkaan tämän yleissopimuksen velvoitteet eivät koske niitä kemiallisia aseita, jotka on upotettu meriin ennen tammikuuta 1985, eli yli kymmenen vuotta sitten meriin upotetut aseet ovat yleissopimuksen ulkopuolella. Jos ajattelee Suomea ja kemiallisia aseita ja kemiallisten aseiden kehittelyä, paitsi tietysti kaikki se, mitä tänään maailmalla tapahtuu joissakin valtioissa,

jotka näitä aseita tänään kehittelevät, meille hyvin suuri kysymys ja hyvin suuri ympäristökysymys ovat ne kemialliset aseet ja myös muut aseet, joita Itämereen on heti toisen maailmansodan jälkeen upotettu.

Lakiesitystä käsiteltäessä ulkoasiainvaliokunta kuuli ympäristöministeriön asiantuntijaa, joka kertoi, että Helsingin komission eli Itämeren suojelukomission työryhmä on vuosi sitten tammikuussa päätynyt esittämään, että Itämereen toisen maailmansodan jälkeen upotettuja ammuksia ja kemiallisia aseita ei nostettaisi ylös. Ammusten upotuspaikat ovat Itämeri-komission saaman selvityksen mukaan Gotlannin, Bornholmin ja Tanskan Vähä-Beltin alueella, ja ammuksia on sen saamien tietojen mukaan upotettu 40 000 tonnia ja kemiallisia sodankäyntiaseita, mm. sinappikaasua, noin 13 000 tonnia Itämereen. Muista upotuksista Itämeren suojelukomission työryhmä ei ole saanut tietoja.

Kuitenkin julkisuudessa aika ajoin esiintyy erilaisia silminnäkijäkuvauksia tai epäilyjä siitä, että myös muita kemiallisia aseita olisi Itämereen upotettu, ja jopa huhuja siitä, että sodan jälkeen tällaisia aseita olisi saatettu upottaa Suomenlahteen tai Suomenlahden itäosiin. Tällaisista upotuksista ei kuitenkaan Itämeren suojelukomissio ole saanut mitään vahvistusta osittain varmasti sen vuoksi, että tänä päivänä yhä Venäjällä ympäristöministeriön ja armeijan edustajien välillä tieto ei juurikaan tällaisista kysymyksistä kulje.

Suomen kannalta olisi kuitenkin hyvin olennaista selvittää, olisiko näillä kemiallisten aseiden tai muiden aseiden upotuksilla Itämereen ja mahdollisesti Suomenlahteen yhteyksiä joihinkin niihin ympäristökatastrofeihin tai ympäristöturmiin, joita viime vuosinakin on sattunut. Muistetaan esimerkiksi hyvin suuri lintukuolemakatastrofi itäisellä Suomenlahdella muutama vuosi sitten, jonka syytä ei lopultakaan pystytty selvittämään tai jolle ei mitään virallista syytä tutkimusten jälkeenkään osattu antaa.

Olisi hyvin tärkeätä, että tässä tilanteessa Suomi toimisi aktiivisesti sen puolesta, että pyrittäisiin selvittämään juurta jaksaen ja perin pohjin, onko mahdollisesti myös muita ammuksia, muita kemiallisia aseita kuin niitä, joista nyt on saatu tietoja, upotettu Itämereen tai Suomenlahteen, että Suomi aktiivisesti osallistuisi sellaiseen selvitystyöhön, pitäisikö osa näistä tai nämä kaikki aseet nostaa ylös suurempien ympäristövahinkojen välttämiseksi. Kun näiden aseiden metallikuoret ruostuvat ja kaasut vapautuvat Itämereen, olisi hyvin tärkeää selvittää tällaisten tapahtumien ympäristövaikutukset ja se riski, mitä nämä Itämeren luonnolle tänä päivänä aiheuttavat.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi Valtion Korjaamon nimen muuttamisesta nimeksi RASKONE

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 345
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 20

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 343
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 21

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset ilmailulaiksi ja laiksi suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 294
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 22

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain ja luontaiselinkeinolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 311
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 39

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 39.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 132
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva puolustusvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta tähtää siihen, että menettelytavat vastaisivat muiden eurooppalaisten maiden käytäntöä ja valvontaa. Lupa-asiat ratkaistaan nyt asian laadun mukaan joko valtioneuvostossa tai puolustusministeriössä, jonka tulee kuitenkin ulkoministeriöltä erikseen selvittää, ettei luvan myöntämiselle ole ulko- tai turvallisuuspoliittista estettä.

Lakiin liittyvässä asetuksessa vientiin tarkoitetut puolustustarvikkeet jaotellaan neljään tuoteluokkaan. Nykyisin voimassa olevan lain eräänä epäkohtana on hallituksen esityksen mukaan ollut, että sen moniportaisuus on aiheuttanut aikaa tuhlaavaa käsittelyä aivan pienissäkin vientierissä ja kaikki Oecd-maiden ulkopuolelle tapahtunut vienti on pääasiassa tyrehtynyt, koska luvat on pääsääntöisesti evätty.

Puolustusvaliokunta kuuli yli kahtakymmentä asiantuntijaa ja pyysi ulkoasiainvaliokunnalta lausunnon, joka on otettu mietinnön liitteeksi.

Puolustustarvikevienti on ollut erittäin pientä. Se ei ole ylittänyt kertaakaan vuosina 1980—1993, siis kolmentoista vuoden aikana, 0,1:tä prosenttia maamme kokonaisviennistä. Viimeisinä vuosina se on ollut 0,05 prosenttia kokonaisviennistä. Näin ollen puolustustarviketeollisuus on ollut kotimarkkinateollisuutta, ja juuri se on ajanut tämän teollisuushaaran vakavaan kriisiin ja koko teollisuuden tulevaisuus on vaakalaudalla.

Mainittakoon, että meidän sotamateriaalin vientimme arvo markoissa oli vuonna 1993 62 miljoonaa markkaa, kun se naapurimaassamme Ruotsissa oli samana vuonna 2,8 miljardia kruunua. Ruotsin viennistä 85 prosenttia meni Oecd-maihin ja ensisijaisesti Pohjoismaihin. Suomi vei vuonna 1993 puolustustarvikkeita Ruotsiin noin 34 miljoonan markan edestä, siis yli 50 prosenttia koko viennistä. Seuraavina maina tulivat Saksa, Syyria, USA ja Norja noin 5—7 prosentin osuudellaan.

Valiokunta huomauttaa, että mikäli pidämme kiinni sovitusta uskottavasta itsenäisestä puolustuksesta ja kriisiajan valmiudesta, muodostaa puolustusalan valmistuskapasiteetti ja osaaminen tärkeän elementin. Näin ollen kotimaisen menekin lasku on kompensoitava vientiä lisäämällä. Äärimmäinen varovaisuus viennissä ja ulkomainen aseteknologian kehitys on siirtänyt kysyntää korkean teknologian monimutkaisiin järjestelmiin. Suomalainen valmistus on tätä nykyä perusmateriaalia: ruutia, patruunoita, kivääreitä, ammuksia, kranaatinheittimiä, tykkejä sekä panssaroituja ajoneuvoja.

Valiokunnan mielestä aseviennissämme vallitsee dilemma: Kysyntää olisi siellä, minne ei saa viedä, kun taas sinne, minne saa viedä, suomalaisilla tarvikkeilla ei ole kysyntää.

Tämä laki ei muuta vallitsevaa tilannetta, mitä tulee yritysten kannattavuuteen, ei ainakaan lähitulevaisuudessa, koska ala on tiukasti kilpailtu. Lakiin on sisällytetty myös säännös komponenttien viennistä. Näiden viennin oletetaan helpottuvan, koska niiden jälleenvienti ostajamaassa koottuihin tuotteisiin sisältyvinä kuuluu yksinomaan ostajamaan valvontaan ja vastuulle. Loppuselvityksen antaisi se, jonka oman tuotteen valmistuksessa komponenttia käytettäisiin. Valiokunnan mielestä tässä onkin puolustustarviketeollisuudelle eräs markkinarako. Valiokunta tähdentää myös sitä, että asemarkkinat olisi mahdollisuuksien mukaan suunnattava kotimarkkinoille juuri puolustuskyvyn ylläpitämiseksi silläkin ehdolla, että ne tulevat kalliimmiksi kuin ulkomailta tehdyt hankinnat.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää lausunnossaan puolustusvaliokunnalle huomiota ihmisoikeusnäkökohtien huomioon ottamiseen puolustustarvikkeiden viennissä. UaV on huolestunut siitä, että puolustustarvikkeita on viety sellaisiinkin maihin, joissa on ollut vakavia ihmisoikeusloukkauksia ja -rikkomuksia. Puolustusvaliokunta otti mietinnössään tämän tarkkaan huomioon todeten, että ihmisoikeuksien kunnioittaminen viennin lopullisessa maassa sisältyy yhtenä kriteerinä Euroopan unionin asevientikriteereihin eikä Suomella ole mitään syytä vaarantaa kansainvälistä arvostustaan sallimalla sotatarvikkeiden vientiä sellaisiin maihin, joissa suomalaista materiaalia käytettäisiin sisäisissä selkkauksissa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että lupamenettelyn hajaantuminen tuoteryhmästä riippuen liian monelle viranomaiselle on Suomelle ongelma. Puolustusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan koko strategisen vientivalvonnan kattava puitelaki on valmisteilla, ja mikäli myös puolustustarvikkeet siirrettäisiin sen piiriin, tarkoittaisi se sitä, että myös lupaviranomaistehtävät siirtyisivät puolustusministeriöltä kauppa- ja teollisuusministeriölle.

Hallituksen esityksen 5 §:ssä kuitenkin mainitaan, että valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistaan ensimmäiseen ja toiseen tuoteluokkaan kuuluvien aseiden tuoteluvat. Näihin luokkiin kuuluvat mm. automaattiaseet ja kiväärit, heittimet, pommit, torpedot, raketit, ohjukset sekä erikoisesti sotilaskäyttöön suunnitellut tulenjohto-, hälytys- ja varoitusjärjestelmät, panssarivaunut, telatykit ja myrkylliset taisteluaineet, aseistetut ja panssaroidut ajoneuvot, sota-alukset, erilaiset sotilaskäyttöön muunnetut lentokoneet ja ilma-alukset. Puolustusministeriö tulee ratkaisemaan kolmanteen ja neljänteen luokkaan kuuluvat maastavientiasiat.

Valiokunta on tiukentanut ja selventänyt muutamia sanontoja tekstissä. Siellä esiintyy mm.: "tulee lupa myöntää, ellei estettä myöntämiseen voida osoittaa". Mikäli rajoitus halutaan säätää, se olisi asianmukaisinta tehdä itse laissa. Valiokunta ehdottaakin 3 §:n 2 momentin korjaamista muotoon: "Valtioneuvosto vahvistaa puolustustarvikkeiden maastavientiä ja kauttakuljetusta koskevat yleiset suuntaviivat."

Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentiksi hallitus ehdottaa muotoa, jossa asetus ja ministeriön päätös tulisivat säädetyiksi rinnakkaisiksi, vaikka tämä ei näytä olevan tarkoitus. Tätäkin kohtaa valiokunta on täsmentänyt seuraavasti: "Asetuksella ja sen nojalla puolustusministeriön päätöksellä annetaan yksityiskohtaisempia säännöksiä ja määräyksiä siitä, mitä tarvikkeita pidetään tässä laissa tarkoitettuina puolustustarvikkeina, sekä siitä, miten ne ryhmitellään lupa-asioiden käsittelyä varten neljään tuoteluokkaan".

Lopuksi voisin todeta, että tämä lakiuudistus tarkentaa ja tehostaa lupakäytäntöä. Talouden avautuminen ja tekniikan kehittyminen tuovat yhä uusia vaateita sotatarvikkeiden viennin ja kauttakulun valvonnalle. Siksi on tarpeen jatkaa edelleen sen kehittämistä tehokkaammaksi ja joustavammaksi.

Tähän mietintöön on jätetty kaksi vastalausetta.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä pyysin tämän vastauspuheenvuoron lähinnä ed. Lammisen puheenvuoron alkuosan johdosta. Minulle nimittäin syntyi siinä alkuosassa sellainen käsitys, että ed. Lamminen puhuu ikään kuin teollisuusjohtajan näkökulmasta, nimenomaan ikään kuin tavoitellen aseteollisuuden mahdollisimman suurta kannattavuutta ja aseteollisuuden voittoja, ja tämä olisi tärkein lähtökohta otettaessa kantaa Suomen asevientipolitiikkaan.

Siinä vaiheessa kun ed. Lamminen alkoi kertoa ulkoasiainvaliokunnan lausunnosta, palattiin pikkuisen moraalisiin ihmisoikeusnäkökohtiin. Kun minulle kuitenkin jäi epäselväksi, mikä on ed. Lammisen kanta moraalisiin ja ihmisoikeusnäkökohtiin, niin minä mielelläni toivoisin, että ed. Lamminen voisi tarkentaa tältä osin vielä kannanottojaan. Minä tiedän, että Suomella on ollut suhteellisen hyvä periaatteellinen asenne aseviennin kriteereihin nähden, sen sallimiseen nähden, mutta viime aikoina käytäntö ei ole mielestäni vastannut näitä hyviä periaatteita.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lammisen puheenvuoron ja puolustusvaliokunnan mietinnön johdosta eräitä näkökohtia, jotka liittyvät nimenomaan asevienninn suhteeseen ihmisoikeuksiin.

Ed. Lamminen viittasi siihen, että valiokunnan mietinnössä on otettu huomioon ulkoasiainvaliokunnan kanta siitä, että ihmisoikeusnäkökohdat tulisi ottaa korostetummin esille asevientipäätöksiä tehtäessä. Mielestäni näin ei kuitenkaan hallituksen esityksessä tehdä, vaan se asiantuntijalausuntojen kirjo, joka meillä oli hallituksen taholla, lähti siitä, että ihmisoikeuskysymys

riippuu asetyypistä, jolloin voisimme käydä keskustelua, voidaanko kranaatinheittimellä rikkoa ihmisoikeuksia, ja hallituksen edustajat ilmeisesti ovat tulleet siihen tulokseen, että rynnäkkökivääriällä voi rikkoa ihmisoikeuksia, mutta kranaatinheittimellä ei voi. Minusta se on kestämätön tilanne.

Asiallisesti ottaen selväksi johtavaksi kriteeriksi tulisi ottaa kyseisen kohdemaan yleinen ihmisoikeustilanne ihan siitä riippumatta, että liiketaloudellisessa mielessä suurin kysyntä on juuri sellaisissa maissa, jotka ovat harrastaneet hyvin kyseenalaista ihmisoikeuspolitiikkaa. Tässä mielessä olisin toivonut, että puolustusvaliokunta olisi kiinnittänyt siihen myös itse lakitekstissä huomiota. Ulkoasiainvaliokunnassahan käytiin siitä keskustelua, tulisiko laissa kiinnittää tähän huomiota. Näin enemmistö päätyi siihen, että me emme sitä esitä, mutta emme tarkoittaneet sitä, että puolustusvaliokuntakaan ei sitä esittäisi. On syytä toivoa, että tämä toivomus, jossa ed. Lamminen on yhtynyt ulkoasiainvaliokunnan kantaan, tulee todella kriteeriksi päätöksiä tehtäessä.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota samaan asiaan kuin ed. Laine ed. Lammisen puheenvuorossa, nimittäin siihen, että asevientiyritysten etu ja Suomen ulkopoliittinen etu tässä asiassa menevät ristiin. Ed. Lamminen oli hyvin rehellinen todetessaan, että aseviennillä olisi kysyntää siellä, minne niitä ei pitäisi oikeastaan ollenkaan viedä. Näinhän asia juuri on. Silloin asevientiä harjoittavilla yrityksillä on varmasti intressissä viedä ihmisoikeuksiakin rikkoviin maihin. Suomen ulkopoliittinen etu se sen sijaan ei ole. Valitettavasti kävi niin, että raha ratkaisi ulkoasiainvaliokunnassa. Nimittäin tästä asiasta heitettiin kolikkoa ja me kolikon hävinneelle puolelle jääneet todella ehdotimme, että nämä ihmisoikeuspykälät olisi selvästi otettu tähän lakiin, kirjattu siihen. Hallituksen esitys on täysin puutteellinen ja heikko näiden ihmisoikeusnäkökohtien osalta.

Ulkoasiainvaliokunnan kuultavina oli asiantuntijoita, jotka olivat jopa hyvin iloisia siitä, että tämä antaa hyvät mahdollisuudet juuri hightech-aseviennille: Jos kumipamput tai kiväärit katsotaan liikaa ihmisoikeuksia loukkaaviksi, me voimme viedä sitten tutkajärjestelmiä ja erilaisia tykkien ohjausjärjestelmiä, ja tässä mielessä aseteollisuutemme kehittyy suopeasti. Tämä on kyllä aikamoista kaksinaismoraalia suomalaisen aseviennin osalta.

Kyse tässä laissa, vaikka hallitus sen itse näyttää kiistävänkin, on siitä, että asevientiä halutaan nyt liberalisoida. Kun ed. Lamminen käytti sanoja "tehokkuus" ja "joustavuus" aseviennin yhteydessä, ymmärrän, että tämä tarkoittaa juuri tätä, että asevientiä halutaan lisätä, kasvattaa ja niitä kriteereitä, joita aikaisemmin on liitetty ihmisoikeuksiin, halutaan nyt väljentää.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska en ole itse ollut valiokunnassa, tietysti tietämys on erittäin huono, mutta kun olen kuullut ed. Haaviston ja ed. Paasion puheita ja he ovat hyvin voimakkaasti puhuneet ihmisoikeuskysymyksistä, eihän eduskunnassa ole ihmisoikeuksista puhuttu mitään. Ajatellaan, mitä Suomen hallituksen pitäisi tehdä. Meille tuodaan ns. halpatuontitavaraa Portugalista, jossa käytetään lapsityövoimaa, mutta nyt kun on puolustustarvikkeista puhe, mikä on ihmisoikeuskysymys niitä kehitysmaita kohtaan, joista Suomi ja myös muut Euroopan rikkaat jäsenet tuovat raaka-ainetta tai ruokatarvikeainetta. Tämä on hyvin yksipuolista ihmisoikeuskysymystä. Se on tärkeätä, mutta se pitäisi ottaa kokonaisvaltaiseen käsittelyyn myös täällä eduskunnassa.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laineelle vastaisin, että kyllä minun moraalini kestää tässäkin suhteessa päivänvalon. Mikäli puhuin kuin teollisuuspamppu, niin oli pakko puhua. Tässä on kysymys myös tietyistä määristä työpaikkoja. Tähdensin jossakin kohdin puheessani sitä, että tämä tähtää koko ajan kotimaisen teollisuuden kriisinajan valmiuksiin, jolloin meillä olisi omasta takaa näitä puolustustarvikkeita, mitä silloin tarvitsemme. Me tiedämme varsin hyvin, että kaikki puolustustarviketehtaat maassamme ovat konkurssikypsiä. Se ala, mitä ne edustavat, on niin tarkoin ja tiukkaan kilpailtu, että sieltä ei markkinarakoa juurikaan löydy. Se löytyy ainoastaan erittäin kapealta korkean teknologian sektorilta, mutta tästä perustuotteesta ei varmastikaan suomalainen teollisuus vie yhtään liikaa tulevaisuudessakaan ulkomaille puolustustarvikkeita.

Ed. L a a k s o: Arvoisa rouva puhemies! Mielenkiintoista keskusteluissa aseviennistä yleensä on ollut se, että innokkaimmin tämän lain puolesta puhuvat ne samat tahot, joiden päätöksin on ulkomailta tuotu parisataatuhatta rynnäkkökiväärä samanaikaisesti, kun tuotan-

toa kotimaassa on supistettu ja työvoimaa irtisanottu. Eli samat tahot, jotka nyt kuvittelevat, että tämä uusi asevientilaki helpottaa tuodessaan joustavammat ehdot asevientiin nykyisten työpaikkojen säilyttämistä ja ehkäpä uusviennin avulla uusienkin työpaikkojen luomista varusteluteollisuuden piiriin, ovat siunanneet sen, että Suomeen tuodaan parisataatuhatta rynnäkkökivääriä, joiden tuloksena on jouduttu irtisanomaan suomalaisesta puolustustarviketeollisuudesta työvoimaa.

On aivan totta, mihin ed. Laine jo kiinnitti huomiota, että Suomen varusteluteollisuuden edut ovat tämän hallituksen lakiesityksen peruslähtökohdat. Itse asiassa tämä perustuu kuvitelmaan siitä, että helpottamalla nykyistä asevientilupakäytäntöä voitaisiin ikään kuin aikaansaada tilanne, jossa suomalainen varusteluteollisuus, puolustusvälineteollisuus, voisi lisätä huomattavasti nykyisestä asevientiä.

Kuitenkin me tiedämme, että maailman muutoksen tuloksena juuri aseista on ylitarjontaa. Asemarkkinat ovat jo äärimmäisen kilpaillut, ja mahdollisuus päästä näille markkinoille mukaan on varmasti paljon vaikeampaa kuin useimmilla muilla aloilla. Luulenpa, että vaikka hallitus hyvin avoimesti sanoo asevientilupaehtojen helpottamisen syyksi juuri suomalaisen varusteluteollisuuden tilanteen ja sen, että kotimaisen tilauskannan laskua on kompensoitava ulkomaisella viennillä, jonka lupaehtoja helpotetaan, niin todellisuudessa tämän lain muutoksen taustana on kuitenkin, kuten hallitus myös sanoo, harmonisoida Suomen tuleva asevientilupakäytäntö Euroopan unionin piirissä olevan asevientilupakäytännön kanssa. Itse asiassa tämä laki ei ole mitään muuta kuin juuri sitä. Eli hallituksen lakiesityksen hyväksyminen johtaa asevientilupakäytännön liberalisointiin nykyisestä. Huolimaton lakiesityksen lukeminen saattaa luoda sellaisen harhakuvan, että vientivalvonta kiristyisi nykyisestä. Tämä harhakuva johtuu siitä, että valvottavien tuotteiden määrä lisääntyy nykyisestä, mutta tosiasiassa vientilupaehdot kuitenkin lievenevät.

Ensinnäkin lakiesitys liberalisoi, helpottaa, nykyistä asevientilupakäytäntöä, ja toiseksi lakiesitys harmonisoi Suomen lainsäädännön Euroopan unionin, EU:n, lainsäädäntöön. Tarkoituksena on tosin sanoen lainsäädäntöä muuttamalla siirtyä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sanelemiin asevientilupakriteereihin.

Ulkoministeriön lausuntoa luvan myöntämiseksi tarvittaisiin tulevaisuudessa enää vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Nykykäytäntö on ollut se, että tulkintatapauksissa, jota vienti lähes kaikkiin Oecd:n ulkopuolisiin maihin on tähän saakka nykyisen lain pohjalta ollut, pääsääntönä Suomella on ollut pidättyvyys. Käytännössä tämä pidättyvyys on johtanut varsin usein myös asevientiluvan epäämiseen. Uusi asevientilaki, mikäli se hyväksytään hallituksen esityksen mukaisesti, turvaa sen puoltajien mukaan nykytilannetta paremmin Suomen puolustusteollisuuden vienti- ja kilpailuedut.

Kuten jo aiemmin sanoin, lainmuutos perustuu siihen kuvitelmaan, jonka mukaan suomalaisen aseteollisuuden tuotteilla olisi huomattavaakin kysyntää kansainvälisillä markkinoilla. Asemarkkinoiden kiristynyttä kilpailutilannetta ei hallitus tässä yhteydessä ole halunnut analysoida. Asevientiehtojen helpottamisen kuvitellaan ja väitetään samalla parantavan myös työllisyystilannetta Suomessa.

Muuten, kuten puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Kalevi Lamminen jo totesi, jatkossa puolustustarvikkeiden vientilupa-asiat on tarkoitus siirtää kokonaan kauppa- ja teollisuusministeriölle. Poliittinen harkinta näissä kysymyksissä vähenisi näin entisestään.

Hallituksen esityksen mukaan valtioneuvosto vahvistaisi tulevaisuudessa kansainväliset ja turvallisuuspoliittiset periaatteet käsittävät yleiset suuntaviivat puolustustarvikkeiden maastaviennistä. Periaatteet olisivat kuitenkin sen verran väljät, että ne mahdollistaisivat viennin mihin tahansa maailman maahan, jos YK:n turvallisuusneuvosto ja EU eivät nimenomaisesti ole toisin päättäneet eli näihin maihin asevientiä kieltäneet. Suuntaviivat sisältäisivät kyllä periaatteessa rajoituksia viennille maihin, joissa on ulkoisia tai sisäisiä konflikteja tai vakavia ihmisoikeusrikkomuksia. Lakipykäliin sen paremmin ulkoasiainvaliokunnan enemmistö kuin puolustusvaliokunnan enemmistökään ei ollut kuitenkaan valmis kirjaamaan tätä periaatetta. Eli laista jäi puuttumaan näihin suuntaviivoihin sisältyvä periaate, jonka valtioneuvosto vahvistaa, jonka mukaan vakavat sisäiset konfliktit tai ihmisoikeuksien loukkaukset muodostavat yksiselitteisen esteen aseviennille. Ja kuten täällä jo aikaisemmin keskustelussa on kysytty, itse olisin myös kiinnostunut tietämään, mikä oli syy siihen, että valtioneuvoston suunta-asiakirjaan tulevaa kannanottoa ei haluttu kirjata itse lakiin.

Olen sitä mieltä, että vaikka nimenomainen kannanotto olisikin kirjattu lakiin, siitä huoli-

matta tilanne ei varmaankaan käytännössä olisi olennaisesti poikennut. Kun olen tutustunut useiden johtavien Euroopan unionin asevientimaiden asevientipolitiikkaan, voidaan sanoa, että käytäntö on aivan kokonaan toista kuin hyvät periaatteelliset julistukset. Hyvät periaatteelliset julistukset ottavat kyllä ihmisoikeustilanteet, sisäiset ja ulkoiset konfliktit huomioon, mutta käytäntö esimerkiksi Ranskan, Englannin ja yhä enemmän myös Saksan osalta on se, että aseita viedään kaikkialle, mihin niitä vain voidaan myydä, elleivät YK:n turvallisuusneuvosto tai EU ole nimenomaisesti toista päättäneet.

Pelkään, toivon olevani väärässä, että uusi lainsäädäntö, kun se merkitsee Suomen lainsäädännön harmonisointia Euroopan unionin asevientiperiaatteiden kanssa, käytännössä tulee johtamaan siihen, että paitsi että nykyinen lupakäytäntö väljenee ja helpottuu, niin se johtaa myös siihen, että yhä useammin varmasti täälläkin keskustelun ja ristiriitojen kohteeksi nousee Suomen tuleva, myönnettäköön hyvin vähäiseksi varmasti myös tulevaisuudessa jäävä, asevienti kiistanalaisiin kohteisiin.

Olen yrittänyt aika tarkkaan seurata viime vuosien aikana asevientiä. Esimerkiksi Suomihan on vienyt panssaroituja tela-ajoneuvoja eli ns. Nasuja Turkkiin. Vastatessaan tästä viennistä huolestuneiden kansanedustajien kyselyyn silloinen puolustusministeri Elisabeth Rehn väitti, ettei Suomella ole esimerkiksi mahdollisuutta rajata näiden välineiden, joita voidaan käyttää ja joita myös käytetään tällä hetkellä Turkin kaakkoisosissa Turkin kurdiväestöä vastaan, vientialuetta asianomaisen maan sisällä. Tiedän kuitenkin, että eräät muut EU-maat ovat näin tehneet. Kun ne esimerkiksi ovat tehneet vientipäätöksiä Turkkiin, ne ovat nimenomaisesti rajanneet pois tietyt aselajit ja myös myytävien aseiden käytön esimerkiksi juuri niillä Turkin alueilla, joissa kaikkein räikeimmin tällä hetkellä rikotaan ihmisoikeuksia.

Eri asia on se, onko Turkki noudattanut näitä rajoituksia, mitä eräät EU-maat ovat aseviennissään Turkille osoittaneet, mutta kuitenkin tällainen periaate on mahdollista. Haluaisinkin tiedustella uudelta puolustusministeriltä Jan-Erik Enestamilta, onko hänen kantansa sama kuin puolustusministeri Elisabeth Rehnin, että me emme muka voisi tulevaisuudessa harkitessamme asevientipäätöksiä rajata ulos selkeästi sellaisia alueita esimerkiksi Indonesiassa tai Turkissa, joissa suoritetaan räikeitä ihmisoikeuksien loukkauksia.

Kaikkein mielenkiintoisinta tästä asevientilupakäytännöstä käydyssä keskustelussa on ollut se, että tämän lain perusteluihin sisältyvä mahdollisuus aloittaa Euroopan unionin jäsenmaiden kanssa yhteinen asetuotanto on jäänyt keskustelussa kokonaan sivuun. Olennaista tässä laissa on paitsi vientilupaehtojen helpottaminen ja lainsäädännön harmonisointi EU:n jäsenmaiden kanssa, myös se, että tämä lakimuutos parantaisi hallituksen esityksen mukaan "Suomen puolustusteollisuuden edellytyksiä osallistua nykyaikaisten puolustusjärjestelmien kehittelyssä ja valmistelussa kansainväliseen yhteistyöhön erityisesti Pohjoismaissa", kuten lakiesitys sanoo, ja "länsieurooppalaisissa puitteissa", kuten häveliäästi lakiesityksessä todetaan samalla tarkoittaen tietenkin, että yhdessä EU-maiden kanssa.

Tämä lakiesityshän annettiin eduskunnalle ennen EU-kansanäänestystä, ja siksi ei haluttu suoraan sanoa, että kyse on ovien avaamisesta uusien asejärjestelmien yhteiselle suunnittelulle, kehittelylle ja myös valmistukselle EU:n jäsenmaiden kanssa.

Suomen puolustusteollisuuden on tarkoitus tulevaisuudessa osallistua EU-maiden puolustusteollisuuden kanssa nykyaikaisten puolustusjärjestelmien kehittelyyn ja valmistukseen. Todettakoon, että tänään myöhemmin on käsiteltävänä kysymys Suomen tarkkailija-asemasta Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa. Suomi jo tarkkailijana tulee sitoutumaan mm. Weu:n työryhmien työskentelyyn, joissa työryhmissä mm. yhteistä asetuotantoa koskevat kysymykset nousevat myös esille.

On hyvä todeta se, että Suomessa ei tällä hetkellä ole lainsäädäntöä, joka säätelisi suomalaisen puolustusvälineteollisuuden yhteistyötä kansainvälisesti. Ei ole toisin sanoen minkäänlaista lainsäädäntöä, jossa säänneltäisiin niitä ehtoja, joidenka puitteissa suomalainen puolustusvälineteollisuus voi osallistua kansainväliseen yhteistyöhön.

Puolustusvaliokunnan kuulemat asiantuntijat olivatkin sitä mieltä, että tulevaisuudessa tällainen lainsäädäntö olisi tarpeen ja välttämätöntä. Toivon, että muiden kiireiden ohella, ennen kaikkea niiden kiireiden ohella, joita Suomen hallituksen ministereillä ja erään oppositiopuolueen johdollakin näyttää olevan valmiusprikaatin luomiseen Weu:n käyttöön ja muuhun sotilaallisen yhteistyön tiivistämiseen Länsi-Euroopan unionin kanssa, ehdittäisiin harkita myös sellaisia toimia, jotka eivät liity tähän militarisointike-

hitykseen, vaan pikemminkin sääntelevät ja hillitsisivät sitä.

Weu:n tavoitteena, siis Euroopan unionin sotilaallisen käsivarren Weu:n tavoitteena, on Euroopan unionin maiden yhteisen puolustusmateriaalipolitiikan luominen. Myös Suomi aikoo siis tulevaisuudessa osallistua Weu:n tarkkailijana Weu:ssa jo tapahtuvaan puolustusmateriaaliyhteistyöhön, ilman että eduskunnalta on kysytty lupaa tähän, ilman että eduskunta on saanut edes lausua kantaansa tähän asiaan ja ilman että useimmat ministerit edes tietävät asiasta yhtään mitään.

Hallitus siis väittää, että tämä lainmuutos vahvistaa Suomen puolustustarvikeviennin edellytyksiä, alan teollisuuden kehittymisen tukemista ja Suomen puolustusta. Kun itse kuulun niihin, jotka ovat esittämässä tämän lain hylkäämistä, olen sitä mieltä, että tämä lakiesitys on yksi osa sitä muutosta, jonka tuloksena Suomi vähitellen luopuu itsenäisestä puolustuspolitiikasta, omasta itsenäisestä puolustuksestaan ja myös sotilaallisesta liittoutumattomuudestaan.

Edustajat Gustafsson ja von Bell merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Laakso kantoi huolta siitä, että samat intressipiirit ovat ostamassa puolustusvoimille sadoin tuhansin ulkomaisia aseita ja samalla ovat huolestuneita suomalaisen asetarviketeollisuuden kilpailukyvystä. Eihän tässä mitään ihmeellistä ole. Kysymys on siitä, että puolustusministeriölle annetaan niin vähän määrärahoja, että sen täytyy ostaa Kiinasta halpoja kivääreitä, koska ei pystytä ostamaan oman maan tuotteita.

Toisaalta tämä asia on ihan hyvä. Jos me ostamme hyviä aseita ulkomailta ja jos meidän puolustustarviketeollisuutemme pystyy kilpailukykyisesti myymään monin verroin kalliimmalla hinnalla ulos aikanaan aseita, niin tämä kaupanteko on ihan samanlaista, kuin jos me myymme Viroon 10 markalla voita ja käymme ostamassa sen takaisin 5 tai 4 markalla. Tämähän on hyvin edullista tällä tavalla.

Mutta minun mielestäni koko tämä keskustelu siinä mielessä on vähän hurskastelua, että ei maailmassa aseet lopu ja meidän aseteollisuutemme parhaimmillaankin täyttää vain pienen aukon maailman asetarpeista. Siinä ei ole huolestumisen tarvetta.

Kun katsotaan pohjoismaisia esimerkkejä, kuten aikaisemminkin olen sanonut, Ruotsi myy monikymmenkertaisesti salaa ja luvalla aseita ympäri maailmaa ja samalla hurskaasti vakuuttaa omaa asevientivastuutaan ulospäin.

Kyllä tilanne on se, että jos joka asiassa katsomme pelkästään sitä, että meidän pitää maailmanrauhasta huolehtia ja kaikista hienoista asioista, se toisaalta meille taloudellisesti iskee vastaan. Jos me aiomme aseteollisuutta pitää voimassa ja kunnossa, niin sille täytyy antaa myös poliittisin päätöksin mahdollisuudet toimia. Sen asia on sitten, pystyykö se kilpailemaan taloudellisesti ulospäin. Se on toinen asia, mutta se ei ole meidän murheemme.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Laakso käsitteli tätä asiaa hyvin monipuolisesti ja ehkä myös sillä tavalla, että hän löysi tähän lakiyhteyteen liitettäväksi sellaisiakin asioita ja tarkoituksia, joita varmasti ei ole tarkoitettu tämän lakiehdotuksen yhteydessä käsiteltäviksi.

Kuitenkin pääasia lakiehdotuksessa on se, että tässä harmonisoidaan tietyt asiat, niin kuin ed. Laaksokin totesi, kansainvälisen käytännön mukaisiksi. Esille nostettu kysymys siitä, viedäänkö ja annetaanko näitä lupia harkitsemattomasti eri tapauksissa, palautuu itse asiassa kuitenkin tähän hallituksen esitykseen, jota valiokuntakin esittää, siten, että tämänkin jälkeen, jos laki hyväksytään, hallitus ja valtioneuvosto tulevat käsittelemään kansainvälisten ja muiden turvallisuuspoliittisten periaatteittensa mukaisesti puolustustarvikkeiden maastavientilupien suuntaviivat. Käytännössä tietysti asia on niin, että kulloinenkin hallitus ja eduskunta määrittelevät nämä asiat ja suuntaviivat.

Kun mietitään sitä, koska on lupa myönnettävä ja koska ei mm. ihmisoikeustapausten vuoksi, kyllä kai tosiasiaksi jää se, että kaikissa tilanteissa kussakin maassa joudutaan asiaa erikseen harkitsemaan, eli se ei liene sellainen asia, joka suoraan lailla voidaan säätää. Puolustusvaliokuntahan lähti tässä asiassa mietinnön osalta siitä, että vaikka ei kirjattu lakiehdotukseen ulkoasiainvaliokunnan tarkoittamaa lisäystä, olimme kuitenkin yksimielisesti sitä mieltä ja perusteluissa lausuimme, että kun suuntaviivoja määritellään, ihmisoikeuskysymyksien täytyy olla hyvin tärkeällä sijalla, kun asiasta päätetään.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puolustusministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! Lain tarkoituksenahan nimenomaan on, että lupamenettely nopeutuisi, yksinkertaistuisi ja johtaisi sellaiseen luparatkaisuun, jollainen vastaavassa asiassa tehtäisiin vertailuryhmän maissa. Tämä on lain tavoite.

Kun seuraa tätä keskustelua, saa helposti sellaisen käsityksen, että jos tämä laki nyt menee läpi, ihmisoikeudet eivät merkitsisi yhtään mitään enää. Tämä ei tietenkään pidä paikkaansa. Kansainväliset sopimukset sitovat, YK:n turvallisuusneuvoston vientikiellot pätevät, EU:n asevientikiellot ja asevientikriteerit pätevät, samoin Etykin rajoitteet ja periaatteet ym. Perusfilosofiana on, että ongelmallisissa lupa-asioissa perussuhtautuminen on pidättyväisyys.

Mitä ed. Laakson minulle osoittamaan kysymykseen tulee, en valitettavasti suoralta kädeltä pysty siihen vastaamaan, mutta lupaan asiaa selvittää.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluaisin oikeastaan puuttua vain ed. Aittoniemen vastaukseen, kun hän totesi, että Kiinasta ostetut rynnäkkökiväärit saatiin halvalla. Se on aivan tosiasia. Mutta tosiasia on myös se, että nämä Kiinasta ostetut lähes 100 000 rynnäkkökivääriä ja entisen DDR:n armeijan varastoista ostetut toiset 100 000 rynnäkkökivääriä, jotka nekin saatiin halvalla, aiheuttivat tilanteen, jossa samanaikaisesti rynnäkkökivääreitä Suomessa valmistava teollisuus ajautui yhä suurempiin vaikeuksiin ja myös irtisanomisiin.

Tilanne ei voi olla sellainen, että me ajamme niillä hankinnoilla, jotka ehkä sinänsä maanpuolustuksen kannalta olivat välttämättömiä ja tarpeellisiakin, Suomen oman puolustusvälineteollisuuden yhä syvempään kriisiin ja tilanteeseen, jossa työntekijöitä joudutaan irtisanomaan. Jos me olisimme ostaneet hieman vähemmän rynnäkkökivääreitä Kiinasta ja entisen DDR:n armeijan varastoista, ne työntekijät, jotka olivat aiemmin suomalaisen rynnäkkökivääriteollisuuden palveluksessa, olisivat voineet säilyttää työpaikkansa. Tästä on siis ensi sijassa kysymys. Sen takia minua huvittaa se, että tahot, jotka nyt puolustavat tätä uutta lakia sillä, että tämä luo mahdollisuudet uusviennille, ovat juuri ne samat tahot, jotka tekivät päätöksen vaikeuttaa suomalaisen puolustusvälineteollisuuden toimintamahdollisuuksia tilauttamalla Kiinasta ja entisen DDR:n alueelta nämä rynnäkkökiväärit.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä myös olisin halunnut puuttua juuri asiaan, minkä ed. Laakso viimeiseksi otti esille. Ed. Laakso puheensa lopussa totesi, tosin ilmeisesti siinä osassa, jossa käsitteli Weu:ta, että tämän lain käsittelyn yhteydessä suomalainen puolustusteollisuus ja suomalainen itsenäinen puolustusjärjestelmä ovat vaarassa tämän kaltaisten lakien seurauksena. Joka tapauksessa tämä laki todellakin vahvistaa Suomen itsenäistä ja uskottavaa puolustusta, sillä tietynlainen vankka puolustusteollisuus on ehdottomasti myös suomalaisen puolustuspolitiikan peruspilari.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en tähän asiaan puutu sen enempää, mutta totean ed. Laaksolle vielä sen, että meillä oli jokin aika sitten vielä armeijassa hiukan kärjistettynä sanoen sellainen tilanne, että jos olisi ollut maanpuolustustilanne, jossa olisi jouduttu tarttumaan aseisiin, joka toiselle miehelle olisi ollut kivääri ja joka toiselle miehelle tyhjä reppu.

On selvää, että puolustusvoimien on täytynyt olemassa olevien resurssiensa puitteissa varata tietty määrä aseita, koska aseet kuuluvat maanpuolustukseen. Olen aikanaan kysynyt tätä asiaa ja kysellyt jälleen kerran kirjallisella kysymyksellä, ed. Laakso, ja tämä on ollut juuri selitys: On pystytty turvaamaan riittävät maanpuolustukselliset resurssit tältä osin näillä kaupoilla.

Jos olisi toimittu toisin, se olisi merkinnyt sitä, että puolustusvoimille olisi annettu enemmän määrärahoja. En ole aivan varma, onko ed. Laakso koskaan ollut sitä mieltä, että puolustusvoimille pitäisi antaa rutkasti rahaa aseiden ostamiseen. Tässä on oltu siis pakkotilanteessa. Kyllä minäkin ymmärrän, että pitäisi ostaa kotimaista ja työllisyyttä tukea ja tällä tavalla. Nyt meillä on mahdollisuus, kun näin on tehty, pyrkiä siihen, että me pyrimme korkealla laadulla ja kauppasuhteilla myymään omaa tuotantoamme ja saamme tarvittavia varoja siitä suunnasta. Olisi vielä hassumpaa, jos ei pyrittäisi tätäkään mahdollisuutta käyttämään ja menisivät ne työpaikat, jotka ovat tällä hetkellä olemassa ja ehkä veitsenterällä.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Mielestäni on sinänsä hyvä, että hallitus on tehnyt esityksen laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksista annetun lain muuttamisesta. Nimittäin käytössä oleva laki — sen

voin sanoa kokemuksesta — on monessa suhteessa huonosti toimiva. Sanon tämän sillä vakaumuksella, mikä on ollut omalta osaltani monissa näiden vientilupien käsittelyissä nimenomaan asioiden vastaanpanijana enkä niinkään vauhdittajana.

Mutta toinen asia on, että hallituksen esitys, mikä on eduskunnalle annettu, on ollut monessa suhteessa puutteellinen. Tämän vuoksi on erinomainen asia, että sekä ulkoasiainvaliokunnassa, joka on antanut asiasta lausuntonsa, että varsinaisesti puolustusasiainvaliokunnassa oman puolueeni ihmiset ovat olleet aiheellisesti tekemässä vastalausetta. Valitettavasti, näin voin epäillä näiden muiden allekirjoittajien osalta, saattaa olla niin, että hallituksen esitys nyt kuitenkin menee täällä täysistunnossa lävitse ilman opposition tekemiä muutoksia. Tämän vuoksi muutama sana mielestäni on ihmisoikeuspuolesta tarpeellinen.

Ensinnäkin mielestäni Suomella on aikaisemmin ollut varsin selkeä linja periaatteen kannalta. Suomi on omassa politiikassaan noudattanut puolueettomuutta, katsonut parhaiten toimivansa ihmiskunnan hyväksi nimenomaan rauhaa rakentamalla, konflikteja sovittelemalla ja neuvottelemalla ja luottanut muuhun kuin aseisiin.

Toisaalta tähän linjaan on sopinut erinomaisen hyvin se, että Suomen asevienti on ollut korkeat kriteerit täyttävä saajien luotettavuuden suhteen. Tiettyjä virheitä ja ylilyöntejä on tapahtunut, mutta kaiken kaikkiaan voi mielestäni sanoa ilman isänmaallista paatosta, että Suomen periaatteet ja käytäntö ovat olleet paremmin keskenään linjassa kuin esimerkiksi naapurimaamme Ruotsin, jolla on ollut sinänsä hyvät periaatteet, mutta, niin kuin kaikki tiedämme, käytännössä on ruotsalaisia aseita löytynyt vähän liian viljalti monilta epäilyttäviltä kriisialueilta.

Kuitenkin Suomenkin linjassa on ollut puutteita. Opposition vastalauseessa on tuotu esiin nimenomaan Itä-Timorin tapaus ja toisaalta myös Turkin ns. Kurdistanin alueen riitaisuudet. Muitakin on ollut. Osittain se seikka, että nykyisellään vientilupia on pitänyt käsitellä ei-julkisuudessa, on aiheuttanut sen, että eräät vähältä piti -tapaukset taikka jopa kyseenalaisetkin vientiluvat eivät ole tulleet julkisesti riepoteltaviksi.

Minun mielestäni tässä suhteessa on parempi olla varovainen, noudattaa tiukkoja kriteerejä kuin esimerkiksi nyt täällä esitettyjen puheenvuorojen tavoin katsoa ensisijaisesti omaa työllisyyttä ja kuvitella, että se oikeuttaa toimimaan ihmisoikeuksista piittaamatta. Mielestäni kysymys työllisyydestä on niin paljon laajempi asia, että on todellakin itsensä ja muiden pettämistä väittää, että nimenomaan työllisyysnäkökohdat olisivat olleet niin ratkaisevassa asemassa suomalaisessa kansantaloudessa, että sen takia olisi muka tarvinnut tehdä tämä hallituksen esitys. Mielestäni aivan samalla tavoin kuin on sanottu täällä, että raha ratkaisi eli rahan heitolla aikoinaan ratkaistiin, tulivatko ihmisoikeudet valiokunnan mietintöön vai eivät, niin voi sanoa, että raha on ratkaissut pidemmältäkin tämän linjan.

Itse asiassa melkein mitä tahansa ihmisoikeuksien kannalta epäilyttäviä asioita voi tietysti tehdä, jos on ensin ne sallinut ja sitten väittää, että toisin menettelemällä menetetään työpaikkoja. Nämä ongelmat ovat tuttuja ympäri maailmaa, kun koetetaan saada ihmisoikeuksia kunnioittavampaa yhteiskuntaa aikaan. Näin ollen mielestäni tässä vaiheessa, kun meillä on vielä suhteellisen kunnioitettava yhteiskuntajärjestys voimassa, ei pidä lähteä perustelemaan siihen löysennyksiä sillä, että ne ovat tarpeen työllisyyden kannalta.

Mielestäni ed. Laakso ja eräät muut ovat täällä hyvin tuoneet esille sen, että jos nimenomaan tällä kapealla sektorilla halutaan hoitaa suomalaista työllisyyttä, niin se aika todellakin olisi ollut silloin, kun Suomi on itse tehnyt hankintoja ja kun Suomi on itse suunnannut puolustusmäärärahojaan uusien aseiden hankintaan.

Mitä tulee Suomen ja EU:n suhteeseen, niin tänään on esityslistalla hieman myöhemmin kysymys Weu:sta. Esitän jo tässä toivomuksen, että Suomi ei jatkossa vain asettautuisi Euroopan unionin kantojen taakse ja sanoisi, että kyllähän Euroopan unionissa näistä asioista pidetään huolta, ja itse tavallaan olisi ajelehtimassa unionin mielipiteen takana. Toki Euroopan unionissa on myös niitä ihmisiä ja poliittisia ryhmiä, jotka puhuvat ihmisoikeuksien puolesta, mutta nimenomaan Suomen tulisi olla aktiivinen tässä suhteessa, Suomen tulisi omalta osaltaan pitää kunniassa vanha ihmisoikeuslinjansa.

Toinen kysymys on ihan tekninen, kysymys siitä, millä tavalla näistä asioista voidaan päättää. Hallituksen esityksessä todetaan, että lupamenettelyn hajaantuminen tuoteryhmästä riippuen liian monelle viranomaiselle on ollut ongelma. Minun mielestäni käytännön kokemuksesta ongelma on ollut se, että ulkoasiainministeri hyvin monissa tapauksissa on ottanut liiankin sallivan kannan. Eräässäkin tilanteessa, jossa sittemmin hyvin lyhyen ajan, tässä tapauksessa kahden viikon, sisällä oli kaikissa medioissa esillä oleva

huomattava sotatilanne, meidän ulkoministeriömme ei vielä kahta viikkoa aikaisemmin tiennyt, että se mahdollisesti voisi olla kriisialuetta, vaikka kaikki mahdolliset arvioijat olivat sitä mieltä, että tällainen tilanne voi syntyä. Onneksi me emme sitten vieneet aseita niille alueille.

Tässä mielessä päätöksenteon hajauttaminen ihmisoikeusihmisenkin näkökulmasta on ongelma, mutta ei toki niin päin, että ne keskitettäisiin suoraan kauppa- ja teollisuusministeriölle, joka ihan toimialansa mukaisesti käsittääkseni ensisijaisesti arvioi tätä kysymystä vain rahan kannalta.

Arvoisa puhemies! Minun mielestäni I vastalause, jonka ovat allekirjoittaneet edustajat Kasurinen, A. Ojala, von Bell ja Seivästö, on minun mielestäni varsin maltillinen ja kompromissihenkinen. Toivon, että se saa toisessa käsittelyssä riittävän kannatuksen. Jos näin ei kuitenkaan kävisi, joutuu meistä moni miettimään, onko II vastalauseen ottama kanta lakiehdotuksen hylkäämisestä kahdesta pahasta pienempi. Mutta todellakin vielä uskon, että kun eri poliittisilla ryhmillä näyttää olevan suurempaa mielenkiintoa poliittiseen keskusteluun nyt toimikautemme päättyessä, niin ehkä tämänkin kohdalla päästään vielä jonkinlaiseen mielipiteiden vaihtoon täällä täysistunnossa.

Ed. Biaudet: Arvoisa puhemies, ärade talman! Kun hallituksen lakiehdotusta lähestyy, minulle ainakin ensimmäisenä mieleen tulee kyseenalaistaa koko asevientiteollisuuden moraalinen oikeus periaatteen näkökulmasta. Tiedämme varmasti kaikki ja lehdistössä näkyy jatkuvasti, miten löytyy länsimaiden viemiä aseita sellaisista maista ja paikoista, missä niiden ei pitäisi olla kaikkien sääntöjen mukaisesti. Uskon, että on täysin mahdotonta täydellisesti valvoa ja seurata aseiden kulkua maailmalla, kun asekauppa on valtavan laajaa ja siihen liittyvät valtavat taloudelliset intressit. Valitettavasti aseita viedään juuri sinne eniten, missä niiden ei pitäisi olla. Tämä on aivan totta.

Jos kumminkin hyväksytään kaikesta huolimatta, vaikka asekaupan ei periaatteessa pitäisi olla taloudellinen välttämättömyys Suomen kaltaiselle maalle, että myös Suomi vie aseita, niin meidän velvollisuutemme olisi kyllä asettaa tiukat ehdot aseviennille ja valvoa sitä tiukasti. Päätökset yksittäisistä vientiluvista pitäisi tehdä mahdollisimman korkealla poliittisella tasolla, missä voidaan ottaa huomioon kohdemaan ihmisoikeustilanne mahdollisimman hyvin.

Hallituksen esityksessä puhutaan, että vientilupaa ei pidä antaa silloin, kun vallitsee jokin turvallisuus-tai ulkopoliittinen este. Minun mielestäni tämä on aivan liian tiukka kriteeri. Se on huomattavasti tiukempi kuin voimassa oleva laki asettaa. Siellä vaaditaan, että pyydetään lausunto ulkopoliittisesta tilanteesta, joka sallii valtioneuvoston tehdä laajemman arvion tilanteesta.

Ulko- tai turvallisuuspoliittinen este vaatii minun mielestäni aika pitkälle meneviä kansainvälisiä päätöksiä, esimerkiksi YK:n asevientikieltoa, ja minun mielestäni se ei ole riittävää. Tilanne muuttuu niin nopeasti tässä maailmassa, että emme voi odottaa, että tällaisia kansainvälisiä päätöksiä syntyy, koska ne ovat useasti hyvin vaikeasti synnytettävissä ja varsinkaan silloin, kun tilanne on hankala, ei ole sanottu, että niitä voidaan saada aikaan.

Voidaan hyvin kysyä periaatteellisella tasolla, olisiko Venäjä tällainen maa tänään. Vähän aikaa sitten kyselytunnilla ministerit lausuivat, että Venäjä on turvallinen maa myös omille kansalaisilleen, mikä minun mielestäni oli aika merkillinen lausunto, jos ajattelee tshetsheneitä, jotka ovat Venäjän kansalaisia. (Ed. Aittoniemi: Hyvinhän he puolustavat itseään!) — Onneksi heillä on aika paljon puolustusmateriaalia, tai onneksi, en tiedä, ei onneksi, mutta he eivät varmasti tarvitse meidän aseitamme.

Minun mielestäni toinen näyttö sille, ettei ole mitään syytä löysätä nykyistä käytäntöä, on se, että myöskin voimassa olevan lain aikana on tehty sellaisia päätöksiä, joita ei olisi pitänyt tehdä, jos olisi tehty laajempaa ihmisoikeusarviota, nimenomaan Indonesian ja Turkin aseviennit. Turkki on nimenomaan sellainen maa, jota koskevaa asevientikieltoa ei varmasti tule EU:sta eikä YK:sta hyvin helpolla, joten se tulee myöskin tulevaisuudessa olemaan meille ongelma.

Tällä perusteella haluan yhtyä hyvin pitkälle edelliseen puhujaan, ed. Haloseen, ja myöskin ulkoasiainvaliokunnan vähemmistön kantaan. Olisin toivonut, että lakiin olisi voitu ottaa voimakkaammin mukaan vaatimus ihmisoikeustilanteen arvioinnista. Tulen siis äänestämään ulkoasiainvaliokunnan vähemmistön kannan mukaisesti. Jos se häviää, en myöskään ole päättänyt vielä, äänestänkö lain kumoon vai en.

Ed. von Bell: Arvoisa rouva puhemies! Kun valiokunta käsitteli lakia, siellä toki käytiin varsin laaja keskustelu ihmisoikeuskysymyksistä, joiden tulisi olla yksi peruste sille, mihin Suomi aseita voi myydä. Tiedämme, että ulkoasiainva-

liokunta kiinnitti huomiota nimenomaan tähän kysymykseen. Valiokunnassa esitettiin, niin kuin vastalauseista näkyy, otettavaksi sekä lakiin että mietintöön tiukempi kanta koskien juuri ihmisoikeuskysymyksiä.

Valiokunnan herra puheenjohtaja esitellessään tätä mietintöä totesi mm., että ei ole tarkoitus viedä aseita maihin, joissa on vakavia ihmisoikeusrikkomuksia ja joissa aseita mahdollisesti käytettäisiin maan sisäisissä selkkauksissa. Myöskin uusi puolustusministeri Enestam korosti tätä samaa ja sanoi, että ihmisoikeuskysymykset ovat tärkeitä, kun vientiluvista päätetään.

Mikä on sitten käytäntö todellisuudessa ollut ja mikä se mahdollisesti tulee olemaan? Siitä varoittavana esimerkkinä mielestäni on juuri hallituksen joulun alla tekemä päätös Vihtavuoren lupakysymyksessä, jolloin mainitulle yritykselle annettiin lupa viedä aseita Indonesiaan. Mielestäni tämä päätös on räikeässä ristiriidassa niin Suomen kansainvälisillä areenoilla vaaliman ihmisoikeuspolitiikan kuin Euroopan unionin parlamentin suositusten kanssa. Puolueettomat järjestöthän ovat todistaneet, että Indonesiassa loukataan ihmisoikeuksia törkeästi, mm. kansanedustajia on surmattu poliittisten mielipiteitten vuoksi. Lisäksi tiedämme, että Indonesia miehittää laittomasti Itä-Timoria.

Kun me nyt olemme tänä päivänä jo Euroopan unionin jäseniä, on syytä todeta, että Euroopan unionin parlamentti on päätöslauselmassaan kehottanut unionin jäsenmaita lopettamaan kaiken sotilasavun ja aseviennin Indonesiaan.

Suomen hallituksen vaa'assa tässä kysymyksessä painoi kuitenkin ihmisoikeuksia enemmän puhdas raha. Kotimaista aseteollisuutta halutaan pitää yllä, kuten täällä on todettu, kriisiaikojen varalta, ja jonnekinhan nuo valmistetut tuotteet pitää kaupata. Tällä kertaa mielestäni valittiin kuitenkin mahdollisimman huono kohde. Vientipäätöstä puolusteltiin kautta rantain myös sillä, että presidentti Martti Ahtisaari matkustaa tämän kuun aikana vierailulle Indonesiaan ja mukana on laaja kauppavaltuuskunta, joka yrittää etsiä kanavia suomalaistuotteille. Asevientilupa on tietysti mieluinen tuliaislahja Indonesialle, mutta se on Suomen kannalta hyvin kyseenalainen ja huonosti harkittu päätös.

Indonesian vientiluvista väännettiin kättä hallituksessa kuukausikaupalla. Hallituksen päätös tehtiin äänestäen, vain RKP:n Elisabeth Rehn, lupa-asian esittelijä, ja Ole Norrback olivat vastaan, neljä ministeriä oli poissa. Jopa eduskunnan ihmisoikeusryhmän entinen varapuheenjohtaja, oikeusministeri Anneli Jäätteenmäki oli luvan myöntämisen kannalla. Ministerin mielipiteeseen saattoi vaikuttaa se, että hän on kotoisin isolta ammusteollisuuspaikkakunnalta Lapualta. Suomella luulisi jopa laman aikana olevan varaa ryhdikkäämpään vientilinjaan. Kun edustajamme seuraavan kerran nousevat kansainvälisillä areenoilla puhumaan ihmisoikeuksista, heillä voi olla vaikeuksia säilyttää kasvonsa.

Rouva puhemies! Toivoisin puolustusministerin tämän keskustelun aikana ottavan kantaa ja vastaavan siihen, voiko nyt eduskunnassa käsiteltävänä olevan lain perusteella tällaisia päätöksiä vielä syntyä.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Ed. von Bell kiinnitti hyvin vakavaan asiaan huomiota, nimenomaan Indonesian asevientipäätökseen. Jonkin verran ennen joulua, en tarkkaan muista, tein tässä samassa salissa kysymyksen hallituksen silloisista suunnitelmista, koska oli tiedossa, että oli kaksi asevientilupahakemusta jätetty. Asia oli silloin hallituksessa pöydällä. En saanut silloin siihen selkeää vastausta, kun asiaa perästin. Kuitenkin joku viikko myöhemmin tämä onneton päätös tehtiin.

Kun tiedämme varsin hyvin, ettei esimerkiksi Indonesia käy ulkovaltoihin päin mitään sotia, vaan se käy nimenomaan sisällissotia, käyttää näitä aseita, mitä Suomestakin sinne viedään, oman kansansa tappamiseen, niin tämä ei voi olla Suomen hallitukselle, eduskunnalle ja kansalle kunniaksi, että meillä tällaisia päätöksiä tehdään.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Yhdyn kaikkeen siihen, mitä ed. von Bell totesi, mutta haluan tarkentaa kysymystä Euroopan unionin suhtautumisesta Indonesian asevientiin. Asiaa seuraamattomille kuulijoille saattoi syntyä ed. von Bellin puheenvuoron johdosta käsitys, että Euroopan unionin jäsenmaat eivät vie aseita Indonesiaan sen jälkeen, kun Euroopan unionin parlamentti on tehnyt asevientikieltopäätöksen.

Tilanne on kuitenkin tällä hetkellä valitettavasti aivan toisenlainen. Ainoastaan yksi Euroopan unionin jäsenmaa, Portugal, jolla on historiallisista syistä oma intressi valvottavanaan nimenomaan Itä-Timorin alueella ja jonka Indonesiaan liittämisestä Portugal on eri mieltä samalla tavalla kuin kansainvälinen yhteisökin, ei vie

aseita Indonesiaan. Kaikki muut Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat edustaneet aseviennin osalta toisenlaista kantaa suhteessa Indonesiaan. Tietääkseni Italian parlamentti on myöskin hyväksynyt kielteisen asevientipäätöksen, mutta en tiedä sitä, onko Italian hallitus vielä pannut tämän asevientipäätöksen täytäntöön.

Tilanne on tällä hetkellä se, että vaikka tämä parlamentiksi kutsuttu edustuslaitos Euroopan unionissa, jonka parlamentaarista olemusta parlamentin puheenjohtaja näytti kovasti puolustavan, on tehnyt asevientikieltopäätöksen Indonesiaan, niin tästä päätöksestä välittämättä EU:n jäsenmaat jatkavat asevientiään. Tämä ei tietenkään voi oikeuttaa Suomea tulevaisuudessa tekemään samoin.

Puolustusministeri E n e s t a m : Arvoisa rouva puhemies! Vielä ihmisoikeusasiaan. Kun on seurannut tätä keskustelua, väistämättä tulee mieleen, että hallitus on tahallaan esittämässä sellaista mahdollisuutta, että ihmisoikeusnäkökohtia ei enää tarvitsisi ottaa huomioon. Tästä ei ole kysymys. Yhtenä esimerkkinä mainitsisin, että Amnesty Internationalin mielestä Suomi kuuluu listoille ihmisoikeusloukkaajana, syynä poliittiset mielipidevangit, aseistakieltäytyjät. Tämä on Amnesty Internationalin kanta ja käsitys. Emme ehkä itse ole ainakaan kaikki sitä mieltä.

Jos ymmärsin ed. von Bellin kysymyksen oikein, niin kysymys kuuluu, voisiko tämän uuden lain nojalla viedä aseita Indonesiaan. Oliko kysymys tällainen? Ilmeisesti voisi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi kaivoslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 312
Talousvaliokunnan mietintö n:o 53

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 53.

Keskustelu:

Ed. P a l o h e i m o : Rouva puhemies! Kaivoslaki on eräissä suhteissa hieman kummallinen laki. Se oikeuttaa esimerkiksi tällä hetkellä kenen hyvänsä EU:n kansalaisen tai EU:n piirissä toimivan firman tekemään Suomen alueella varauksen omaa kaivostoimintaansa varten. Sen jälkeen KTM:stä haetaan valtauslupaa, ja ellei mitään laillista syytä ole tällaista kieltää, KTM sen automaattisesti myöntää hakijalle. Valtauslupa on eräänlainen tutkimuslupa, jonka perusteella kuka hyvänsä siis voi missä hyvänsä Suomen alueella etsiä malmiesiintymiä, ja jos esiintymä löytyy, se kuuluu valtaajalle. Tämän jälkeen haetaan ns. kaivospiiriä. Maanomistaja saa korkeintaan louhintamaksun, mutta mikä on merkittävintä, maanomistajalla ei ole mahdollisuutta kieltäytyä tästä valtauksesta. Maanomistaja on näin ollen erittäin huonossa asemassa valtaajaan nähden, ja valtaaja voi todellakin olla kuka hyvänsä EU:n piirissä toimiva ihminen tai firma.

Tämä on tietysti seikka, joka on muotoutunut sinä aikana, jolloin malmivaroja haluttiin löytää kaikista mahdollisista paikoista ja katsottiin, että on maan talouselämälle edullista, että yritetään kannustaa ja virkistää tämän tyyppistä toimintaa niin paljon kuin mahdollista. Ajat ovat kuitenkin jossakin määrin muuttuneet. Luonnonvaroista vallitsee pikemminkin niukkuutta kuin niiden etsimiseen tulisi kannustaa ihmisiä, ja tämä periaate, jossa yleinen ja yksityinen etu ovat asettuneet aikaisemmin vastakkain, pitäisi arvioida ainakin jossakin suhteessa uudestaan.

Tätä kysymystä on verrattu pakkolunastuskysymykseen sellaisissa tapauksissa, joissa tiepohja voidaan pakkolunastaa yksityiseltä maanomistajalta yleisen edun nimissä. Nämä kaksi seikkaa ovat kuitenkin melko kaukana toisistaan siitä syystä, että tie rakennetaan yleensä läpi useiden kuntien paikkakunnalta toiselle ja yhteinen etu koskee kaikkia niitä kuntia, joita tämä tie yhdistää. Sen sijaan kaivostoiminnassa on kysymys pistemäisestä toiminnasta, ja näin ollen yleinen etu rajoittuu sille alueelle ja niihin malmeihin ja niiden malmien hyödyntämiseen, mitä tällaisista kaivoksista saataisiin.

Tällaisessa tapauksessa pitää asettaa vastakkain yleinen etu ja vielä yleisempi etu. Kaivostoimintaa ja malmien hyödyntämistä yleisempi etu on luonnonsuojelun etu. Luonnonsuojelun etu ulottuu tuleviin sukupolviin aivan eri tavalla kuin hyödynnetty malmi, ja se ulottuu ihmislajin ulkopuolisiin kysymyksiin. Näin ollen luonnonsuojelun tulisi olla erikoisasemassa kaivostoimintaan nähden, olkoonkin että kaivostoiminta ajaisi ohi rakennustoiminnan, maan-

viljelyksen ja muun tällaisen taloudellisen toiminnan.

Arvoisa puhemies! Minä mielelläni puhuisin tästä asiasta tuntikausia, mutta koska kuulijakunta on näin vähäinen, ajattelin lopettaa tähän ja ilmoittaa ainoastaan, että lain toisessa käsittelyssä tulen esittämään yksityiskohtaisia muutosesityksiä vastalauseeni mukaisesti tähän lakiin niihin kohtiin, joissa luonnonsuojelu asetettaisiin kaivostoiminnan edelle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

hallintovaliokuntaan:

9) Hallituksen esitys n:o 353 laiksi kihlakunnanviraston eräiden virkojen nimittämismenettelystä

valtiovarainvaliokuntaan:

10) Hallituksen esitys n:o 354 laiksi tuloverolain muuttamisesta

liikennevaliokuntaan:

11) Hallituksen esitys n:o 355 laiksi tieliikennelain muuttamisesta

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

12) Hallituksen esitys n:o 356 urheilijoiden sosiaaliturvaa koskevaksi lainsäädännöksi

ympäristövaliokuntaan:

13) Hallituksen esitys n:o 358 laiksi jätelain muuttamisesta annetun lain 60 §:n 1 momentin kumoamisesta

---

Puhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 16.

Täysistunto keskeytetään kello 15.30.

Täysistuntoa jatketaan

kello 16

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Pääministerin ilmoitus Suomen tarkkailija-asemasta Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen annetaan valtiopäiväjärjestyksen 36 a §:ssä tarkoitettu pääministerin ilmoitus Suomen tarkkailija-asemasta Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa.

Pääministeri Aho: Rouva puhemies, fru talman! Suomi on ollut Euroopan unionin jäsenenä kuluvan vuoden alusta lukien. Uusi asemamme on kansallinen haaste ja Euroopan unionin jäsenyys väline, jota meidän tulee kansakuntana osata käyttää omien tavoitteittemme edistämiseen.

Uudet haasteet koskevat myös turvallisuutta. Euroopan unioni on keskeinen toimija maanosamme vakauden ylläpitämisessä ja vahvistamisessa. Jäsenyys unionissa vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa ja omaa turvallisuuttamme. Unionin jäsenmaat muodostavat kiinteän yhteisön, jonka turvallisuus on jäsenmaiden yhteinen etu. Voidakseen vastata unioniin kohdistuviin odotuksiin jäsenmaat tarvitsevat tehokasta yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tämä politiikka on luonteeltaan hallitusten välistä yhteistyötä. Kun yhteisistä tavoitteista on sovittu, riittävät edellytykset niiden toteuttamiselle tulee varmistaa.

Länsi-Euroopan unionille, jota tämä pääministerin ilmoitus koskee, on annettu merkittävä asema Euroopan unionin kehittämisessä. Maastrichtin sopimuksessa sen tehtäväksi määriteltiin unionin puolustusta sivuavien päätösten valmistelu ja toimeenpano. Maastrichtin sopimukseen liitetyssä Weu:n julistuksessa Euroopan unionin kaikki jäsenmaat kutsuttiin Weu:n jäseniksi tai halutessaan tarkkailijoiksi.

Hallituksen ulkoasiainvaliokunta teki marraskuun lopussa päätöksen, jonka mukaan Suomi pyrkii Länsi-Euroopan unionin tarkkailijaksi. Valiokunta valtuutti ulkoasiainministeriön valmistelemaan Suomen tarkkailija-asemaa siten, että tarkkailutoiminta voisi alkaa mahdollisimman pian EU-jäsenyyden toteuduttua. Hollannin ulkoministeri Länsi-Euroopan unionin silloisen puheenjohtajamaan edustajana kääntyi

joulukuun puolivälissä EU:n jäseniksi tulossa olleiden Suomen, Ruotsin ja Itävallan puoleen tiedustellen niiden aikeita Weu-suhteittensa järjestämisessä. Kaikki uudet jäsenmaat ovat sittemmin ilmoittaneet olevansa kiinnostuneita järjestön tarkkailija-asemasta. Suomen ilmoitukseen sisältyy varaus, jonka mukaan hallitus voi vahvistaa asian sen jälkeen, kun se on esitelty eduskunnalle ja kun hallitus tämän jälkeen on tehnyt asianmukaisen päätöksen.

Fru talman! Regeringens utrikesutskott fattade i slutet av november ett beslut enligt vilket Finland eftersträvar observatörsskap i Västeuropeiska unionen. Utskottet bemyndigade utrikesministeriet att bereda frågan om Finlands observatörsstatus så, att verksamheten som observatör kan inledas så snart som möjligt efter att medlemskapet i EU blivit verklighet.

I egenskap av representant för det land som då innehade ordförandeposten i Västeuropeiska unionen vände sig Hollands utrikesminister i medlet av december till de blivande EU-medlemmarna Finland, Sverige och Österrike med en fråga om hur de ämnade ordna sina relationer med Weu.

Alla nya medlemsländer har sedermera anmält att de är intresserade av att få observatörsstatus i organisationen. Finlands anmälan innehöll en reservation enligt vilken regeringen kan bekräfta saken efter att ärendet har föredragits för riksdagen och regeringen därefter vederbörligen har fattat sitt beslut.

Arvoisa puhemies! Brysselissä toimiva Länsi-Euroopan unionin pysyvä neuvosto teki ennen joulua päätöksen, jolla vahvistetaan edellytykset Suomen ja EU:n muiden uusien jäsenmaiden tarkkailijatoiminnan alkamiselle. Ruotsi ja Itävalta toivotettiin jo viime viikolla tervetulleiksi järjestöön tarkkailijoina. Suomen tarkkailijatoiminta voi alkaa pian sen jälkeen, kun käsillä oleva pääministerin ilmoitus on käsitelty eduskunnassa ja kun hallitus tämän jälkeen on tehnyt asiasta päätöksen. Siihen asti Suomella on epävirallinen mahdollisuus seurata Weu:n toimintaa.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta katsoi Suomen EU:hun liittymistä koskeneessa mietinnössään lokakuun lopussa, että unionin jäsenenä etujemme mukaista on tarkkailija-aseman hakeminen Länsi-Euroopan unionissa. Valiokunta ei pitänyt tarpeellisena eikä Suomen etujen mukaisena tavoitella jäsenyyttä Weu:ssa. Ulkoasiainvaliokunta edellytti mietinnössään, että hallitus tuo kysymyksen tarkkailija-aseman hakemisesta Länsi-Euroopan unionissa erikseen eduskunnan käsiteltäväksi.

Nyt annettavalla pääministerin ilmoituksella hallitus haluaa tarjota eduskuntaryhmille ja yksittäisille kansanedustajille mahdollisuuden tuoda esiin näkemyksiään hallituksen esittämästä toimintalinjasta. Tämän ohella ulkoasiainministeri on jo viime viikolla selostanut kysymystä ulkoasiainvaliokunnalle. Puolustusvaliokunnalle on erikseen selostettu asiaa tänään.

Nykymuotoinen Länsi-Euroopan unioni perustettiin vuonna 1954 eurooppalaiseksi puolustusliitoksi, jonka jäsenet antavat toisilleen ehdottomat turvallisuustakuut. Weu jäi kuitenkin unohduksiin sen jäsenten puolustuksen tultua käytännössä Pohjois-Atlantin liiton Naton tehtäväksi. Länsi-Euroopan unionin uudelleen aktivointi 1980-luvulla johtui Euroopan yhteisön poliittiseen unioniin tähtäävästä kehittämissuunnitelmasta. Maastrichtin sopimukseen liitetyssä julistuksessaan Weu on määritellyt itselleen kaksoistehtävän. Se on yhtäältä EU:n kehityksen olennainen osa ja toisaalta keino vahvistaa Naton eurooppalaista pilaria.

Länsi-Euroopan unionin tärkeimmäksi tehtäväalueeksi on noussut kriisinhallinta sekä erilaiset humanitaariset operaatiot ja pelastustoiminta. Sen avulla Euroopan unioni pyrkii ehkäisemään ja hallitsemaan kolmansien valtioiden välisiä tai sisäisiä konflikteja, jotka voivat kärjistyessään uhata unionin jäsenmaiden turvallisuutta. Länsi-Euroopan unionin jäsenmaat päättävät kriisinhallintatoimintaan osallistumisesta aina tapaus kerrallaan kansallisen harkintansa perusteella. Tämä poikkeaa olennaisesti perussopimuksen 5 artiklan mukaisesta kollektiivisesta puolustuksesta, joka sitoo jäsenmaat keskinäisiin turvallisuustakuisiin. Itsestäänselvää on, että Weu:n tarkkailija-asemasta ei seuraa mitään edellä mainittuja velvoitteita.

Kriisinhallinta on osa EU-jäsenmaiden kehittyvää turvallisuuspoliittista yhteistyötä. Euroopan turvallisuusuhkat kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa liittyvät pikemminkin alueellisiin ja paikallisiin konflikteihin kuin suursodan mahdollisuuteen. Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden etujen mukaista on pyrkiä tällaisia konflikteja estämään ja hallitsemaan. Käytännön tasolla kriisinhallintaan liittyviä päätöksiä tehdään jatkuvasti unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön puitteissa. Tähän työhön osallistuvat omilla toimialueillaan luonnollisesti myös Yh-

distyneet Kansakunnat, Ety-järjestö sekä Nato lähinnä rauhankumppanuusohjelmansa kautta.

Fru talman! Finland blir medlem i EU såsom ett militärt alliansfritt land som upprätthåller en självständig, trovärdig försvarsberedskap. Observatörsstatus i Weu strider inte mot denna grundläggande hållning. Arrangemanget med observatörsstatus baserar sig på en politisk viljeförklaring. Det medför inga juridiska eller fördragsmässiga förpliktelser.

Västeuropeiska unionen har en central ställning när frågor som gäller den s.k. försvarsdimensionen bereds för 1996 års konferens. Observatörer i Weu kan följa detta arbete och även delta i det på avtalat sätt. Observatörsstatusen säkerställer att information fås såväl om Weu:s interna diskussioner som om de diskussioner som förs mellan Europeiska unionen och Weu.

På detta sätt kan Finland säkerställa ett fullödigt deltagande i fråga om säkerhets- och försvarsfrågorna vid beredningen av 1996 års regeringskonferens. Observatörsstatus i Weu gör det samtidigt lättare för oss att då vi finner det motiverat delta i det europeiska krishanteringssamarbete som håller på att utvecklas.

Rouva puhemies! Suomi liittyy Euroopan unionin jäseneksi sotilaallisesti liittoutumattomana maana, joka pitää yllä itsenäistä, uskottavaa puolustuskykyä. Weu:n tarkkailija-asema ei ole ristiriidassa tämän peruslinjan kanssa. Tarkkailija-asemaa koskeva järjestely perustuu poliittiseen tahdonilmaukseen. Siitä ei aiheudu juridisia tai sopimuksellisia velvoitteita.

Länsi-Euroopan unionilla on keskeinen asema, kun ns. puolustusulottuvuuteen liittyviä kysymyksiä valmistellaan vuoden 1996 hallitustenvälistä konferenssia varten. Tätä työtä voivat Länsi-Euroopan unionin tarkkailijat seurata ja sovittavalla tavalla myös osallistua siihen. Tarkkailija-asema varmistaa tiedon saannin Weu:n sisäisistä sekä Euroopan unionin ja Weu:n välisistä keskusteluista. Tällä tavoin Suomi voi varmistaa täysipainoisen osallistumisen vuoden 1996 hallitustenvälisen konferenssin valmisteluihin myös turvallisuus- ja puolustuskysymysten osalta. Samalla Weu:n tarkkailijan asema tukee harkintamme mukaista osallistumista Euroopan kehittyvään kriisinhallintayhteistyöhön.

Sotilaalliseen yhteistyöhön ja eurooppalaiseen kriisinhallintaan osallistumista koskevat päätökset pysyvät kaikissa tilanteissa Suomen omissa käsissä. Omat turvallisuusetumme ja kansalliset päätöksemme ratkaisevat osallistumisemme laajuuden ja luonteen. Toiminnallamme voimme kuitenkin edistää kriisien ennaltaehkäisyä ja rajoittamista ja täten lujittaa sekä omaa turvallisuuttamme että unionin ja sen jäsenmaiden yhteistä turvallisuutta.

Eurooppalaisen kriisinhallintayhteistyön painopiste on Pohjois-Atlantin liiton Naton rauhankumppanuusohjelmassa. Weu:n kriisinhallintatoimintaan osallistuminen olisi saman suuntaista toimintaa kuin osallistumisemme tähän ohjelmaan. Tätä suuntausta tukee myös se, että yhdeksän Keski-Euroopan ja Baltian maata ovat tulleet Weu:n liitännäiskumppaneiksi, jotka mm. osallistuvat laajasti järjestön kokouksiin. Suomi voi muiden maiden tapaan tukea turvallisuusyhteistyötä yli vanhojen eurooppalaisten rajalinjojen ja siten vahvistaa maanosamme vakautta. Mikäli myös Suomesta tulee Ruotsin ohella Weu:n tarkkailija, ovat kaikki viisi Pohjoismaata järjestön toiminnassa mukana, Tanska, Suomi ja Ruotsi tarkkailijoina sekä Norja ja Islanti Natoon kuuluvina liitännäisjäseninä. Tämä voi osaltaan avata uusia näkymiä pohjoismaiselle turvallisuuspoliittiselle yhteistyölle.

Rouva puhemies! Hallitus on vakuuttunut siitä, että Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-asema tarjoaa Suomelle runsaasti erilaisia mahdollisuuksia seurata järjestön toimintaa läheisesti ilman, että tästä aiheutuisi meille poliittisia tahi sopimuksellisia velvoitteita. Weu:n tarkkailija-asema tukee täten EU-jäsenyydelle asettamiamme tavoitteita. Erityisen tärkeää on näiden mahdollisuuksien käyttö unionin jäsenmaiden ryhtyessä pian valmistautumaan vuoden 1996 hallitustenväliseen konferenssiin.

Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-asema ei aseta Suomen noudattamaa sotilaallisen liittoutumattomuuden ja itsenäisen puolustuksen linjaa miltään osin kyseenalaiseksi. Haluan erikseen korostaa, että kaikki spekulaatiot mahdollisesta Weu:n täysjäsenyydestä tai jopa Naton jäsenyydestä ovat perusteita vailla. Nyt tehtävä ratkaisu perustuu Maastrichtin sopimukseen ja liittyy täten läheisesti jäsenyyteemme Euroopan unionissa.

Rouva puhemies! Pyydän, että puheeni ruotsinkielinen käännös otetaan eduskunnan pöytäkirjaan.

Pääministeri Ahon puhe on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Finland har varit medlem i Europeiska unionen sedan början av året. Vår nya ställning är en

nationell utmaning och medlemskapet i EU ett redskap som vi som nation bör kunna använda för att främja våra egna mål.

De nya utmaningarna gäller även säkerheten. Europeiska unionen har en viktig funktion med tanke på upprätthållandet och stärkandet av stabiliteten i världsdelen. Medlemskapet i unionen stärker Finlands internationella ställning och vår säkerhet. Medlemsländerna i unionen bildar ett intimt samfund, vars säkerhet ligger i medlemsländernas gemensamma intresse. För att kunna svara på de utmaningar som gäller unionen, behöver medlemsländerna en effektiv gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. Denna politik har karaktären av samarbete mellan regeringarna. Då man har enats om gemensamma mål, bör tillräckliga förutsättningar för att nå målen säkerställas.

Västeuropeiska unionen, som statsministerns upplysning denna gång gäller, har getts en viktig ställning inom utvecklandet av Europeiska unionen. I Maastrichtfördraget angavs som dess uppgift att bereda och verkställa beslut som rör unionens försvar. I den till Maastrichtfördraget fogade förklaringen om Weu erbjöds alla medlemsländer i EU möjlighet att ansluta sig till Weu eller, om de så önskade, observatörsstatus.

Regeringens utrikesutskott fattade i slutet av november ett beslut enligt vilket Finland eftersträvar observatörsskap i Västeuropeiska unionen. Utskottet bemyndigade utrikesministeriet att bereda frågan om Finlands observatörsstatus så, att verksamheten som observatör kan inledas så snart som möjligt efter att medlemskapet i EU blivit verklighet.

I egenskap av representant för det land som då innehade ordförandeposten i Västeuropeiska unionen vände sig Hollands utrikesminister i medlet av december till de blivande EU-medlemmarna Finland, Sverige och Österrike med en fråga om hur de ämnade ordna sina relationer med Weu.

Alla nya medlemsländer har sedermera anmält att de är intresserade av att få observatörsstatus i organisationen. Finlands anmälan innehöll en reservation enligt vilken regeringen kan bekräfta saken efter att ärendet har föredragits för riksdagen och regeringen därefter vederbörligen har fattat sitt beslut.

Västeuropeiska unionens i Bryssel verksamma permanenta råd fattade före julen ett beslut, genom vilket förutsättningarna för att Finland och de andra nya medlemsländerna i EU skall kunna inleda sin verksamhet som observatörer fastställs. Sverige och Österrike välkomnades redan förra veckan som observatörer i organisationen. Finland kan inleda sin verksamhet som observatör så snart föreliggande upplysning från statsministern har behandlats i riksdagen och regeringen därefter har fattat beslut om saken. Till dess har Finland en inofficiell möjlighet att följa Weu:s verksamhet.

Riksdagens utrikesutskott ansåg i slutet av oktober i sitt betänkande om Finlands anslutning till EU att det är förenligt med våra intressen som medlem i unionen att vi ansöker om observatörsstatus i Västeuropeiska unionen. Utskottet ansåg det inte vara nödvändigt eller förenligt med Finlands intressen att eftersträva medlemskap i Weu. Utrikesutskottet förutsatte i sitt betänkande att regeringen särskilt förelägger riksdagen frågan om Finland skall ansöka om observatörsstatus i Västeuropeiska unionen.

Genom denna upplysning från statsministern önskar regeringen erbjuda riksdagsgrupperna och de enskilda riksdagsmännen en möjlighet att föra fram sina åsikter om den aktionslinje som regeringen föreslagit. Dessutom har utrikesministern redan förra veckan redogjort för frågan i utrikesutskottet. Idag har särskilt redogjorts för frågan för försvarsutskottet.

Västeuropeiska unionen upprättades i sin nuvarande form år 1954 såsom ett europeiskt försvarsförbund, vars medlemmar lämnar varandra ovillkorliga garantier om säkerhet. Weu föll dock i glömska sedan medlemsländernas försvar i praktiken blivit Nato:s uppgift. Västeuropeiska unionen aktiverades på nytt under 1980-talet till följd av planerna på att utveckla Europeiska gemenskapen till en politisk union.

I den till Maastrichtfördraget fogade förklaringen om Weu har organisationen tilldelat sig en dubbel roll: dels skall Weu vara en väsentlig del av EU:s utveckling, dels skall den vara en metod att stärka Nato:s europeiska pelare.

Det viktigaste uppgiftsfältet för Västeuropeiska unionen har visat sig vara krishantering samt olika humanitära operationer och räddningsverksamhet. Med hjälp av Weu strävar Europeiska unionen efter att förebygga och hantera sådana konflikter mellan tredje länder eller interna konflikter som om de tillspetsas kan äventyra medlemsländernas säkerhet. Beslut om deltagande i krishanteringsverksamhet fattar medlemsländerna i Västeuropeiska unionen alltid från fall till fall och på basis av nationell prövning. Detta förfaringssätt skiljer sig vä-

sentligt från det kollektiva försvar som avses i artikel 5 i grundfördraget och som förpliktar medlemsländerna till ömsesidiga garantier om säkerhet. Det är självklart att observatörsstatus i Weu inte medför några sådana förpliktelser som nämnts ovan.

Krishantering är en del av det ökande säkerhetspolitiska samarbetet mellan medlemsländerna i EU. Hoten mot Europas säkerhet i den situation som råder efter det kalla kriget hänför sig snarare till regionala och lokala konflikter än till risken för ett storkrig. Det ligger i Europeiska unionens intresse att försöka förebygga och hantera dylika konflikter. På det praktiska planet fattas beslut som gäller krishantering kontinuerligt inom ramen för det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete som unionen bedriver. I detta arbete deltar, inom respektive verksamhetsområden, naturligtvis även FN och Osse samt Nato, sistnämnda organisation närmast genom sitt program gällande partnerskap för fred.

Finland blir medlem i EU såsom ett militärt alliansfritt land som upprätthåller en självständig, trovärdig försvarsberedskap. Observatörsstatus i Weu strider inte mot denna grundläggande hållning. Arrangemanget med observatörsstatus baserar sig på en politisk viljeförklaring. Det medför inga juridiska eller fördragsmässiga förpliktelser.

Västeuropeiska unionen har en central ställning när frågor som gäller den s.k. försvarsdimensionen bereds för 1996 års konferens. Observatörer i Weu kan följa detta arbete och även delta i det på avtalat sätt. Observatörsstatusen säkerställer att information fås såväl om Weu:s interna diskussioner som om de diskussioner som förs mellan Europeiska unionen och Weu.

På detta sätt kan Finland säkerställa ett fullödigt deltagande i fråga om säkerhets- och försvarsfrågorna vid beredningen av 1996 års regeringskonferens. Observatörsstatus i Weu gör det samtidigt lättare för oss att då vi finner det motiverat delta i det europeiska krishanteringssamarbete som håller på att utvecklas.

De beslut som gäller deltagande i militärt samarbete och i europeisk krishantering kommer i alla situationer att förbli i Finlands egna händer. Omfattningen och arten av vårt deltagande avgörs av våra egna säkerhetsintressen och våra nationella beslut. Genom vår verksamhet kan vi likväl främja strävandena att förebygga och begränsa kriser och därigenom stärka såväl vår egen säkerhet som unionens och dess medlemsländers gemensamma säkerhet.

Tyngdpunkten inom det europeiska krishanteringssamarbetet ligger i Nato:s program gällande partnerskap för fred. Vårt deltagande i Weu:s krishanteringsverksamhet skall vara verksamhet av samma slag som vårt deltagande i detta program. Denna inriktning stöds även av att nio mellaneuropeiska och baltiska länder har blivit associerade partner i Weu och bl.a. i stor utsträckning deltar i organisationens sammanträden. Finland kan i likhet med andra länder stöda säkerhetssamarbete som sträcker sig över de gamla gränslinjerna och därigenom stärka stabiliteten i Europa. Om även Finland vid sidan av Sverige blir observatör i Weu, kommer alla fem nordiska länder att delta i organisationens verksamhet: Danmark, Finland och Sverige som observatörer samt Norge och Island som till Nato hörande associerade medlemmar. Detta kan öppna nya vyer för det nordiska säkerhetspolitiska samarbetet.

Regeringen är övertygad om att observatörsstatus i Västeuropeiska unionen erbjuder Finland rikligt med möjligheter att nära följa organisationens verksamhet utan att politiska eller fördragsmässiga förpliktelser uppkommer. Observatörsstatus i Weu stöder sålunda de mål som uppställts för medlemskapet i EU. Det är särskilt viktigt att dessa möjligheter utnyttjas när unionens medlemsländer börjar förbereda sig för 1996 års mellanstatliga regeringskonferens.

Observatörsstatus i Västeuropeiska unionen ifrågasätter inte den princip om militär alliansfrihet och självständigt försvar som Finland iakttagit. Jag önskar särskilt betona att alla spekulationer gällande ett eventuellt fullvärdigt medlemskap i Weu och t.o.m. medlemskap i Nato saknar grund. Det avgörande som nu träffas baserar sig på Maastrichtfördraget och är sålunda intimt förenat med vårt medlemskap i Europeiska unionen.

Edustajat J. Roos, Mäki-Hakola, Skinnari, Viljanen ja Virrankoski merkitään läsnä oleviksi.

P u h e m i e s : Pääministerin ilmoituksen johdosta sallitaan keskustelu. Eduskuntaryhmien edustajat käyttävät ryhmien suuruusjärjestyksessä ensin enintään viiden minuutin mittaiset puheenvuorot. Tämän jälkeen puheenvuoroja myönnetään puhemiehen harkinnan mukaan ja puheenvuoro saa kestää enintään kaksi minuuttia.

Keskustelu:

Ed. M a t t i l a : Rouva puhemies! Pääministerin ilmoitus Länsi-Euroopan unionin eli Weu:n tarkkailija-aseman hakemisesta on eduskunnan tahdon mukainen jatko Euroopan unionin jäsenyydelle. Ulkoasiainvaliokunnan Euroopan unionin jäsenyyttä koskevassa mietinnössä Weu:n tarkkailija-aseman hakemista pidettiin etujemme mukaisena. Lisäksi valiokunta edellytti, että hallitus tuo kysymyksen tarkkailija-aseman hakemisesta erikseen eduskunnan käsiteltäväksi. Tämä linjaus on ollut selkeänä eväänä hallitukselle nyt annettua pääministerin ilmoitusta varten.

Keskustan eduskuntaryhmä pitää pääministerin ilmoitusta riittävänä menettelytapana, onhan eduskunta EU-sopimusta käsitellessään pohtinut perusteellisesti tätä kysymystä, ja tarkkailija-aseman hakemisesta on vallinnut varsin laaja yksimielisyys tässä salissa.

Weu:n tarkkailijana Suomi on sekä saavana että antavana osapuolena, kuitenkin ilman sitoutumisia. Tarkkailijaa ei voida velvoittaa liittymään Weu:n sopimukseen eikä sitoutumaan mihinkään sopimuksen velvoitteisiin. Tarkkailija ei ole myöskään vastuussa Weu:n kannanotoista ja linjauksista, eikä tästä asemasta synny puolustus- tai sotilaallisia velvoitteita. Nimensä mukaisesti tarkkailija-asema oikeuttaa seuraamaan järjestön sisältä Weu:n toimintaa eli osallistumaan Weu:n neuvoston kokouksiin ja työryhmiin. Tarkkailija voi saada myös puheoikeuden.

Tarkkailija-asema ei merkitse luopumista itsenäisestä puolustuksesta ja sotilaallisesta liittoutumattomuudesta, kuten pääministerin ilmoituksestakin ilmenee. Suomi pitää kiinni puolueettomuutensa kovasta ytimestä. Tämän vuoksi emme katso kansallisten etujemme mukaisena jäsenyyttä Weu:ssa tai Natossa.

Suomen etujen mukaista on seurata, mitä Euroopan turvallisuuspolitiikassa tapahtuu. Weu:sta Suomi saa tarvitsemansa tiedot, mikä on omiaan vahvistamaan turvallisuuspoliittista asemaamme sekä vaikutusvaltaamme Euroopan yhteisön jäsenenä. Asioihin perehtymällä Suomi varmistaa täysipainoisen osallistumisensa vuoden 1996 hallitustenvälisen konferenssin valmisteluun, onhan kyseisessä konferenssissa määrä pohtia sekä Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan että Weu:n tulevaisuutta.

Olennaista on myös se, että Suomi voi osallistua Weu:n rauhanturva- ja kriisinhallintatoiminnan kehittämiseen. Kokeneena ja asiantuntevana rauhanturvaajana tunnetun maamme näkemyksiä myös kuunnellaan. Näyttää siltä, että kriisinhallintaoperaatiot tulevat olemaan jatkossa Weu:n keskeisintä toimintaa. Osallistumisestamme YK:n tai Etykin pyynnöstä tapahtuvaan Weu:n rauhanturvatoimintaan voimme päättää kaikissa tilanteissa itsenäisesti kansallisia menettelytapojamme ja lainsäädäntöämme noudattaen.

Rauhanturvaamisen lisäksi Suomella on erityisasiantuntemusta suhteiden kehittämisessä Venäjän kanssa. Weu:ssa varmaankin arvostetaan sitä, että meillä on hyvät ja toimivat välit lähimpien naapureittemme, Venäjän ja Baltian maiden, kanssa.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä antaa täyden tukensa Länsi-Euroopan Weu:n tarkkailija-aseman hakemiselle.

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Eurooppalaiset turvallisuusrakenteet ovat muutoksen ja haasteiden edessä. Etykistä päätettiin viime joulukuussa muodostaa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö, joka hakee nyt itselleen merkittävämpää roolia kriisien ennaltaehkäisijänä ja rauhanturvaajana. Pohjois-Atlantin liittoon Natoon kohdistuu suuria odotuksia pikaista jäsenyyttä ja turvatakuita hakevien Itä- ja Keski-Euroopan valtioiden taholta. Länsi-Euroopan unionille Weu:lle sovitellaan Euroopan unionin kehittämisen myötä uusia tehtäviä.

Meillä on kaikki syy odottaa ja edellyttää, että Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö kykenee edelleen ehkäisevän diplomatian ja asevalvonnan kautta lisäämään vakautta Euroopassa sekä toimimaan hyödyllisenä välineenä ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien puolustamisessa. On kuitenkin muistettava, että sodan ja ihmisoikeusloukkausten uhreja kertyy tällä hetkellä lisää konflikteissa, joiden toivoimme jo jääneen historian hämärään. Kaikkialla ei ole vielä lunastettu kylmän sodan jälkeisiä lupauksia sitoutumisesta demokratiaan, avoimeen yhteiskuntaan ja kiistojen rauhanomaiseen ratkaisuun. Vakavat kriisit omassa maanosassamme ja lähialueilla ovat osoittaneet nykyisten turvallisuusjärjestelyjen mahdollisuudet konfliktien estämisessä rajallisiksi ja puutteellisiksi. Tämä on haaste koko Euroopalle. Erityisesti se on haaste maanosan kehityksen kannalta tärkeimmälle yhteisölle, Euroopan unionille. Unionin jäsenvaltiot ovatkin keskeisessä asemassa, kun ratkaistaan Naton ja Länsi-Euroopan unionin Weu:n

tehtävät ja merkitys Euroopan sotilaallisen turvallisuuden takaajina.

Euroopan unionin jäseneksi liittyneellä Suomella on nyt tilaisuus täysivaltaisena jäsenmaana ottaa kantaa unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön kehittämiseen. Valmistelut vuonna 1996 järjestettävää hallitustenvälistä konferenssia varten ovat käynnissä. Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä mahdollinen puolustuspolitiikan kehittäminen ovat keskeisiä asioita konferenssin esityslistalla.

Tällä hetkellä ei ole syytä olettaa, että EU:n jäsenvaltiot saavuttaisivat vuoden 96 konferenssissa yksimielisyyden sellaisesta puolustuspolitiikasta, joka johtaisi edelleen yhteiseen puolustukseen. Maastrichtissa sovittujen uudistusten kohtaama vastustus useissa jäsenmaissa kehottaa hallituksia varovaisuuteen unionin luonnetta muuttavissa ratkaisuissa. Suomen on kuitenkin varauduttava siihen, että ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä tiivistetään ja myös puolustuspolitiikkaa ryhdytään kehittämään. Mikäli muut jäsenmaat haluavat tähän suuntaan edetä, ei Suomen ole syytä heittäytyä jarrumieheksi. Länsi-Euroopan unioni on tässä tärkeässä asemassa.

Arvoisa puhemies! Suomen on oltava tiiviisti mukana keskusteluissa, joissa hahmotellaan maanosamme turvallisuuden kannalta merkittäviä ratkaisuja. Länsi-Euroopan unioni on tässä suhteessa eräs keskeisistä instituutioista. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä katsookin, että Suomen on perusteltua hakea tarkkailija-asemaa Länsi-Euroopan unionissa. Tarkkailija-asema Weu:ssa ei millään tavoin muuta Suomen valitsemaa turvallisuuspoliittista linjaa, joka perustuu liittoutumattomuudelle ja itsenäiselle puolustukselle.

Tarkkailija-asema Weu:ssa kuitenkin vahvistaa Suomen osallistumista eurooppalaisten turvallisuusratkaisujen kehittämiseen. Kun omat lähtökohtamme tulevat ymmärretyiksi ratkaisuja tehtäessä, voimme parantaa omaa turvallisuuttamme.

Tarkkailija-asema on sopusoinnussa myös sen pyrkimyksen kanssa, että Suomi antaa oman panoksensa rauhantilan vahvistamiseksi osallistumalla rauhanturvatoimintaan. Suomi voisi osallistua Weu:n rauhanturvaamistoiminnan kehittämiseen muun muassa muille jäsenmaille rauhanturvakoulutusta tarjoavana osapuolena. Tällöin on luonnollisesti edellytyksenä, että osaamisemme on rauhanturvaamisen uusien haasteiden tasalla. Suomen rauhanturvaajan roolin kannalta ensisijaisin kysymys on rauhanturvalain muuttaminen.

Suomen panos rauhanturvaamisessa tulee myös yhä enemmän riippuvaiseksi siitä, miten voimme parantaa valmiuksiamme ja osallistua nykyisen kaltaisiin operaatioihin. Sosialidemokraatit pitävät tärkeänä rauhanturvaamisvalmiuden parantamista, mutta korostamme, että tämän on tapahduttava nykyisten puolustusmenojen puitteissa.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Kommunismin luhistuminen Itä-Euroopassa syksyllä 89 ja Neuvostoliiton hajoaminen syksyllä 91 muuttivat rajusti sitä perustaa, jolle Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli nojannut toisen maailmansodan jälkeen.

Kokoomus oli ensimmäisenä viitoittamassa Suomen uutta ulkopoliittista linjaa. Toukokuussa 1990 kokoomus otti ensimmäisenä puolueena myönteisen kannan maamme EU-jäsenyyteen. Suomen ja entisen Neuvostoliiton suhdetta kokoomuksen eduskuntaryhmä oli ensimmäisenä valmis arvioimaan uudestaan.

Keskustalainen ulkoministeri Paavo Väyrynen totesi vielä syksyllä 91 Janajevin juntan vallankaappausyritysten epäonnistuttua, että Suomella ei ole aihetta kiirehtiä yya-sopimuksen korvaamista uusilla sopimusjärjestelyillä. Me emme olleet Väyrysen kanssa tuolloinkaan samalla linjalla.

Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa 17.9.1991 totesin seuraavan: "Tässä tilanteessa Suomen ja Venäjä-Neuvostoliiton on yhdessä harkittava uudelleen sopimussuhteitaan. Meidän ei enää tule emmekä enää voi pitäytyä vanhassa sopimuksessa. Yya-sopimus sotilaallisina avunantopykälineen on syntynyt toisenlaisessa maailmassa ja toisenlaiseen maailmaan. Se on vanhentunut." Myöhemmin samana syksynä yya-sopimuksesta luovuttiin ja se korvattiin normaalilla yhteistyösopimuksella. Myös valmistelu EU-jäsenyyshakemuksen jättämiseksi alkoi.

Tavoitteemme ovat nyt toteutuneet. Suomi on EU:n jäsen ja kuuluu vapaiden, demokraattisten markkinatalousmaiden yhteisöön sen täysivaltaisena jäsenenä. Tämän myötä myös turvallisuuspoliittinen asemamme on muuttunut. Suomen EU-jäsenyys jatkaa viime vuosien kehitystä maamme ulkopoliittisessa linjassa. Unionin jäsenenä Suomi sitoutuu yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Kannan määrittelyssä edellytetään kuitenkin kaikkien valtioiden yhteisymmärrystä.

Maastrichtin sopimuksen mukaan EU pyytää Länsi-Euroopan unionia, joka on EU:n kehityksen erottamaton osa, valmistelemaan ja toimeenpanemaan Euroopan unionin päätöksiä ja toimia, joilla on puolustukseen liittyvää merkitystä. Tämän vuoksi on selvää, että Suomen on EU:n jäsenenä määriteltävä suhteensa Weu:hun.

On vielä epäselvää, minkälaisen muodon eurooppalainen turvallisuusjärjestelmä tulee saamaan. Kylmän sodan jälkeisissä tilanteissa on arvioitava Ety-järjestön, Naton sekä Weu:n roolia uudelta pohjalta. Ratkaisuja tehdään 1996 EU:n jäsenmaiden hallitustenvälisessä konferenssissa. Olennaista on, että pieni Suomi nyt ensimmäistä kertaa pääsee avoimesti pohtimaan ja osallistumaan päätöksentekoon näissä asioissa. Suomen eduskunnan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevat keskustelut eivät enää ole vain julkilausumien sorvaamista, vaan vakavamielistä päätöksentekoa Euroopan turvallisuuden vahvistamiseksi.

Ennen hallitustenvälistä konferenssia on kuitenkin tarpeetonta liian sitovasti linjata Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tästä syystä on mielekästä edetä harkiten ja vaiheittain. Kokoomuksen eduskuntaryhmä tukee hallituksen aikomusta hakea Suomen tarkkailija-asemaa Weu:ssa Ruotsin ja Itävallan tapaan.

Tarkkailija-asema merkitsee sitä, että Suomella on mahdollisuus seurata Weu:n neuvoston kokouksia sekä tulla kutsutuksi Weu:n työryhmiin. Mitään turvallisuustakuita ei Weu:n tarkkailijamaalla ole. Toisaalta siihen ei myöskään sisälly sotilaallisia velvoitteita. Pääministerin ilmoitus on siksi oikea käsittelytapa ja vastaa myös ulkoasiainvaliokunnan kantaa. Suomen tarkkailija-asema vahvistaa olennaisesti Suomen mahdollisuuksia valmistautua vuoden 1996 konferenssiin.

Vaikka Weu:n tarkkailija-asema on tässä vaiheessa riittävä Suomelle, on syytä pohtia myös pitemmän aikavälin turvallisuuspoliittisia ratkaisuja. Kuten puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Kalevi Lamminen on sanonut, EU:n uusien jäsenmaiden olisi omaksuttava yhteinen kanta turvallisuuteen, koska unionista ja Weu:sta on tultava myös jotain muuta kuin taloudellinen yhteenliittymä.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä Suomen tulee avoimesti suhtautua niihin ratkaisuihin, joita vuoden 1996 hallitustenvälisessä konferenssissa tullaan tekemään. Meidän etumme on, että Euroopan turvallisuus pyritään rakentamaan kestävälle pohjalle. Tämä edellyttää, että:

— EU tiivistää omaa ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötään. Tähän liittyen selvitetään Weu:n suhdetta ja mahdollista sulauttamista EU:n neljänneksi pilariksi.

— USA:n osallistuminen Euroopan turvallisuusjärjestelyihin myös jatkossa turvataan. Tässä tarkoituksessa kehitetään yhteistyötä toisaalta Weu:n ja EU:n puolustuspilarin ja toisaalta Naton välillä.

— Turvallisuusjärjestelyjä kehitettäessä tulee painottaa yhteistyöhakuisuutta niin, että Venäjällä ei ole aihetta kokea itseään millään tavalla eristetyksi tai syrjäytetyksi Euroopassa.

— Kansallisen turvallisuuden sotilaallisen takaaminen on lähtökohtana, ja sen on oltava luonteeltaan puolustuksellista.

— Entistä laajempaa huomiota kiinnitetään maanosassamme rauhanturvaamis- ja kriisienhallintatoimiin.

— Huomiota kiinnitetään myös muiden kuin sotilaallisten kriisien, kuten ekologisten kriisien, torjuntaan.

Arvoisa puhemies! Suomen on mielestämme järkevää olla mukana siinä eurooppalaisessa järjestelyssä, jonka varaan maanosamme turvallisuus tullaan rakentamaan. Todennäköistä toki on, että vuoden 1996 jälkeenkin tämä turvallisuusjärjestelmä rakennetaan usean eri järjestön varaan. Tällöin on syytä pohtia myös Suomen jäsenyyttä Weu:ssa ja suhdettamme Natoon. Haluan tämän todeta siitä huolimatta, että pääministeri äsken korosti puheessaan, että "kaikki spekulaatiot mahdollisesta Weu:n täysjäsenyydestä ja jopa Nato-jäsenyydestä ovat perusteettomia".

Arvoisa puhemies! Tärkeintä on, että emme sulje tässä vaiheessa mitään vaihtoehtoa pois, koska tavoitteemme on Euroopan rauha ja Suomen turvallisuuden ja itsenäisyyden kaikin puolinen varmistaminen.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, fru talman! Olo on kuin Venäjän duumassa: puhua saa, mutta ei päättää.

Arvoisa puhemies! Suomen ulkopolitiikka on kellunut presidentti Koiviston ajoista lähtien. Tarkoitan tällä sitä, että politiikan suunnan muutoksia tai linjatarkistuksia on vältetty pohtimasta laajalti etukäteen. Monarkistisen perinteen mukaisesti kellutuksen suunnan ja tavoitteen on määritellyt presidentti suppean lähipiirinsä kanssa. Niinpä vähin keskusteluin linjauk-

sia on asteittain muutettu. Sillä, mikä ulospäin näyttää kelluvalta ulkopolitiikalta, on kuitenkin ollut tavoite. Julki lausumattomana tavoitteena on eteneminen asteittain puolueettomuudesta ja liittoutumattomuudesta sitoutumiseen ja ennen pitkää myös sotilasliiton jäsenyyteen.

Jokaisen askeleen yhteydessä on korostettu sitä, että mikään ei oikeastaan muutu tai että kyse on pikemminkin tiedon saannista tai luonnollisesta eurooppalaisen yhteistyön lisäämisestä. Näin oli Suomen mennessä mukaan Pohjois-Atlantin sopimusjärjestön Naton perustamaan Nacc:iin. Samoin EU-jäsenyyttä haettaessa korostettiin, että jäsenyyden myötäkin ulkopolitiikan asema säilyy kutakuinkin ennallaan. Annettiin ymmärtää, että EU-jäsenyys ei tuo ulko-, turvallisuus- tai sotilaspoliittisia velvoitteita ja että kaikki mahdollisuudet olisivat edelleen avoimia. Samalla kuitenkin Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö on jätetty Suomen ulkopoliittisessa toiminnassa hyvin vähämerkityksiseksi seikaksi.

Arvoisa puhemies! Ulkopoliittisen kellunnan uudeksi virstanpylvääksi on nyt tullut Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-aseman hakeminen. Sen merkitystä ulkopolitiikan linjan muutoksena pyritään vähättelemään haluten korostaa sen tiedonvaihtoluonnetta. Samalla vaietaan siitä, että kyse on henkisestä sitoutumisesta ja valmistautumisesta läntiseen sotilasliittoutumaan. Seuraava askel, silloinkin vakuuttaen, että mikään ei oikeastaan muutu, on täysjäsenyys.

Länsi-Euroopan unioni on kuitenkin Maastrichtin sopimuksen mukaan Naton eurooppalainen pilari. Se ei ole mikään ikävystyttävä herrakerho, vaan sotilaallinen järjestö, vaikka sen sotilaallinen pohja onkin vielä heikko.

Täysjäsenyyteen tähyillään myös niillä lausunnoilla, joissa painotetaan tarvetta luoda rauhanturvaamistehtäviin valmiusjoukot. Ne muodostaisivat kuitenkin pohjan Länsi-Euroopan unionille alistettaville joukoille muissakin oloissa.

Sen, joka haluaa tukea rauhanponnisteluja Euroopassa tai laajemminkin maailmalla, ei pidä haksahtaa kuvittelemaan, että Länsi-Euroopan unionin sotilaalliset toimet palvelisivat puolueettomasti rauhanpyrkimyksiä. Kyse on lähes runsaan 350 miljoonan asukkaan suurvallasta ja sen eduista.

Näennäinen kelluminen eli avoimen keskustelun laajapohjaisen valmistelun ja parlamentaarisen päätöksenteon väistäminen sopii ulko- ja turvallisuuspolitiikan monarkkiseen hallintatapaan: Eduskunta on vain 200 hengen kirjaamo. Monarkkivetoiseen ulkopolitiikkaan myös kuuluu, ettei ole käynnistetty laajapohjaista valmistelua vuotta 1996 varten, jolloin on tarkoitus sopia Euroopan unionin ja Länsi-Euroopan unionin kehittämisestä ja uusista toimivaltuuksista. Vasemmistoliiton kanta on kuitenkin, että ulkoasiainministeriön muurien sisällä tapahtuva työ tai tasavallan presidentin itsensä kanssa käymä keskustelu eivät ole riittävää valmistelua.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto ei ole hyväksynyt Suomen tarkkailija-asemaa Länsi-Euroopan unionissa. Tästä eteenpäin julki lausuttuna ja päätettynä lähtökohtana on oltava, että Suomi ei osallistu sen päätöksentekoon, ei liity täysjäseneksi eikä luonnollisestikaan Naton jäseneksi. Lisäksi edellytämme, että asetetaan parlamentaarinen valmisteluelin vuoden 1996 hallitustenvälistä konferenssia varten niin, että voidaan sekä päättää tavoitteista että ennen kaikkea siitä, mihin mittaan maamme osallistuu Euroopan unionin jatkokehitykseen ja varsinkin sen ulkopoliittiseen ja sotilaalliseen puoleen.

Arvoisa puhemies! Kyse olisi laajemmasta tehtävästä kuin vain perinteisestä parlamentaarisesta puolustuskomiteasta.

Ed. R e n l u n d : Värderade talman! Att vårt EU-medlemskap nu aktualiserat en ansökan om observatörsstatus i Västeuropeiska unionen Weu kan inte vara en överraskning för någon. Statsministern tillkännagav sin personliga positiva inställning till en ansökan redan före folkomröstningen. Utrikesutskottet ansåg i sitt EU-betänkande att ett observatörsskap ligger i Finlands intresse. Svenska riksdagsgruppen omfattade i sitt gruppanförande denna uppfattning.

När politiken globaliseras vidgas också de säkerhetspolitiska strukturerna. En nationell och regional säkerhet kan upprätthållas bara om den synkroniserar med internationella arrangemang.

Observatörers status i Weu är klart definerad i de s.k. Petersbergs- och Romdeklarationerna från 1992. En observatör kan inte bindas till själva Weu-avtalet eller till medlemskap i Nato. Observatörer har inte ansvar för Weu:s ställningstaganden och linjedragningar. Inga försvars- eller militära förpliktelser uppstår. För Finlands del gäller att vårt självständiga försvar upprätthålls och vår alliansfrihet består.

Arvoisa puhemies! Vertauskuvallisesti Weu:n voidaan sanoa merkitsevän asevelvollisuutta täysjäsenille, kun taas Suomen asema tarkkailija-

na on verrattavissa välimaastoon siviili- ja aseettoman palveluksen välillä. Kyse ei myöskään ole nykytilan säilymisestä entisellään. Turvallisuuspolitiikka on alue, jolla ei oteta minkäänlaisia askeleita, jollei niillä ole merkitystä. Suomen osalta hakemus merkitsee, jos joku nyt vielä epäilee, lopullista selvyyttä muutoksesta kylmän sodan sanelemassa turvallisuuspoliittisessa ajatusmaailmassa. Itsenäiseen puolustukseen ja liittoutumattomuuteen viittaamalla EU-neuvotteluissa korostettiin eri yhteyksissä, että Suomi ei hae uusia sotilaallisia turvallisuustakuita. Tämä pitää paikkansa, mutta se ei kuitenkaan muuta kansainvälisen politiikan tieteellistä aksioomaa, jonka mukaan kaikki pienet valtiot pyrkivät myös kulloinkin omaa turvallisuuspoliittista sateenvarjoa suuremman sateenvarjon alle.

Värderade talman! Vill man göra en symbolisk jämförelse, kan Weu sägas innebära värnplikt för de fullvärdiga medlemmarna, medan Finlands position som observatör kan förliknas med något mittemellan civil- och vapenfri tjänst. Men status quo är det inte heller frågan om. Säkerhetspolitiken är ett område, där inga steg tas om de inte är avsedda att ha någon betydelse. För Finlands del innebär ansökan, om någon ännu tvivlat, ett definitivt besked om att en förändring skett i den säkerhetspolitiska tankevärld som dikterades av det kalla kriget. Med hänvisning till det egna försvaret och alliansfriheten betonades under EU-medlemsförhandlingarna i olika sammanhang att Finland inte söker nya militära säkerhetsgarantier. Detta stämmer, men ändrar inte på den internationella politikens vetenskapliga axiom, att alla mindre stater tenderar att vid varje tillfälle också befinna sig under ett säkerhetspolitiskt paraply som är större än det egna.

Den omedelbara och bara med möda ersättbara nyttan för Finland av att bli observatör är naturligtvis, att vi då bättre kan följa med och t.o.m. påverka Weu:s bidrag till EU:s regeringskonferens år 1996. Det vore oklokt att inte utnyttja denna möjlighet, eftersom riksdagen ändå skall och bör ta ställning till de utrikes- och säkerhetspolitiska linjeval som aviseras i Maastrichtavtalet.

Till detta skall läggas den allmänna nytta ett observatörsskap skulle medföra. En plats vid Weu:s bord ger information som underlättar fattandet av beslut som gäller vår egen säkerhet.

Arvoisa puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä toistaa tukensa Suomen tarkkailija-aseman hakemiselle Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa.

Värderade talman! Svenska riksdagsgruppen upprepar sitt stöd för att Finland ansöker om observatörsstatus i Västeuropeiska unionen Weu.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä ei hyväksy tapaa, jolla pääministeri on tulkinnut kansanedustajien halua käsitellä erillisasiana Suomen Weu-tarkkailija-asemaa. Ilmoitusmenettely on vastoin eduskunnan selvää tahtoa. Se antaa vähättelevän kuvan käsiteltävänä olevan asian merkityksestä osana uusia turvallisuuspoliittisia valintojamme. Ilmoitusmenettely Weu-asiassa on myös vaarallinen ennakkotapaus. Siihen vedoten hallitus voi vastaisuudessakin tulkita miten haluaa eduskunnan tahdon käsitellä valtaoikeuksien suhteen harmaalla vyöhykkeellä olevia EU-kysymyksiä.

Ryhmämme mielestä ulkoasiainvaliokunnan mietintöön sisältynyt lausuma tarkkailijajäsenyyden tuomisesta eduskunnan käsiteltäväksi tarkoittaa sellaista menettelyä, joka mahdollistaa asian valiokuntakäsittelyn ja eduskunnan päätöksen. Pääministeri ja ulkoministeri ovat perustelleet hallituksen menettelytapavalintaa painottamalla, että eduskunnan hyväksymän ulkoasiainvaliokunnan EU-mietintöön sisältyy ajatus Suomen menosta Weu:hun tarkkailijaksi. Tämä on huono perustelu. Osana EU-jäsenyyspäätöksen vaikutusten arviointia kannanotto ei voi ohittaa samaan mietintöön sisältyvää selkeää tahtoa käsitellä asia vielä erikseen, kun se tulee ajankohtaiseksi.

Eduskunnan tahtoon palata Weu-asiaan erilliskysymyksenä vaikuttaa huoli päätöksen seurauksista. Eduskunnalla on oikeus vakuuttua siitä, ettei tarkkailijajäsenyys johda pakkopäätösten ketjuun, jotka vievät meidät Weu-jäsenyyden kautta Natoon tai muihin sotilaallisiin sitoumuksiin. Asiallinen valiokuntakäsittely olisi myös hälventänyt näitä pelkoja. Puolustusvoimain komentajan Gustav Hägglundin esitys kriisienhallintajoukkojen perustamisesta eräänlaisena EU-jäsenyysvelvoitteena osoittaa, että huolemme on aiheellinen.

Vihreä eduskuntaryhmä hyväksyy Suomen tarkkailija-aseman Weu:ssa vain sillä ehdolla, että se ei ole portti täysjäsenyyteen. Pidämme hyödyllisenä sitä, että Suomella on mahdollisuus näin osallistua vuoden 96 EU:n huippukokouksen valmisteluun yhteisen puolustuspolitiikan

osalta. Tarkkailijajäsenyys ei saa tarkoittaa sitä, että puolustuspolitiikkaamme ryhdytään harmonisoimaan Weu:n haluamaan suuntaan. Suomen linjana unionin yhteisessä puolustuspolitiikassa on oltava maailmanlaajuisen avoimen yhteistyön ja kriisien ennaltaehkäisyn korostaminen.

Puolustuspolitiikkaa on tarkasteltava ulko- ja turvallisuuspolitiikan kautta. Se ei saa olla niistä irrallinen sotilaallinen uskottavuus- tai resurssikysymys. Suomella on oltava aidosti ja pysyvästi oikeus sotilaalliseen liittoutumattomuuteen ja itsenäiseen puolustukseen. Weu määritteli vuoden 92 ministerikokouksessaan tehtävikseen kriisien hallinnassa humanitaariset ja pelastustehtävät, perinteiset rauhanturvatehtävät sekä vahvennetun rauhanturvatoiminnan ja voiman käytön. Näistä viimeksi mainittu poikkeaa Suomen lainsäädännöstä ja ulkopolitiikan tähänastisista periaatteista.

Vihreä eduskuntaryhmä ei hyväksy valmiusjoukkojen perustamista tässä vaiheessa eikä asian kytkemistä Suomen Weu- tai EU-suhteisiin. Sitä koskevan ratkaisun on perustuttava kokonaisvaltaiseen turvallisuuspoliittiseen selvitykseen. Ratkaisun on oltava osa johtopäätöksiä, jotka joudumme tekemään vuoden 96 EU:n hallitustenvälisen konferenssin tuloksista.

Arvoisa rouva puhemies! Ryhmämme on yksimielinen Weu-asian käsittelytapaa ja tarkkailijajäsenyyden tavoitteita koskevasta kritiikistä, ja enemmistö suhtautuu myönteisesti Suomen Weu-tarkkailija-asemaan.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies, värderade fru talman! Suomen EU-jäsenyyttä ja siihen liittyviä etuja ja velvoitteita on käsitelty eduskunnassa useita kertoja. Jäsenyyteen kriittisesti suhtautuvat esittivät yhtenä argumenttina jäsenyyttä vastaan sen, että joudumme luopumaan itsenäisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Kritiikkiä vaimennettiin väittämällä, että jäsenyys antaa meille enemmän vaihtoehtoja ja että eduskunta kuitenkin myös jatkossa on keskeisenä elimenä mukana, kun edellä mainituista muutoksista päätetään.

Eduskunta edellyttikin, että Suomen tarkkailija-asemaa Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa käsitellään eduskunnassa. Eduskunta edellytti myös hallitukselta selontekoa tai tiedonantoa Suomen EU-politiikan tavoitteista vielä näillä valtiopäivillä. Näin ei kuitenkaan tule käymään.

Hallituksen tapa tuoda Weu-tarkkailijajäsenyys eduskunnan käsiteltäväksi pääministerin ilmoituksena lienee muodollisesti oikein, mutta tarkoituksenmukaisuus kärsii. Keskustelu jää todella lyhyeksi, ja se saattaa olla omiaan synnyttämään kansan keskuudessa turhia pelkoja. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä peräänkuuluttaa avointa keskustelua keskeisistä linjaratkaisuista, jotta päätöksien taakse saataisiin kansalta mahdollisimman laaja tuki.

Mikä on Weu? Onko siihen pakko liittyä? Kannattaako siihen liittyä? Seuraako tästä uusia askeleita? Arvoisa puhemies! Nämä ovat tavattoman tärkeitä kysymyksiä. Tiedämme, mikä on Weu tänä päivänä. Maastrichtin sopimuksessa on kirjattu EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhteiset tavoitteet. Maastrichtin sopimuksessa pyydetään Weu:ta valmistelemaan ja toteuttamaan ne unionin päätökset ja toimet, joilla on merkitystä puolustuksen kannalta. Weu:n kehittyminen EU-maiden yhteiseksi puolustusliitoksi tuntuu tänään epätodennäköiseltä, mutta ei kuitenkaan mahdottomalta.

Weu on joka tapauksessa EU:n erottamaton osa ja EU-jäseneltä edellytetään vähintään tarkkailijajäsenyyttä Weu:ssa. Esimerkiksi Saksan entinen ulkoministeri totesi eräässä Turun Sanomille antamassaan haastattelussa, että hän on pettynyt niihin maihin, jotka tyytyvät Weu:n tarkkailijajäsenyyteen, ja piti välttämättömänä, että kaikki EU-maat liittyvät Naton jäseneksi. Myös Itävallalta tiedetään edellytetyn, että Weu:n jäsenet ovat myös Naton jäseniä.

Arvoisa puhemies! Tarkkailijajäsenyydestä ei liene haittaa Suomelle. Saammehan me sen kautta paremmin tietoa Weu:n suunnitelmista. EU-maana ja Weu:n tarkkailijajäsenenä meidän tulee kuitenkin pyrkiä toimimaan niin, ettemme joudu muiden maiden vietäväksi. Kielteisesti meidän on suhtauduttava niihin pyrkimyksiin, joiden kautta Weu:n tarkkailija-asemastatusta halutaan poistaa. Se johtaisi Suomen kannalta aivan uusiin tilanteisiin ja todennäköisesti ennen pitkää Naton jäsenyyteen. Silloin Suomi olisi sotilaallisesti liittoutunut eikä voisi välttyä osallistumisesta kriisitilanteiden ratkaisuyrityksiin aseellisin keinoin.

Keskustelu kriisinhallinnasta on ajankohtainen Suomessa. EU-jäsenenäkin päätös Suomen osallistumisesta rauhanturvaamistoimiin tehdään aina tapauskohtaisesti eduskunnan antaman hyväksymisen mukaisesti. Suomen lainsäädäntö ei salli osallistumista ns. rauhaanpakottamistehtäviin, mikä onkin oikein, mutta ongelmaksi on jäänyt suhtautuminen tämän ja perinteisten rauhanturvatehtävien väliin jäävään laa-

jaan tehtäväalueeseen. Varsinaisten kriisijoukkojen perustamiselle kristillisen liiton eduskuntaryhmä ei näe perusteita.

Arvoisa puhemies! Varmuudella ei voi tietää, millainen huominen maatamme ja maanosaamme odottaa. Viime vuosina olemme useita kertoja saaneet todeta mahdottomia kehityksiä mahdollisiksi. Muurit ovat kaatuneet, ja sorto on monessa maassa päättynyt. Uusia itsenäisiä valtioita on syntynyt koko ajan, samanaikaisesti kun siviiliväestö kärsii julmista sotatoimista. Sodat eivät näytä loppuvan, vaikka suurvallat ja unionit kehottavat sotaa käyviä maita luopumaan sotatoimista. Venäjän presidentti Jeltsin kysyy koko maailman tv-katsojien edessä, miksei hänen käskyään lopettaa sotatoimet Tshetsheniaa vastaan noudateta.

Tällainen on tämän päivän maailma, jossa Suomen pitäisi osata valita oikeat ratkaisut oman turvallisuutensa takia, mutta myös rauhan rakentajana sotaa käyvien maiden välillä. Tällaisessa maailmassa Suomen kansa tarvitsee päätöksentekijöitä, jotka eivät luota vain omaan nokkeluuteensa ja viisauteensa pyrkimyksissään olla nopeita päätöksentekijöitä. Tarvitaan malttia ja todellista viisautta.

Värderade fru talman! Sammanfattningsvis vill jag konstatera att kristliga förbundets riksdagsgrupp godkänner att Finland anhåller om observatörsstatus i Weu. Kristliga förbundets riksdagsgrupp vill också verka inom Europeiska unionen och inom Weu för att observatörsstatus inom Västeuropeiska unionen också fortsättningsvis skall vara möjligt. Kristliga förbundets riksdagsgrupp anser att bildandet av en fredsberedningsgrupp inte är förenligt med Finlands intressen.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Suomen yhdessä muiden silloisten EU-jäsenyyttä hakeneiden maiden kanssa 21.12.1993 antamassa yhteisessä julistuksessa sitouduttiin varauksitta yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Tämä julistus on myös liitetty Suomen EU-jäsenyyssopimukseen, ja näin ollen se on osa jäsenyysehtojamme. Olemme siis mukana pyrkimässä Maastrichtin sopimuksen mukaiseen, koko EU:ta käsittävään ulko- ja turvallisuuspoliittiseen järjestelyyn, joka käytännössä tarkoittaa lyhyellä tähtäimellä Weu-roolin vahvistamista.

Pitemmällä aikavälillä yhteinen puolustuspolitiikka merkitsee sovitun mukaisesti sitä, että Euroopan unionissa siirrytään yhteiseen, Atlantin liiton kanssa yhteensovitettavaan puolustukseen. Maastrichtin sopimuksen julistuksessa on puolestaan todettu, että Weu toimii Naton hyväksymien kantojen mukaisesti Naton eurooppalaisena pylväänä. Siinä mielessä Naton ja EU:n saumaton yhteistyö on luonnollista, että vanhoista jäsenvaltioista kaikki maat Irlantia lukuun ottamatta ovat Naton jäseniä.

Suomi on nyt pääministerin ilmoituksen mukaisesti menossa tarkkailijana mukaan Weu:hun. Tämä tulee väistämättä merkitsemään ensi kädessä muutosta Suomen mahdollisuuteen harjoittaa itsenäistä puolustuspolitiikkaa. Pitemmällä tähtäimellä päätös johtaa Länsi-Euroopan unionista Pohjois-Atlantin sopimusjärjestön eli Naton jäsenyyteen. Tämä puolestaan merkitsisi Suomen sotilaallista liittoutumista, jolloin viimeistään maamme turvallisuuspoliittiset kysymykset eivät ole pelkästään meidän itsemme, vaan koko EU:n ja myös USA:n asia. Tuolloin paineet yksimielisyyteen ovat suuret ja itsenäinen päätösvalta olematon.

Suomen puolueettomuus ja sotilaallinen liittoutumattomuus ovat olleet Pohjois-Euroopan vakautta lisäävä tekijä. Samoin Suomen hyväksi koettu linja suhteessaan Venäjään on vuosien saatossa osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi, kun otetaan huomioon maamme geopoliittinen asema.

Nyt tämä pitkään vallinnut tilanne on muuttumassa. Suomen myötä EU saa ensi kertaa pitkän yhteisen rajan Venäjän kanssa, ja samalla Suomi joutuu mukautumaan muuttuneeseen tilanteeseen, jossa päätökset suhtautumisestamme itäiseen naapurimaahamme eivät enää olekaan pelkästään meidän käsissämme. Tästä saimmekin jo esimakua Ranskan ulkoministerin vierailun yhteydessä, jolloin tehtäväksemme tuli viestinviejän rooli EU:lta Venäjän johdolle.

Ensimmäisenä käytännön esimerkkinä Weu:n mukanaan tuomista toimista Suomeen kaavaillaan uutta valmiusyksikköä kansainvälisiin tehtäviin. Sen perustamiskustannukset olisivat arviolta 2 miljardia markkaa ja vuotuiset kulut useita satoja miljoonia. Lisäksi se johtaisi suomalaisia joukkoja hankaliin ja vaarallisiin operaatioihin pitkin Euroopan kriisialueita. Emme hyväksy Suomen liittämistä tämän kaltaiseen vaaralliseen toimintaan. Se kuuluu Weu:n suurille jäsenvaltioille. Hallituksen suuri innostus saada hanke läpi nopeasti osoittaa kuitenkin kouriintuntuvasti sen lapsellisen innon, jolla halutaan sitoa Suomi mukaan hankkeisiin, joiden lopputulosta ja seurauksia ei kukaan voi ennalta arvata.

Arvoisa puhemies! Suomen tarkkailijajäsenyys Weu:ssa on mielestämme maamme tulevaisuuden kannalta riskialtis hanke. Vaarana on toteutua vanha sananlasku: Kun annat paholaiselle pikkusormen, se vie koko käden.

Kuten jo edellä totesin, ovat useat asiantuntijat sekä eduskunnan puolustusvaliokunta varoittaneet Weu:n tarkkailijajäsenyyden johtavan vaiheittain Maastrichtin päätösten nojalla täysjäsenyyteen ja edelleen Nato-jäsenyyteen. Pelättävissä on, että hallituksen vakuutteluille Suomen pysymisestä pelkkänä tarkkailijana käy kuin sen puheille Eta-jäsenyyskeskustelussa. Tuolloin sanottiin, että Eta riittää takaamaan Suomen edut ja ettei EY:n jäsenyys tule maamme kohdalla kysymykseen. Nyt, muutama vuosi myöhemmin, olemme EU:n jäseniä. Mikä takaa, ettei Weu:n suhteen käy samoin?

SMP ei hyväksy Suomen hyväksi koetun, omaan puolustukseen ja liittoutumattomuuteen perustuvan turvallisuuspolitiikan muuttamista, ja siksi vastustamme maamme tarkkailija-asemaa Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa.

Ed. Ukkola: Rouva puhemies! Suomen tulee osallistua kaikkiin niihin toimintoihin, joita EU-jäsenyys tuo mukanaan. Koska Länsi-Euroopan unionilla on keskeinen asema, kun puolustusulottuvuuteen liittyviä kysymyksiä valmistellaan vuoden 1996 konferenssia varten, on aivan luonnollista, että Suomi on mukana Weu:ssa vähintään tarkkailijana.

Pääministerin ilmoituksen mukaan tarkkailija-asema varmistaa Suomelle tiedonsaannin Weu:n sisäisistä sekä Euroopan unionin ja Länsi-Euroopan unionin välisistä keskusteluista. Onko tämä, herra pääministeri, aivan varmaa? Julkisuudessa on toisenlaisiakin tietoja ollut, että kaikkia tietoja ei Suomi saa tarkkailijana ja kaikki ovet eivät Suomelle tarkkailijana aukea.

Pääministeri Aho piti hyvin tarkkaan huolen siitä, ettei tarkkailija-asema Weu:ssa romuta nykyistä ulkopoliittista oppia, ulkopoliittista liturgiaa, eli hän korosti sitä, että tarkkailijajäsenyys on sopusoinnussa sen määritelmän kanssa, että Suomen turvallisuuspolitiikka perustuu liittoutumattomuuteen ja itsenäiseen puolustukseen. Mutta riittääkö tämä ja jos riittää, kuinka pitkäksi aikaa? Onko Suomi valmistautunut myös nopeisiin muutoksiin turvallisuuspoliittisessa asemassaan? Pohditaanko ulkopoliittisessa johdossa ollenkaan toisenlaisia vaihtoehtoja: täysjäsenyyttä Weu:ssa tai jopa Nato-jäsenyyttä? Kaikkia vaihtoehtoja on pidettävä avoimina, jopa ennen hallitustenvälistä konferenssia vuonna 1996. Maailma muuttuu niin nopeasti, ettei Suomi voi enää edes turvallisuuspolitiikassaan pitäytyä yhteen ainoaan oppiin ja yhteen ainoaan linjaan. Suomen kansallinen etu vaatii, että kaikkiin mahdollisiin kriisitilanteisiin on varauduttu. Tämä on tärkeintä, eivät oikeat opit ja doktriinit.

Rouva puhemies! Vaikka pääministerin ilmoituksen asiasisällöstä ei olekaan varsinaista huomauttamista, menettelytavoista on. Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön mukaan tarkkailija-asema on tuotava eduskunnan käsittelyyn. Hyvin monet kansanedustajat täällä ymmärsivät niin, että eduskunta saa asiasta jotain päättää eikä pelkästään puhua. Nyt ed. Andersson sanoi, miten on käynyt: täällä puhutaan, mutta ei päätetä.

Edellytänkin, että pääministeri keskustelun aikana antaa vastauksen kysymykseen, mikä oli syynä siihen, että asiassa tyydyttiin vain ilmoitukseen. Minkä vuoksi eduskunnan mielestäni hyvin selkeä tahto syrjäytettiin? Johtuuko se hallitusmuodon 33 §:stä, jonka mukaan Suomen suhteista ulkovaltoihin päättää presidentti?

Kysymyksessä ei ole ensimmäinen kerta, kun eduskunta tärkeissä turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä asioissa jää sivustakatsojan rooliin. Suomi on Nacc:n jäsen. Se on solminut Naton kanssa rauhankumppanuussopimuksen. Näihin päätöksiin ei eduskunnalla ollut sanansijaa. Vaikka hallitus on asettanut virkamiestoimikunnan valmistelemaan turvallisuuspoliittista selontekoa vaalien jälkeiselle eduskunnalle, käytännössä uudellakaan eduskunnalla ei ole mitään sanottavaa turvallisuuspolitiikan sisältöön ja mahdollisiin uusiin linjauksiin. Hyvä, jos eduskunta tietoja saa.

Esitänkin, että hallitus pikaisesti nimittää parlamentaarisen komitean valmistelemaan Suomen turvallisuuspoliittisia linjauksia lähtökohtana hallitustenvälinen konferenssi vuonna 1996. Voidaan tietenkin sanoa, että kun ulkopolitiikka on tiukasti ulkopoliittisen johdon käsissä, tällaista komiteaa, elintä, ei tarvita. Ulkopolitiikkaa ei kuitenkaan voida menestyksellisesti harjoittaa edes norsunluutornista, ellei sillä ole kansalaisten tuki. Edustuksellisessa demokratiassa kansalaisten näkemykset tulevat esiin eduskunnan kautta.

Laajaa parlamentaarista komiteaa pohtimaan turvallisuuspolitiikkamme linjauksia tarvitaan monesta syystä. Kovin selvää kuvaa ja yhteisymmärrystä ei ole siitä, mitä EU-jäsenyys todella vaikuttaa turvallisuuspolitiikkamme, riittävätkö nykyiset doktriinit kaikissa mahdollisissa tilanteissa. Kaikkein tärkein syy: Ihmisoikeudet on

lopultakin istutettava Suomen turvallisuuspolitiikkaan elimelliseksi osaksi. Meidän on päästävä eroon syvälle selkäytimeemme painuneesta käskystä: Kansainvälisessä politiikassa Suomi ei ole tuomari vaan lääkäri. Tämä käsitys on vanhakantainen ja kuuluu menneeseen maailmaan. Lisäksi se aiheuttaa näköjään jatkuvia sekaannuksia, epäselvyyksiä ja suoranaisia kömmähdyksiä.

Ihmisoikeuksien loukkaukset eivät koskaan ole valtion sisäisiä asioita, eivät ole olleet eivätkä koskaan ole, eivät edes kylmän sodan ja suomettumisen aikana, vaikka niihin ei rohjettukaan puuttua. Jos ihmisoikeudet otettaisiin yhdeksi Suomen turvallisuuspolitiikan tärkeäksi reunaehdoksi ja lähtökohdaksi, ulkopoliittisen johdonkin olisi helpompi ottaa kantaa heti eikä viidestoista päivä. Suomi on pieni maa. Ellei se pidä ihmisoikeuksien loukkauksia, sotaa ja tappamista rikoksina, se ei voi myöskään toimia tehokkaasti rauhanturvaajana, ei esittää keinoja kriisien ratkaisemiseksi eikä toimia tehokkaasti edes Weu:n tarkkailijajäsenenä.

Ed. R i i h i j ä r v i : Arvoisa puhemies! Mikä uhkaa Euroopan kansoja, mikä uhkaa Euroopan unionia? Eikö Euroopan unionia uhkaakaan työttömyys, kansalaisten syrjäytyminen, pakolaisten synnyttämä kansainvaellus, ympäristön saastuminen? Eivätkö nämä olekaan niitä uhkia, joita vastaan meidän täytyisi toimia? Mistä on tullut tämmöinen into sapelinkalisteluun, jota jo Weu:n tarkkailijajäseneksi viemisen yhteydessä joutuu pakosta ajattelemaan?

Kun Suomi liitettiin Euroopan unioniin, vaikka lähes puolet kansaa oli sitä vastaan, meidät liitettiin siinä hyvässä uskossa, että unioni on taloudellinen yhteistyöjärjestö. Mistä johtuu, että nyt heti on otettava vastaan ilmoitus, että ei se riitäkään, vaan on oltava myös mukana Euroopan unionin puolustusjärjestelmässä?

On turha väittää, ettei tarkkailijan asema johda Weu:n täysjäseneksi, ehkä Natonkin jäseneksi. Ei kai puhe ns. kriisivalmiusjoukoista ole syntynyt tyhjän päälle, vaan se on syntynyt juuri siksi, että myös Weu:n tarkkailijajäseniä odotetaan todellisiksi jäseniksi. Weu on paperitiikeri, joka elää letkujen varassa, Naton varassa. Euroopan unionin maat eivät ole itse kantaneet vastuuta maanpuolustuksesta sillä tavalla kuin Pohjoismaat ovat tehneet, ja siksi meitä halutaan, totta kai, Weu:n jäseneksi, koska meillä kuten Ruotsissakin on yleiseen asevelvollisuuteen perustuva maanpuolustus. Meillä on verta ja lihaa, heillä on vain ajatuksia, suurvaltapyrkimyksiä. Samalla he unohtavat kuitenkin, mitä Euroopan unioni parhaimmillaan olisi ehkä voinut olla: yhteistyöelin, jossa työttömyys, ihmisten syrjäytyminen ja maailman suuret pakolaisongelmat olisi voitu ratkaista myönteisesti.

Suomalaisen rintaman ainoana kansanedustajana vastustan ehdottomasti tarkkailijajäseneksi menemistä Weu:hun, koska jäseneksi liittyminen on vain yhden askeleen takana. Meille riittää, että antaa nyt niitten, jotka ovat sopan keittäneet, näyttää, miten hyvä unioni on, ja katsotaan, mihin suuntaan se kehittyy. Mutta jos se heti on ensimmäisenä vaatimassa meitä myös kantamaan vastuuta suurten maitten turvallisuudesta ja niitten sekoilusta, minä katson, että meidän on parempi pysyä omalla tontillamme. Kaikkein parhaiten Euroopan turvallisuuden toteuttavat kansat, jotka pitävät oman tonttinsa puhtaana.

Ed. T u o m i o j a : Arvoisa puhemies! Pääministerin ilmoitus oli eduskunnan asiallisesti jo EU-sopimuksen yhteydessä ottaman kannan mukainen, ja myös perustelut, jotka hän sille esitti, ovat sellaisia, että niihin voi yhtyä. Minusta hallituksen linja on tässä suhteessa sellainen, että eduskunnan suuri enemmistö on valmis sen hyväksymään. Olisin ehkä toivonut, että tässä yhteydessä pääministeri olisi voinut valaista vähän laajemmin myös rauhanturvaamiseen ja kriisienhallintavalmiuksien kehittämiseen liittyviä kysymyksiä, jotka ovat olleet viime aikoina esillä. Vaikka niillä ei suoraa kytkentää tarkkailija-asemaan olekaan, ne liittyvät kuitenkin tähän asiakokonaisuuteen.

Se kuitenkin, arvoisa puhemies, mistä haluan hallitusta arvostella, on ilmoituksen muoto. Myös minä yhdyn siihen, että eduskunnan kanta, sellaisena kuin me sen ulkoasiainvaliokunnassa muotoilimme, kyllä tarkoitti, että eduskunnalla olisi pitänyt olla tilaisuus tässä yhteydessä ottaa myös kantaa asiaan. (Ed. Laakso: Sinisilmäisiä höynäytettiin!) — Tämän voi ymmärtää myös itsekritiikkinä siltä osin, että olin jossain määrin hyväuskoinen, että tuo muotoilu olisi riittänyt. (Ed. Seppänen: Mehän varoitimme!)

Tämä on siinä mielessä tärkeä asia, vaikka olemmekin itse Weu:n tarkkailija-aseman suhteen samaa mieltä, että me olemme nyt luomassa niitä pelisääntöjä, joiden puitteissa EU-jäsenyyden oloissa eduskunnan ja hallituksen eli keskeisten valtioinstanssien toimivaltasuhteita määritel-

lään. Tältä kannalta on onnetonta, jos jäsenyys lähtee liikkeelle tilanteessa, jossa suuri osa eduskuntaa, mahdollisesti edustajien enemmistökin, on toista mieltä siitä menettelytavasta, jolla tämä ilmoitus on eduskunnan tietoon saatettu.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Tarkkailija-asema määriteltiin Petersbergin julistuksessa 1992 ja sitten tarkennettiin Roomassa samana vuonna marraskuun 11 päivänä. Nyt Weu:n tarkkailijastatusta ollaan selventämässä ja vahventamassa siten, että Suomikin voisi osallistua rauhanturva-, kriisinhallinta- ja humanitäärisiin operaatioihin ja samalla nimetä yhteysupseerinsa suunnittelutoimikuntaan, joka on Länsi-Euroopan unionin sisäinen operationaalinen toimikunta. Se määrittelee muun muassa joukkojen siirrot mahdollisten kriisien aikana. Tämä on uutta. Siihen kuuluu noin 50 upseeria. Onko muita yhtä tärkeitä muutoksia tapahtumassa itse tarkkailijastatuksessa?

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Arvoisa pääministeri totesi puheensa lopussa: "Haluan erikseen korostaa, että kaikki spekulaatiot mahdollisesta Weu:n täysjäsenyydestä tai jopa Naton jäsenyydestä ovat perusteita vailla." Jo käydyssä keskustelussa ed. Sasi kokoomuksen puolesta ilmoitti, että ne saattaisivat olla hyvinkin perusteltuja. Palautan mieliin, mitä herra pääministeri totesi puolueensa johtajana neljä vuotta sitten vaalien alla Yleisradion suuressa vaalikeskustelussa. Hän totesi juuri samalla tavalla koskien Suomen mahdollista liittymistä Euroopan yhteisön jäseneksi, yhteisön, josta sittemmin tuli Euroopan unioni. Toisin sanoen, se tästä uskottavuudesta.

Tämä on erittäin merkityksellistä siinä katsannossa, että Länsi-Euroopan unionin pääsihteeri Jose Cutileiro totesi joitakin aikoja sitten, että Länsi-Euroopan unionin tarkoituksena on nimenomaan erilaisia jäsenyyskategorioita mahdollisimman nopeasti leikata pois. Se on näkynyt tässäkin keskustelussa. Toiset puhuvat tarkkailija-asemasta, toiset tarkkailijajäsenyydestä, vaikka tarkoittavat itse asiassa samaa. Toisin sanoen nyt Suomi on hakemassa tarkkailija-asemaa tilanteessa, jossa se ilmeisesti tullaan poistamaan kategorioiden joukosta. Arvoisan pääministerin olisi ollut syytä ilmoittaa, mitäs sitten, mikä on sitten Suomen vaihtoehto. Kun tämäkin asia on jo näin höllyvällä pohjalla, olen sitä mieltä, että tätäkään askelta ei olisi pitänyt ottaa.

Ed. L a a k s o : Arvoisa rouva puhemies! Pääministerin vakuuttelu siitä, että Suomi tulee pitämään kiinni sotilaallisesta liittoutumattomuudesta ja itsenäisestä puolustuksesta, kuulostaa lähinnä koomiselta sitä taustaa vasten, että Suomen pysyvä edustaja Euroopan unionissa Antti Satuli on ilmoittanut, että Suomi ei näe mitään estettä EU:n yhteisen puolustuspolitiikan luomiselle ja Suomen osallistumiselle EU:n yhteiseen puolustuspolitiikkaan. Kuinka valtiolla voi olla itsenäinen puolustuspolitiikka, jos se politiikka on samaa kuin esimerkiksi Ranskalla, Englannilla ja Saksalla? Miten tässä tilanteessa enää voidaan puhua itsenäisestä puolustuspolitiikasta?

Kiinnittäisin myös huomiota siihen, että fraasi itsenäinen puolustuspolitiikka on muuttanut muotoaan. Ensiksi te todellakin olette puhuneet itsenäisestä puolustuspolitiikasta, sen jälkeen itsenäisestä puolustuksesta, ja tänään te puhutte itsenäisestä puolustuskyvystä, joka on enää itsenäisen puolustuspolitiikan materiaalinen perusta. On selvää, että te puhutte näin siksi, että Suomi on luopumassa itsenäisestä puolustuspolitiikasta ja ottamassa lähtökohdaksi Euroopan unionin yhteisen puolustuspolitiikan luomisen.

Aivan samalla tavalla suhtaudun teidän väitteisiinne siitä, että Weu:n tarkkailija-asema ei tuo mukanaan minkäänlaisia velvoitteita. Kenraalit kertoivat puolustusvaliokunnalle ja myös julkisuudessa, että ei juridisia velvoitteita, mutta moraalis-poliittisia sitoumuksia ja velvoitteita kyllä ja että EU-mailla, tänään me kuulimme ulkoministeriön edustajien lausunnon, on odotuksia siitä, että Suomi esimerkiksi toimeenpanee tiettyjä ratkaisuja suhteessa valmiusjoukkojen perustamiseen Weu:n käyttöön.

Minun täytyy sanoa, että minä suhtaudun hyvin epäillen teidän vakuutuksiinne. Tämä on yksi osa sitä prosessia, jonka tuloksena Suomi on luopumassa itsenäisestä puolustuksesta ja sotilaallisesta liittoutumattomuudesta.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Laakso!

Pääministeri A h o : Arvoisa puhemies! Yritän lyhyesti vastata muutamiin kysymyksiin ja väitteisiin, joita käydyssä keskustelussa on esitetty.

Ensinnäkin tässä yhteydessä ed. Andersson käytti ilmaisua, että Suomen ulkopolitiikka "kelluu". Kun katson niitä valintoja, joita on tehty

sinä aikana, kun hallitukseni on toiminut, vajaan neljän vuoden aikana, ensinnäkin syksyllä 1991, syyskuun alussa jo, lähdimme liikkeelle yya-sopimuksen korvaamiseksi uudella sopimuksella. Se oli merkittävä poliittinen valinta. (Ed. Ukkola: Pakko!) — Se oli vapaaehtoinen ratkaisu, jonka me teimme arvioituamme tilanteen Euroopassa ja suhteemme Neuvostoliittoon. Niissä olosuhteissa päädyimme uuden sopimuksen tekemiseen omalta puoleltamme ja neuvottelut käynnistettiin. Sen jälkeen kävi niin, että Neuvostoliitto hajosi ja uusi sopimus tehtiin Venäjän kanssa tammikuussa 1992.

Me tunnustimme Baltian maiden itsenäisyyden ja olemme järjestäneet uudelleen suhteemme ja tiiviin yhteistyön näiden maiden kanssa.

Pohjoismainen yhteistyö on niin ikään uudistettu syksyllä 1991 ja keväällä 1992 tehtyjen valmistelutöiden pohjalta. Se on ollut meidän kannaltamme hyvin merkittävä, ei vain tekninen, vaan myös poliittinen ratkaisu. Pohjoismainen yhteistyö on nostettu pääministerivetoiseksi ja sitä kautta annettu uusi painoarvo pohjoismaiselle yhteistyölle.

Me päätimme hakea Euroopan unionin jäsenyyttä. Kävimme neuvottelut ja kansanäänestyksen jälkeen eduskunta päätti Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi.

Nyt olemme tekemässä valintaa Länsi-Euroopan unionin jäsenyyden ja tarkkailija-aseman kesken ja olemme päätyneet valitsemaan tarkkailija-aseman.

Nämä ratkaisut osoittavat, ettei Suomen ulkopolitiikka ole kellunut. Päinvastoin, jos emme olisi näitä päätöksiä tehneet, olisimme jääneet kellumaan.

Toiseksi, mitä tulee myös Länsi-Euroopan unionin suhteen järjestämiseen, meidän vaihtoehtomme ja ratkaisumme perustuu siihen, että Suomen edun mukaista on päästä seuraamaan ja osallistumaan Länsi-Euroopan unionin työhön meidän omista lähtökohdistamme käsin, erityisesti vuoden 1996 hallitustenvälistä konferenssia silmälläpitäen.

Minusta ed. Anderssonin puheenvuorossa oli syvä ristiriita, kun hän toisaalta sanoi, ettei Suomen pitäisi hakea tarkkailija-asemaa Länsi-Euroopan unionissa voidakseen päästä vaikuttamaan ja seuraamaan näitä asioita, ja kuitenkin Suomen edun mukaista olisi päästä osallistumaan mahdollisimman suurella panoksella vuoden 1996 hallitustenväliseen konferenssiin ja valmistautua siihen huolellisesti. Nämä kaksi lähtökohtaa ovat ristiriidassa. Hallitus lähtee siitä, että Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-asema on keskeinen osa meidän valmistautumistamme ja osallistumistamme vuoden 1996 hallitustenväliseen konferenssiin.

Mitä tulee valmiusjoukkokysymykseen, sitä ei pidä tähän ratkaisuun millään tavalla sekoittaa. Valmiusjoukkokysymykseen me voimme ottaa kantaa sekä Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-asemasta käsin, että pfp-, siis partnership for peace, järjestelyyn osallistuvan maan näkökulmasta ja myös Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenmaan näkökulmasta käsin ja teemme sen ratkaisun, minkä näemme Suomen kannalta oikeaksi ja viisaaksi. Me emme ole sitoutuneet tässä suhteessa, ei tällä edessä olevalla ratkaisulla Weu:n suhteen kuin muillakaan, minkäänlaisiin ennakkoratkaisuihin tämän asian osalta. Teemme juuri niin kuin on Suomen intressien ja etujen mukaista.

Edelleen täällä on sanottu, että Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-asema johtaa automaattisesti johonkin seuraavaan ratkaisuun. Mielestäni on juuri päinvastoin. Valitsemalla tarkkailija-aseman me olemme halunneet osoittaa, että me emme ole valmiit sitoutumaan mihinkään seuraaviin ratkaisuihin vaan lähdemme siitä, että tämä malli on meille meidän politiikkamme huomioon ottaen oikea ja kestävä vaihtoehto. Ruotsi ja Itävalta ovat päätyneet samaan.

Mikä on Länsi-Euroopan unionin tulevaisuus, siitä me itse olemme päättämässä yhtenä Euroopan unionin jäsenmaana. Ja kaikki muutokset edellyttävät täydellistä yksimielisyyttä Euroopan unionin sisällä. Jos Suomi haluaa, se voi estää kaikki muutokset Länsi-Euroopan unionin nykyisessä asemassa.

Edelleen, ed. Tuomioja esitti mielestäni hyvän ja aiheellisen kysymyksen, miksi ei annettu eduskunnalle mahdollisuutta päättää tästä kysymyksestä. Ensinnäkin minun käsitykseni mukaan perustuslaillisesti ei ole mitään mahdollisuuttakaan, että eduskunta voisi tästä kysymyksestä päättää. Sellaista mahdollisuutta ei ole olemassa. Sitten tullaan kysymykseen siitä, miten eduskunta voisi ottaa kantaa tähän kysymykseen, joka ei siis ole mikään sopimus, vaan kaksi poliittista tahtoa, toisaalta Suomen puolelta, toisaalta Länsi-Euroopan unionin puolelta kohtaavat toisensa, ja sen perusteella tämä järjestely syntyy.

Olisi ollut kaksi mallia, joilla eduskunta olisi voinut tätä asiaa käsitellä.

Toinen mahdollisuus olisi ollut selonteon käyttäminen. Jos hallitus olisi antanut selonteon, tämä asia olisi palannut ulkoasiainvaliokuntaan,

siihen samaan valiokuntaan, joka omassa mietinnössään toteaa seuraavaa: "Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että Suomen liittyessä EU:n jäseneksi etujemme mukaista on myös tarkkailija-aseman hakeminen Länsi-Euroopan unionissa Weu:ssa." Eli tämä valiokunta tuskin olisi tullut toiseen johtopäätökseen, me olisimme saaneet saman kannan uudelleen, jonka ulkoasiainvaliokunta jo aikaisemmin oli ottanut.

Toinen vaihtoehto olisi ollut antaa tiedonanto asiasta, mutta se ei olisi tarkoittanut sitä, että eduskunta olisi päättänyt siitä, ottaako Suomi tarkkailija-aseman Länsi-Euroopan unionissa vaiko ei, vaan silloin olisi äänestetty hallituksen luottamuksesta.

Viimeiseksi haluaisin puuttua ed. Laakson käsitykseen siitä, miten mahdollisesti ovat Suomen käsitykset omasta politiikastaan muuttuneet. Nyt minulle ainakin tuli täydellisesti uutta tietoa, että olisimme muotoilleet politiikkamme tältä osin eri aikoina jotenkin eri tavoin tai että minun puheenvuorooni olisi sisältynyt joitakin uusia ilmaisuja tässä suhteessa. Me olemme puhuneet johdonmukaisesti koko ajan siitä, että Suomen politiikka perustuu sotilaalliseen liittoutumattomuuteen ja itsenäiseen puolustukseen. Näin se oli kirjoitettu, ed. Laakso, myös minun tämänpäiväiseen puheenvuorooni.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin olen aina ihaillut ed. Laakson kykyä kysyä ja sitten vastata itse omaan kysymykseensä.

Mutta, arvoisa rouva puhemies, meillä on kohtuullisesti tietoa Weu:n nykyisestä roolista, siis siitä, mitä sen toimialueeseen kuuluu ja mitä seurauksia Suomen tarkkailija-asemasta ylipäätänsä on. Tiedossa on sekin, että Euroopan unioni on päättänyt kehittää Weu:ta EU:n turvallisuuspolitiikan osana. Eräät konkreettiset toimet ja kannanotot ovat tätä päätöstä tehostaneet aina Weu:n siirrosta Brysseliin Jacques Santerin tuoreimpaan kannanottoon EU:n ja Weu:n suhteista.

Mutta edelleenkin, pääministerin puheenvuorojenkin jälkeen tässä on eräitä kysymyksiä jäljellä. Eli onko hallitus valmistelemassa Suomen kantaa siihen, millainen näkemys meillä on Weu:n muuttamisesta itsenäisestä toimijasta entistä enemmän Euroopan unionin turvallisuuspolitiikan toteuttajaorganisaatioksi? Toiseksi: Millaisen lähtökohdan Suomi ottaa EU:n ja Weu:n keskinäisen suhteen rakentamisessa? Kolmantena isona kysymyksenä, jota tässä on jo sivuttu useampaan otteeseen: Onko hallituksella aikomusta ylipäätänsä tuoda tätä kysymystä EU:n ja Weu:n kehittämisestä laajapohjaisesti valmisteltavaksi esimerkiksi tänne?

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Pääministeri puheenvuorossaan viitoitti Suomelle linjaa, jossa painotus on konfliktien ennalta ehkäisemisessä pikemmin kuin aseellisessa hallinnassa. Juhlapuheissahan tämä on ollut Suomen linja jo aikaisemminkin, ja pidän tätä linjausta ihan myönteisenä. Mutta jos ajatellaan tarkemmin suomalaista ulkopolitiikkaa ja sitä koskevaa ns. suomettumista, tämäkään hallitus ei ole päässyt kovinkaan pitkälle ihmisoikeuksien ajamisessa. Näen, että konfliktien ennalta ehkäisyssä nimenomaan ihmisoikeuskysymykset pitää saattaa etusijalle ja sitä kautta vaikuttaa siihen, että konfliktit eivät pääse pahenemaan. Tällaisesta toiminnasta Suomella on näyttöjä esimerkiksi Makedoniasta, jossa on rauhanturvajoukkoja. Keskeistä on tietysti myös siviiliyhteiskuntaan vaikuttavien prosessien vahvistaminen.

Miten tämä sitten liittyy pääministerin ilmoitukseen Weu-tarkkailija-asemasta? Katson, että nimenomaan tällaista viestiä Suomen pitäisi viedä eteenpäin, pyrkiä aktiivisesti muuttamaan ulkopolitiikkaa sellaiseen suuntaan, jotta voimme olla ylpeitä ulkopoliittisesta rohkeudesta.

Ed. S e i v ä s t ö : Rouva puhemies! Tässä yhteydessä on varmaan syytä korostaa maltillista ja rauhallista etenemistä ja saman tien tuoda esille se, että toivottavasti jatkossa eduskunta pystyy paremmin päättämään ja ottamaan kantaa siitä roolista, joka Suomella on, niin kuin pääministeri ilmoitti, YK:n puitteissa, Weu:n puitteissa sekä Naton rauhankumppanina, ja kehittää sellaisia toimintamuotoja ja päätöksentekomalleja, että tämä talo todella pystyy ottamaan kantaa ja tekemään päätöksiä.

Tässä keskustelussa on jäänyt hyvin vähälle huomiolle se hyvin läheinen yhteistyö, joka vallitsee Weu:n ja Naton välillä. On sovittu tietystä työnjaosta, yhteistyöstä, asiakirjojen vaihdosta, tiedustelusta, tietoverkoista, eli Weu:n tarkkailijajäsenet tulevat tätä kautta hyvin lähelle Natoa. Koska suuri itäinen naapurimme Venäjä suhtautuu Natoon tietyllä tavalla vastapelurina, tällä on tiettyjä heijastusvaikutuksia myös Suomen ulkopolitiikkaan ja Suomen turvallisuuspolitiikkaan. Toivon, että hallitus, luonnollisesti yhdessä tasavallan presidentin kanssa, näitä asioita punnitsee hyvin tarkoin.

On hyvin toivottavaa, että Suomi Weu:n tarkkailijajäsenenä todella pystyy vaikuttamaan eikä ole mukana ajopuuna, kun suuret sanovat, että näin tehdään, niin tuonne mennään, vaan tästä maasta sitten löytyy myös se siviilirohkeus ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. H e l l e : Arvoisa puhemies! Viime viikolla salissa arvostelin sitä, että pääministeri on tuomassa eduskuntaan näin suuren asian vain ilmoitusmenettelyn kautta. Kun pääministeri nyt selitteli syitä ja pohdintojaan, ne eivät tyydytä. Asia olisi voitu käsitellä aivan hyvin tiedonannon puitteissa, jolloin olisi pystytty myös todelliseen keskusteluun ja pohdintaan näiden asioiden suhteen.

Minulla on se käsitys, että me elämme ulko- ja turvallisuuspolitiikan suhteen Suomessa vielä aika lailla pysähtyneisyyden aikaa. Meillä ei olla valmiita avoimeen keskusteluun näistä asioista. Viittaan samaan kohtaan kuin ed. Pulliainenkin aikaisemmin. Pääministeri tavallaan kielsi keskustelun pitemmälle menevistä askeleista ja sentapaisten mielipiteiden tuomisesta. Samaan tapaan viime kesänä tasavallan presidentti oli sitä mieltä, että tämäntapaisista asioista ei silloin ollut vielä aika keskustella. En tiedä, milloin se aika kaiken kaikkiaan onkaan. Näyttää siltä, että ulko- ja turvallisuuspolitiikka halutaan pitää meillä edelleen hyvin pienen piirin käsissä.

Kun pääministeri käytti puheenvuoron, hän totesi, että "me päätimme". Hän luetteli pitkän pätkän päätöksiä tai asioita, jotka kuuluvat tasavallan presidentin päätösvaltaan. En tiedä, mitä pääministeri nyt tarkoitti. Toisaalta hän totesi, että eduskunta ei näistä asioista voi päättää.

Valmiusjoukkoasiasta olisin kaivannut huomattavasti enemmän pääministerin kannanottoja, koska se asia näyttää elävän.

Lopuksi, kun aika loppuu, arvoisa puhemies, kannatan sitä ed. Anderssonin esitystä, että vuoden 96 konferenssin valmistelussa käytetään laajapohjaista kansalaiskeskustelua ja laajapohjaisia elimiä.

Ulkoasiainministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Suomen nimenomaan kriisinhallintapolitiikassa on ollut hyvin keskeistä juuri ennakkoestävä toiminta. Siinä Suomen ansiot Etyjin ja entisen Etykin piirissä ovat erittäin suuria, vaikka hiukan toista väitettiinkin. Emme me myöskään ole Euroopan unionissa unohtaneet työttömyyttä, ympäristön uhkia ja pakolaiskysymyksiä. Ne ovat siellä koko ajan asialistalla, mutta tällä kertaa kysymys on Länsi-Euroopan unionin tarkkailijuudesta.

Tuotiin esille, että Länsi-Euroopan unioni tulisi leikkaamaan kategorioitaan. Tällaisia mielipiteitä tuli eräiden sen virkamiesten taholta silloin, kun luotiin Keski- ja Itä-Euroopan maille uusi liitännäiskumppanuus. Mutta sen jälkeisissä keskusteluissa, joita meillä on ollut siellä nimenomaan päättäjien kanssa, mitään tämäntapaista ei ole tullut esille. (Välihuuto) — Ainakaan päättäjien kanssa käydyissä keskusteluissa ei ole tullut mitään tämän tapaista esille.

Tämä ei luo meille mitään moraalisia velvoituksia sen lisäksi, mitä jo Euroopan unionin jäsenyys sinänsä luo, eikä meihin kohdistu mitään odotuksia valmiusjoukkojen suhteen. Tämä on kysymys, josta täällä on jo paljon puhuttu. Se on täysin alustavassa valmisteluvaiheessa. Selvitetään, mikä sen merkitys on, mitkä sen kustannukset ovat, eikä se millään tavalla liity Länsi-Euroopan unioniin.

Siinä te olette oikeassa, että emme me varmaan kaikkia kokouksia siellä pääse seuraamaan. Silloin kun he käsittelevät puhtaasti sotilaallisia asioita, meidän mahdollisuutemme seurata niitä ovat varmasti selvästi huonompia. Joistakin meidät varmasti tullaan rajaamaan pois.

Palaisin vielä ihmisoikeuspuoleen ja toteaisin, että meidän rekordimme siinä on kansainvälisesti erittäin hyvä.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selvityksen yhteydessä tulee juuri jatkosuhtautuminen Länsi-Euroopan unioniinkin käsiteltäväksi. Nyt alustavasti on lähdetty siitä, että ensimmäinen luonnos tehtäisiin virkamiestyönä, jossa ovat mukana ulkoministeriön, valtioneuvoston kanslian, tasavallan presidentin kanslian ja puolustusministeriön virkamiehet. On tarkoitus hyvin nopeasti olla yhteydessä eduskuntapuolueisiin ja saada heidän kantansa tähän. Uskon, että tämä on sellainen asia, joka on varmasti seuraavan eduskunnan eräs keskeisiä asioita silloin, kun keskustellaan siitä, mikä on Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja nimenomaan vuoden 96 kokousta silmälläpitäen.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Kyse oli pääministerin ilmoituksesta. Kun hän puheenvuorossaan, niin kuin ed. Pulliainenkin totesi, erikseen halusi korostaa, että kaikki spekulaatiot mahdollisesta Weu:n täysjäsenyydestä taikka jopa Naton jäsenyydestä ovat perusteettomia,

arvoisa puhemies, olisin tiedustellut, onko tämä hallituksen yhteinen kanta. Mitä ilmeisimmin näin on, vaikka kyse on tosiaan pääministerin ilmoituksesta. Jäin vain ihmettelemään sitä, että ainakin minä ymmärsin ed. Sasin puheenvuorosta, joka edusti ryhmäpuheenvuoroa, toista suurta hallituspuoluetta, asian olevan aika tavalla toisenlainen kuin arvon herra pääministeri esitti. Kehen ja mihin voi luottaa, koska meillä on aikaisemmin kokemuksia siitä, että vaikka pääministeri on ilmoittanut, että mitään muutoksia Eta-sopimuksen jälkeen ei tapahdu EY:n, silloisen Euroopan yhteisön, suhteen, nyt olemme Euroopan unionissa? Miten voimme luottaa siihen, että tämä jää ainoastaan Weu:n tarkkailijajäsenyyteen?

Ed. Saastamoinen: Rouva puhemies! Suomen liittyessä Euroopan unioniin mm. viimesyksyisessä EU-keskustelussa eräs hyvin hyvin tärkeä näkökohta oli juuri turvallisuus. Tosin se jäi paljolti talouteen ja maatalouteen liittyvän keskustelun alle. Weu:ssa on kysymys turvallisuudesta. Näin ollen on varsin luonnollista, että Suomi hakee tässä vaiheessa Weu:n tarkkailijan asemaa.

Mitä taas kriisinhallintaan tulee, mielestäni tämän päivän Euroopassa humanitaarinen toiminta kaikilla tasoilla on välttämätöntä. Mielestäni pääministerin todellakaan ei tulisi kahlita keskustelua täysjäsenyydestäkään. Toisin sanoen pääministeri käytti sanaa "spekulointi" täysjäsenyydestä. Mitään vaihtoehtoa ei mielestäni pidä sulkea ulkopuolelle. Tulee mieleen edellinen pääministeri, joka vielä noin viisi vuotta sitten salissa totesi, että Suomen ei tarvitse koskaan liittyä tai Suomi ei tule lähiaikoina liittymään Euroopan yhteisöjen täysjäseneksi. Tärkeätä on, että Suomi etenee ulko- ja turvallisuuspolitiikassa askel askeleelta mutta koko ajan oman maan etu ja kansalaisten etu ensisijaisena johtotähtenä. Nykyisessä verkostoituneessa maailmassa liittoutuminen on varsin luonnollinen asia.

Käsittelytapaan, rouva puhemies, lyhyesti. On oikein hyvä, että eduskunta opettelee lyhyttä eurooppalaista mielipiteenilmaisutapaa. Ilmoitus ja lyhyt keskustelu on paljon parempi kuin viikkokausien puinti.

Pääministeri Aho: Arvoisa puhemies! Toistan osittain samaa, mitä ministeri Haavisto jo sanoi ed. Kekkosen kysymykseen siitä, miten eduskunta voi osallistua vuoden 96 konferenssin valmisteluun, joka on erittäin tärkeä ja aiheellinen kysymys. Muistaakseni ulkoasiainvaliokuntakin puuttui mietinnössään siihen ja edellytti, että tällaisia mahdollisuuksia on käytettävissä. Siihen tarjoutuu kaksikin tapaa.

Ensinnäkin hallitus on luvannut antaa eduskunnan edellyttämän ja pyytämän selonteon EU-politiikan suuntaviivoista, jonka vielä tämä eduskunta käsittelee.

Toiseksi on käynnistetty ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmistelu, joka tähtää siihen, että selonteko voitaisiin antaa uudelle eduskunnalle vielä ennen kuin vuoden 96 konferenssin valmistelu käynnistyy. Sen osalta on päätetty toimia niin, että kaikki puolueet saavat mahdollisuuden päästä osallistumaan tämän asiakirjan valmisteluun. Sitä tehdään ja valmistelua viedään eteenpäin virkatyönä ulkoasiainministeriössä, kuitenkin siten, että jokaisella hallituksessa ja parlamentissa edustettuna olevalla puolueella on mahdollisuus osallistua tuon asiakirjan valmisteluun.

Ed. Helle puuttui kysymykseen siitä, saako keskustella vai ei. Totta kai pitää keskustella. Itse asiassa olen pääministerinä virittänyt keskustelua valmiusjoukkokysymyksestä tietoisena siitä, että me joudumme ottamaan siihen kysymykseen kantaa aivan riippumatta siitä, haluammeko ottaa vai emme, koska tämä kysymys tulee eteen niiden kansainvälisten yhteisöjen kautta, joiden toimintaan me osallistumme, oli sitten kysymys YK:sta, Ety-järjestöstä, pfp-järjestelystä tai tarkkailija-asemasta Länsi-Euroopan unionissa.

On tärkeää, että tuota keskustelua käydään ja käydään sitä niin, että ei esitetä spekulaatiota siitä, kuinka toinen päätös johtaa johonkin seuraavaan. Sellaisen spekulaation käyminen on turhaa senkin takia, että meillä on itsenäinen, vapaa, oma, riippumaton harkinta, mitä me päätämme tulevaisuuden vaihtoehtojen suhteen. Siis Länsi-Euroopan unionin jäsenyys ei johda meitä tielle, jolla emme voisi itse päättää tulevista ratkaisuista, olivatpa ne minkälaisia tahansa. Tätä spekulointia olen vastustanut. Muuten olen sitä mieltä, että keskustelua pitää ja saa, totta kai, käydä. Mutta sellaisen käsityksen luominen, että tarkkailija-asema Länsi-Euroopan unionissa merkitsisi meidän valinnanvapautemme kaventumista, sellaisen spekulaation käyminen on turhaa siksi, että se ei perustu mihinkään. Se on väärin perusteltu.

Mitä tulee ed. Vistbackan väitteisiin siitä, että ei voi luottaa hallituksen kantaan, kun se muuttuu, minusta olisi vaarallista, jos hallitus ei ottaisi

huomioon sitä, mitä ympäröivässä maailmassa tapahtuu. Emme me voineet vannoa yya-sopimuksen nimiin olosuhteissa, jotka olivat täydellisesti muuttuneet, vaan meidän täytyi ryhtyä toimenpiteisiin saattaaksemme Suomen aseman sellaiseksi, että se vastaa meidän kansallisia intressejämme.

Sama pätee Länsi-Euroopan integraationkin suhteen. Me toimimme, totta kai, muuttuvassa maailmassa, eikä Suomen hallitus voi muutoksia pysäyttää. Mutta me voimme, totta kai, ja meidän velvollisuutemme on toimia niin, että Suomen edut eri olosuhteissa tulevat otetuiksi huomioon.

Uskallan väittää, että jos katsotaan Suomen tämänhetkistä ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa, ei meillä siinä mitään häpeämistä ole. Me olemme selviytyneet Euroopan myllerryksestä ja muutoksesta varsin hyvin ja näköjään, ajatellen tätäkin ratkaisua, itse asiassa varsin yksimielisinä, minkä totean myönteisenä.

Ed. S e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Suurten puolueiden edustajat ovat antaneet kauan kestäviä, jatkuvia henkisiä suosionosoituksia Suomen poliittisen eliitin linjauksille, joiden mukaan Suomea ollaan viemässä sotilaallisesti Länsi-Eurooppaan ja sillä tavalla ollaan aikaansaamassa ratkaisuja, jotka ovat muutoksia nykyiseen tilanteeseen. Tämän ratkaisun seurauksena suomalaisia nuoria miehiä kuolee maamme rajojen ulkopuolella puolustaessaan muita etuja kuin omaa maatamme. Siitä on kysymys, kun ollaan ottamassa käyttöön ns. kriisinhallintajoukot tai rauhanturvaamisjoukot tai rauhaanpakottamisjoukot. Venäjä turvaa tällä hetkellä rauhaa Tshetsheniassa, ja monet EU-johtajat hyväksyvät sellaisen rauhanturvaamisen. Suomi valmistautuu antamaan joukkoja sellaisen toiminnan käyttöön, jolla uudet persianlahdet sitten hoidetaan toisella puolella maapalloa.

Tämä ratkaisu on erittäin kallis. Tämä tulee aiheuttamaan Suomessa useiden miljardien markkojen menot. Palkka-armeija maksaa. Sitä varten joudutaan jälleen leikkaamaan sosiaaliturvaa, kun halutaan saada lisää militaristisiin tarkoituksiin rahaa. Tästä on myös kysymys, kun me teemme päätöstä tarkkailija-asemasta Weu:ssa.

Olemme puhuneet paljon muodosta mutta vähemmän sisällöstä. Sisältö pitää sisällään aivan uudenlaisia poliittisia linjauksia. Asian valmistelu on julkisuusrajoitteista, asiaan liittyy erittäin suuri salaperäisyys. Tuntuu siltä, että Suomen poliittinen eliitti on antanut Suomen EU-jäsenyyden myötä salaisia sitoumuksia, että meidät myös tällaisten lyhyiden askelten politiikalla viedään ensin Weu:n tarkkailijaksi, sitten Weu:n täysjäseneksi, ja tietysti sen tien päässä meitä odottaa Nato.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. M. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Jätän ed. Seppäsen puheenvuoron kommentoinnin kyllä hallituksen huoleksi. Ihmettelen ed. Seppäsen ajatusta siitä, että tämä olisi julkisuusrajoitteista, kun tätä keskustelua televisiokameroiden ääressä käydään.

Minusta, rouva puhemies, pääministerin ilmoitus ja hallituksen ratkaisu tarkkailija-asemasta on luonteva jatko Suomen EU-jäsenyydelle ja nimenomaan antaa meille nyt puheoikeuden siellä, niissä pöydissä, missä Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa tulevaisuudessa hahmotellaan. Minusta olisi ollut hyvin ongelmallista ja se olisi lisännyt todella spekulaatiomahdollisuuksia, jos Suomi ei olisi tätä valintaa nyt tehnyt. Tämä merkitsee sitä, että me emme tee valintoja ajopuuna vaan olemme johdonmukaisesti luomassa myös hyvin voimakkaassa murroksessa olevaa Euroopan turvallisuuspoliittista arkkitehtuuria.

Mitä tulee tästä ratkaisusta seuraaviin päätöksiin, niissäkään asioissa ei varmasti nyt pidä luoda mitään kovin ylidramaattisia asetelmia eikä näkökulmia, ei varsinkaan pelotella niillä ed. Seppäsen tavoin. On selvää, että jos edessä on Länsi-Euroopan unionin täysjäsenyys tai myöhemmin Nato-jäsenyys, nämä valinnat tapahtuvat kansallisen keskustelun, kansallisen valinnan kautta ja myös eduskunnan myötävaikutuksen kautta. Jos niihin päädytään kansallisista lähtökohdista käsin, minusta on olennaista, että ne ratkaisut tapahtuvat aina tällaisen kansallisen myötävaikutuksen myötä.

Mitä tulee menettelytapaan, tämä menettelytapa, mihin hallitus nyt päätyi näistä kolmesta vaihtoehdosta, oli paras. Olen ymmärtänyt, että myös ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja piti tätä parhaana. (Ed. Paasio: Väärin ymmärretty!) Mutta hallitus voisi kyllä tässä yhteydessä hieman selostaa, millä tavalla tasavallan presidentti hallituksen ulkoasiainvaliokunnassa osallistui tämän ratkaisun tekoon, ja myös antaa eduskunnalle hieman tietoa, mistä lähtökohdista käsin pääministeri tulee tällä viikolla

Moskovan-vierailullaan Suomen ratkaisua selostamaan.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. N i k u l a: Arvoisa puhemies! Olemme kuulleet, minkä takia hallituksen on tärkeätä saada tarkkailijajäsenyyden asema Länsi-Euroopan unionissa. Tärkeintä tietysti, jos argumentoidaan tiedonsaannilla, on, mitä suomalaiset saavat tietää. Minusta hallitukselta tarvitaan nyt lupauksia muistakin kuin selonteoista kerran pari vuodessa. Minusta hallituksen on kerrottava, aikooko se jatkaa tämmöistä vaiteliaan miehen politiikkaa suhteessa eduskuntaan ja suomalaisiin myös näissä asioissa vai tullaanko tässä kertomaan myös ihmisille, mitä tietoa tuon tarkkailijajäsenyyden kautta saadaan Länsi-Euroopan turvallisuusjärjestelmistä. Minusta olisi hyvin kohtalokasta, jos hallitus pitäisi omana hyvänään kaiken sen tiedon, jonka se sieltä saa, ja sitten ikään kuin sen tiedon muurin takaa perustelee erilaisia ratkaisuja, joita eduskunnan tulee hyväksyä. Oikea menettely tietysti on hallitukselta, ja toivoisin, että tämäkin hallitus voisi myös seuraajaansa velvoittavasti luvata, että noudatetaan hyvin avointa politiikkaa. Jos kysymys on demokraattisten valtioiden puolustusjärjestelyistä, niissä ei kovinkaan paljon, kovinkaan suuria tiedonmurusia salattaviksi voi jäädä.

Ed. S k i n n a r i: Arvoisa puhemies! Olisin jatkanut siitä, mihin ed. Nikula lopetti, koska näkökulmani on sama. Tämä nimittäin on paljon isompi asia kuin kuuden sivun ilmoitusasia. Aikoinaan Danielsson-Kalmari opetti sen, että vaikka politiikka muuttuu ja Suomen liittoutuminen muuttuu, maantiede ei muutu eli sama Leningradin — Pietarin alue on edelleen samassa kohtaa kuin ennen tätä tarkkailuasemaakin.

Suomen kansakin haluaa tarkkailla. Ed. Nikula toi tämän asian jo esille. Kysymys on siitä, millä tavoin tietoa saadaan armeijassa, kansalaisjärjestöissä, kouluissa, jotta Suomen kansa, jolle maan puolustaminen historiassa ja tulevaisuudessakin on tavattoman tärkeää, tietää, missä ollaan ja mihin ollaan menossa, sillä tämä ei voi olla yksistään myöskään eduskunnan asia, ei minkään parlamentaarisen elimen asia vaan nimenomaan kansalaisten on tiedettävä, mikä Suomen asema tällä hetkellä on ja millä tavoin sitä tulevaisuudessa aiotaan hoitaa. Tähän olisi hyvin liittynyt se, että hallitus olisi todella antanut tästä selonteon.

Ulkoasiainministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. Seppäselle, että Länsi-Euroopan unionin tarkkailijajäsenyydellä ei ole mitään tekemistä mahdollisten valmiusjoukkojen kanssa eikä Länsi-Euroopan unionin tarkkailija-asema pidä sisällään mitään salaista. Kaikki se, mitä siihen liittyy, on tuotu pääministerin ilmoituksessa hyvin avoimesti esille. Ei tämä tarkkailija-asema myöskään vaikuta mitään meidän ulkopoliittiseen linjaamme. Tässä ei ole mitään juridisia sitoumuksia, vaan se on aivan puhdas poliittinen seurantaratkaisu. Todella varmasti kaikki ratkaisut, mitä jatkossa tullaan tekemään, ovat täysin eduskunnan käsissä.

Tasavallan presidentti on ollut mukana ratkaisuja tehtäessä silloin, kun hallituksen ulkoasiainvaliokunta on keskeisiä linjanvetoja näissä asioissa tehnyt.

Olen samaa mieltä, että on hyvin tärkeää, että myös tarkkailutoiminnasta voidaan pitää eduskunta mahdollisimman hyvin informoituna. Nyt käsitykseni on vain se, että siellä ilmeisesti meidän tietoomme tulee sellaisia asioita, joita siellä tullaan pitämään hyvinkin salaisina, joten kun nyt olemme saaneet hiukankaan ensimmäisiä kokemuksia, missä me siellä voimme olla mukana, mitä me seuraamme, uskon, että hallitus tulee hyvin pian määrittämään kantansa siihen, millä tavalla ainakin eduskunnan asianomaiset valiokunnat pidettäisiin selvillä siitä keskustelusta, mitä Länsi-Euroopan unionissa näissä asioissa tapahtuu.

Ed. L a i n e: Rouva puhemies! Meidät kansanedustajat on valittu tähän taloon edustamaan Suomen kansaa, ja kyllä minun mielestäni hallitus nyt kohtelee kaltoin Suomen kansanedustajia käyttäessään tätä menettelytapaa, jota hallitus nyt käyttää. Minä protestoin tätä. Jos hallitus katsoo tämän tavan voitokseen, niin kyllä se on Pyrrhoksen voitto.

Olen kyllä samaa mieltä siitä, mitä pääministeri aivan lopussa sanoi Weu-täysjäsenyydestä ja Nato-jäsenyydestä, että spekulaatiot ovat aiheettomia ja perusteettomia, mutta haluan nyt kuitenkin todeta, että hyvin korkealta valtiollisen johdon taholta aivan hiljattain sanottiin, että ei tässä vaiheessa pidä keskustella näistä asioista. Tähän mielestäni sisältyy täsmälleen sama asia kuin ed. Sasi sanoi selkeästi, että täytyy edetä asteittain, ja ed. Saastamoinen sanoi, että askel toisensa jälkeen, eli se on juuri tässä ed. Sasin tahdissa. Se on askel täysjäsenyyteen, askel myönteiseen Nato-ratkaisuun. Sitä ratkaisua eh-

dottomasti vastustan ja katson tämän hallituksen menettelytavan onnettomaksi.

Ed. S a a r i o : Arvoisa rouva puhemies! Ainoa syy, miksi Suomi lähtee hakemaan tarkkailija-asemaa Weu:ssa, on tietysti se, että tästä asemasta lähtien sen tulee tehdä johtopäätökset siitä, minkälainen turvallisuuspoliittinen ratkaisu on näkyvissä olevista olosuhteista katsoen Suomen kansalle eduksi. Tässä mielessä olisi tietenkin täysin houkkamaista jättää käyttämättä tällainen tilaisuus. Kysymys on sitten siitä, millaisia johtopäätöksiä tarkkailija-asemastaan Suomi tekee.

On pakko esittää pari kysymystä, joilla ei ole mitään tekemistä retoriikan kanssa.

Toinen kysymys on se, kuinka pitkälle — ehkä on syytä muistuttaa, että Suomella on varsin voimakkaita, vitaaleja intressejä Venäjän suuntaan — läntiseen sitoutumiseen Suomi voi edetä ilman, että sillä olisi negatiivisia vaikutuksia mainitsemiini intresseihin idän suuntaan.

Toinen kysymys, joka liittyy Weu:n ja Naton välisiin suhteisiin. Jos ajatellaan, että Euroopan unionista kehittyy kilpailukykyinen tulliliitto kahden muun globaalin tulliblokin kanssa, niin tästä voisi esittää kysymyksen, kuinka kiinnostunut Yhdysvallat on pitkällä aikavälillä ylläpitämään Natoa sen nykyisessä muodossa. Tästä varmaan seuraa joitakin ratkaisuja, jotka tarkoittavat sitä, että näköala Weu:sta ei välttämättä johdakaan Natoon, vaan johonkin aivan uuteen turvallisuuspoliittiseen vaihtoehtoon.

Joka tapauksessa, rouva puhemies, on tärkeätä katsoa, ja vasemmistoliitolle sanoisin, että on tärkeätä osata myös kellua, paljon tärkeämpää kuin hukkua, ja tämä on kuviokelluntaa.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Petersbergin sopimuksessa määriteltiin vuonna 92 hyvin tarkkaan se, mitkä ovat esimerkiksi tarkkailija-aseman tehtävät, ja siinä todetaan selkeästi, että niitä ovat humanitääriset pelastustehtävät, perinteiset rauhanturvaamistehtävät, vahvennettu rauhanturvatoiminta ja voimankäyttö. Kun tässä eduskunnassa käsiteltiin rauhanturvalain muuttamista muistaakseni pari vuotta sitten, silloin jo oli esillä kriisijoukkojen perustamisasia tietyllä tavalla ja kuuntelimme myös puolustusvaliokunnassa asiantuntijoita. Sen jälkeen on tullut hyvin selkeästi esiin se, kuinka paljon ne maksavat. 5 000 miehen prikaatin perustaminen maksaisi 2 000 miljoonaa markkaa ja ylläpito 1 500 miljoonaa markkaa vuodessa.

Tänään täällä yllätyksekseni ed. Paasio sanoi, että rauhanturvalakia pitäisi nyt muuttaa, ja sain sen käsityksen, että hän oli valmis tällaisten rauhaanpakottamisjoukkojen perustamiseen, jollaisia kriisinhallintajoukot olisivat, (Ed. Tuomioja: Väärin ymmärretty!) koska nykyinen Suomen rauhanturvalaki, jonka muuttamista hän puheessaan edellytti, ei anna mahdollisuuksia tämmöisten kriisivalmiusjoukkojen perustamiseen. Olen kovin murheellinen, jos näin on, ja toivoisinkin, että tällaisesta kriisinhallintajoukkojen mahdollisesta perustamisesta pitäisi tässä eduskunnassa päättää, kuten myös olisi pitänyt paljon selkeämmin antaa eduskunnalle mahdollisuus keskustella tarkkailija-asemasta, koska puolustusvaliokunta varsin ansiokkaassa yksimielisessä lausunnossaan ulkoasiainvaliokunnalle tätä edellytti.

Ed. K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Minulle on hyvin selvää, että Suomi hakee pääministerin ilmoituksen mukaisesti tarkkailija-asemaa Weu:ssa. Jos muistelemme syksyä, niin jo ennen kansanäänestystä pääministeri hyvin avoimesti hallituksen linjan ilmoitti.

Se, mitä itse olisin toivonut tältä ilmoitukselta, olisi ollut vähän laajempi kokonaisanalyysi Euroopan turvallisuudesta ja näkymistä, minkä varaan hallituksen mielestä Euroopan turvallisuutta nyt tulisi rakentaa, mikä eri järjestelmien osuus siinä tulee olemaan, mikä Suomen rooli. Meillä täytyy olla kuitenkin jokin tietty näkemys asiasta. Muuten emme pysty toimimaan.

Ehkä tähän, kun ainakaan minulle ei ole täysin selkeää kuvaa tästä kysymyksestä tullut, liittyy se, että ovat hiukan ihmetystä herättäneet erilaiset johtopäätökset valmiusjoukoista. Puolustusvoimain komentaja on ilmaissut oman hyvin myönteisen näkemyksensä, näin olen ymmärtänyt, jota ilmeisesti tasavallan presidentti tukee. Ulkoministeri on jossain yhteydessä sanonut, että meillä ei ole siihen varaa ja että sellainen toiminta kuuluu ensisijaisesti suurvalloille, ja olen ymmärtänyt, että pääministerikin suhtautuu hyvin pidättyväisesti asiaan. Tässä yhteydessä olisi ollut hyvä tilaisuus kokonaisnäkemyksen esittämiseen.

Mitä tulee ilmoituksen muotoon, niin eduskuntahan antoi aika väljän ilmaisun hallitukselle. Hallitus on käyttänyt yhtä mahdollisuutta. Ulkoasiainvaliokunnan käsittelyssä oli myös tiu-

kempi muotoilu, jonka kannalla itse olin ja joka olisi sitonut hallituksen käsiä tässä asiassa. Jos tähän ei olla tyytyväisiä, niin sitten pitää eduskunnankin katsoa vähän peiliin ja kysyä, tulikohan kirjoitettua liian laveasti velvoite hallitukselle. Minusta toisaalta tämän kysymyksen ratkaisu on ollut aika selkeä, niin kuin sanoin, jo ennen kansanäänestystä.

Pääministeri A h o : Arvoisa puhemies! Itse asiassa viime syksyn jälkeen, aivan kuten ed. Kuuskoski sanoi, ei ole tullut kovin paljon uutta tähän kysymykseen. Minä ymmärrän sen, että tämä ratkaisu haluttaisiin nähdä osana laajempaa eurooppalaistakin turvallisuuspoliittista asetelmaa. Mutta jos katsotaan päätöstä, jonka me nyt joudumme tekemään, kun valitsemme Länsi-Euroopan unionin jäsenyyden ja tarkkailija-aseman välillä, silloin me joudumme katsomaan tätä asiaa Suomen oman ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusteista käsin, kumpi vaihtoehto meille tästä näkökulmasta käsin sopii. Mielestäni johtopäätös on hyvin selvä: tarkkailija-asema on se, joka on sopusoinnussa meidän harjoittamamme politiikan kanssa. Tässä mielessä johtopäätös on selvä.

Ed. Kuuskosken toivoma laajempi kokonaisanalyysi on tehtävissä ja käsiteltävissä jo osittain, kun selonteko EU-politiikan suuntaviivoista tulee käsiteltäväksi, mutta aivan erityisesti seuraavan eduskunnan aikana, kun käsitellään ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko, joka luo myös pohjaa Suomen osallistumiselle vuoden 96 konferenssin valmisteluun ja päätöksentekoon. Tältä osin minusta ed. Kuuskosken toivoma vaihe on tulossa ja varsin pian.

Ed. Rimmi puuttui siihen, miten kriisinhallintatoimiin osallistutaan. Myös Länsi-Euroopan unionin jäsenmaat päättävät kriisinhallintatoimintaan osallistumisesta aina tapaus kerrallaan kansallisen harkintansa perusteella. Edes jäsenmaita ei koske pakko osallistua joihinkin toimenpiteisiin, vaan jokainen maa harkitsee kussakin tapauksessa erikseen, haluaako se siihen osallistua vai ei. Tämä siis koskee jäsenmaita. Tarkkailija-asemassa olevan maan tilanne on tietysti vieläkin väljempi ja toisenlainen. (Ed. Laakso: Ei muuta ole väitettykään!) — Ed. Rimmille vain halusin tämän vastauksen antaa, en ed. Laaksolle.

Sitten ed. Laine puhui askelista toisensa jälkeen. Tämä on ehkä tämän keskustelun hämmästyttävin piirre, ja ehkä se vähän kertoo meidän itsetuntomme heikkoudesta ulko- ja turvallisuuspoliittisessa keskustelussa, kun luodaan sellainen mielikuva, että me olemme tahdottomasti jotenkin edenneet jotain kohti ja kaikki on muuttumassa tahdottomasti. Minun mielestäni Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusta ei ole muuttunut miksikään. Me olemme sotilaallisesti liittoutumaton maa, jolla on itsenäinen puolustus, ja sen varassa tämän maan turvallisuus keskeisesti lepää.

Se, että me olemme mukana uusissa eurooppalaisissa yhteistyörakenteissa, johtuu siitä, että me olemme katsoneet sen olevan oman maamme etujen mukaista eikä ristiriidassa tämän ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisun kanssa.

Minusta, kun katsoo muidenkin eurooppalaisten, meidän asemaamme verrannollisten maiden toimintaa ja käyttäytymistä, näyttää siltä, että ne ovat päätyneet aika lailla samanlaisiin johtopäätöksiin omista kansallisista lähtökohdistaan käsin. Emme me ole kelluneet tai ajelehtineet mihinkään. Mutta niin kuin ed. Saario minusta hyvin sanoi, jos me emme olisi näin toimineet, kuin nyt olemme tehneet, me olisimme eräissä asioissa voineet hukkua.

P u h e m i e s : Keskustelu on päättynyt.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.

---

14) Ed. Paasion lakialoite n:o 106 laiksi valtiopäiväjärjestyksen 57 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Kun pöly on laskeutunut EU-keskustelun pitkien öitten vaiheilta, on varmasti aihetta palata tähän kysymykseen, joka liittyy siihen, millä tavoin kansanedustajien tasapuolinen puheoikeus voitaisiin taata. Tässä aloitteessa, arvoisa puhemies, esitetään, että se taattaisiin sillä tavoin, että tiukoissa, tietyissä, erityisesti määritellyissä tilanteissa puhemiehen valtuutta varmistaa edustajien tasapuolinen puheoikeus lisättäisiin. Jarrutuskeskustelu osoitti, että kyseessä oli tilanne, jossa puhemiehen valtuudet eivät ole riittävät, ja edustajien puheoikeutta käytettiin tarkoituksiin, joihin sitä ei ole alunperin tarkoitettu.

Tämä lähtee siitä, että kun on puhuttu tarpeesta tai edes mahdollisuudesta eduskunnassa rajoittaa edustajien puheenvuoroihin käytettyä aikaa muissakin tapauksissa kuin äsken käydyssä keskustelussa, joka tarjosi erään esimerkin, niin on aina sanottu, että edustajien puheoikeuden on oltava vapaa ja tämän takia puheajan on oltava rajoittamaton. Haluan tässä aloitteessa väittää, että tässä on tapahtunut tietty käsitteitten sekaannus, koska rajoittamaton puheenvuoron aika, rajoittamaton oikeus puhua niin monta puheenvuoroa kuin vain haluaa jostakin asiasta, toistaa sanottavansa rajattoman määrän kertoja itse asiassa muodostaa merkittävän esteen kansanedustajien puheoikeudelle tasapuolisuuden näkökulmasta katsoen. On aivan selvää, että niiden maiden parlamentarismia tai demokratiaa, joissa jonkin tyyppisiä rajoituksia on harjoitettu, ei tämän vuoksi mainita puutteelliseksi tai Suomen tilannetta huonommaksi.

Kun lähden siitä, että edustajan puheoikeuden on oltava vapaa, tarkoitan, että kansanedustajalle on taattava riittävä mahdollisuus ja aika kantansa ja perustelujensa esiin tuomiseen sekä eduskunnalle täällä käytävässä keskustelussa että myös julkisuuteen. Samanaikaisesti on täytettävä tasapuolisuuden vaatimus, koska jokaisella edustajalla on samanlainen oikeus. Tämä ei täyty, jos joku tai jotkut eduskunnan jäsenistä poikkeuksellisen pitkään puhumalla estävät muita puhumasta.

Molemmat oikeudet eivät voi siis yhtä aikaa toteutua. Mahdollisuus avautuu, jos luodaan tarvittaessa, poikkeuksellisessa tilanteessa, josta vain kaiken aikaa on kyse, puhemiehelle mahdollisuus rajoittaa puheenvuorojen pituutta. Olen nimittäin päätynyt ehdottamaan tämän tyyppistä järjestelyä. Järjestelyjä on hyvin monenlaisia, eri maissa sovellettu eri tavalla.

Jossakin Britannian parlamentissa, parlamenttien äidissä, puhemiehen erityisoikeuksiin kuuluu valikoiva kuulo, jolloin puheenvuoropyyntöjä ei läheskään aina kuunnella, kun kansanedustajat eivät kaikki edes mahdu yhtä aikaa saliin. Tämäkin luo tietyn rajoitteen salissa puhumiselle. Meidän kulttuurimme ei tämän tyyppistä lähtökohtaa varmaankaan hyväksy.

Toinen mahdollisuus, jota sovelletaan eräissä tapauksissa, on se, että eduskuntaryhmille annetaan paikkalukuun jyvitetty mahdollisuus käyttää tietty puheaika, jonka ryhmä sitten keskuudessaan jakaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Luulen, että kynnys tämän tyyppiseen puheenvuorojen rajoittamiseen olisi kuitenkin meillä liian korkea mm. siitä syystä, että meillä ei tärkeimmissä perustuslaeissa itse asiassa eduskuntaryhmiä vieläkään sillä tavoin mainita, kuin niiden olemassaolo kenties saattaisi edellyttää.

Selvintä olisi säätää, että puheenvuorot saavat kestää vain tietyn määrän käsittelyä kohti, esimerkiksi 15 minuuttia, josta ns. herrasmiessopimus on syntynyt tietyin poikkeuksin esittelypuheenvuoroihin ja ryhmäpuheenvuoroihin. Kuitenkaan tämä ei varmaankaan olisi tarpeellista sen vuoksi, että tuota herrasmiessopimusta sittenkin on noudatettu verraten hyvin, ja normaaleissa olosuhteissa itsesäätely on toiminut, joten kategorisiin rajoituksiin tuskin on syytä mennä. Viimeksi käsiteltäessä Suomen jäsenyyttä Euroopan unionissa voitiin havaita, että epävirallinen sopimus rikotaan laajallakin rintamalla, kun poliittisen tarkoituksenmukaisuuden katsotaan sitä riittävän merkittävän asian yhteydessä edellyttävän.

Arvoisa puhemies! Olen päätynyt ehdottamaan, että kun on erityisen painavia syitä, mm. erityisen painava syy olettaa merkittävällä todennäköisyydellä, kuten EU-keskustelussa oli asianlaita, että kansanedustajien puheenvuoroja tullaan käyttämään muuhun tarkoitukseen, kuin mihin ne parlamentarismin sääntöjen mukaan on tarkoitettu, yli sen, että edustajat kohtuudella voisivat ilmoittaa kantansa, perustelunsa ja näkökulmansa esiin, julkisuuteen ja myös eduskunnalle, niin silloin voisi tietty proseduuri mahdollistaa sen, että meillä olisi poikkeuksellinen menettely.

Olen ehdottanut myös sitä, että puhemies ei noin äkkipäätään voisi ryhtyä tämän tyyppiseen menettelyyn, vaan että puhemiesneuvoston kuuleminen olisi tarpeen.

Voidaan todeta myös se, että kun kansanedustajissa on erilaista puheenvuoron käyttämisen perinnettä, meitä on esitelmöitsijöitä, jota toki koetan tässä välttää, on debatoijia ja vähän muitakin, niin olisi väärin ehkä kategorisoida puheenvuorojen pituus jonkin tietyn tyypin mukaisesti. Näin ollen olisi hyvä, jos esittelyä ja asian käsittelyä kohti kansanedustajalla olisi tietty puheenvuorojen enimmäisaika käytettävissään ja että hän sen sitten säätelisi tarpeensa mukaan, joko osallistumalla lyhyin puheenvuoroin keskusteluun tai perusteellisesti kantansa puhujakorokkeelta esittämällä.

Teknisesti tämä voitaisiin hoitaa näyttöpäätteissämme sillä tavalla, että siinä voisi periaatteessa, niin kuvittelen, olla edustajakohtainen enimmäispuheaika, joka sitten jaettaisiin keskus-

telupuheenvuorojen kesken edustajan haluamalla tavalla. Tämän lisäksi tietysti olisi mahdollisuus vastauspuheenvuoroin osallistua debattiin, koska tämä jo tähänkin mennessä on ollut riittävässä määrin puhemiehen kontrollissa.

Tässä mielessä tarpeen olisi säätää siis myös menettelytavallisia ohjeita eduskunnan työjärjestykseen, jotka sitten seuraavat, kun tämä lakialoite tulee hyväksytyksi, kuten uskon, perustuslakivaliokunnan edistyksellisyyden tuntien. Toivoisin, että se voisi ottaa sen käsittelyyn, jotta perustuslain normaali käsittelyjärjestys tulisi kysymykseen.

Sitten meillä on vielä tietysti erilaisia kategorioita, joita en ole asian yksinkertaistamiseksi sisällyttänyt tähän aloitteeseen. Eräs on se, tulisiko sallia muiden puheenvuorojen lailla rajoittamattoman lukuisat ja rajoittamattoman pitkät menettelytapapuheenvuorot. Muistamme, kun me isänmaallisen innostuksen vallassa viisi ja puoli tuntia keskustelimme iltayhdeksästä aamuun puoli kolmeen, pannaanko asia pöydälle keskiviikoksi vai torstaiksi. Voisi äärimmilleen pinnistellen kuvitella, että tuo ehkä vähän lyhyemmässä ajassa olisi voinut eduskunnalle selvitä.

Olen päätynyt esittämään myös, että puhemies ei voisi määrätä yhden käsittelyn, siis yhtä päiväjärjestyksen asiaa kohti käytävässä keskustelussa, puheenvuoroa 20 minuuttia lyhyemmäksi. Tämä on tietenkin harkintakysymys, jota perustuslakivaliokunta syvällisesti varmasti tulee miettimään.

Arvoisa puhemies! Halusin myös tämän aloitteen tekemällä herättää keskustelua siitä, että kun me puhumme parlamentarismissa välttämättömästä puheoikeudesta, kun me vaadimme itsellemme oikeutta, niin kuin äskeisessä keskustelussakin minusta aika aiheellisesti vaadittiin oikeutta perusteellisesti käsitellä asiaa, niin me samalla kunnioittaisimme toinen toistemme oikeuksia samanlaiseen menettelyyn. Näin välttäisimme ankaran parlamentaarisen omantuntomme ajamina sitä, että me käyttäisimme puheoikeuttamme muuhun tarkoitukseen kuin siihen, mihin parlamentaarinen puheoikeus on tarkoitettu, perusteltujen näkökohtien esittämiseen eduskunnalle evääksi valiokuntaan taikka julkisuuteen, mikä on erittäin tärkeä näkökohta sekin.

Luulen, että jos tästä tässä istunnossa tai julkisuudessa muutoin keskustelua tullaan käymään, se tullaan kuitenkin käymään sivistyneessä ja avarassa hengessä, ettei heti lähdetä väittämään, että aloitteella ajetaan takaa sitä, että kansanedustajat eivät saisi tässä salissa puhua. Sitä en todellakaan tarkoita, vaan kysymys on puhemiehen valtuuksien tilapäisestä lisäämisestä tietyissä tarkoin määritellyissä olosuhteissa, jolloin eduskunnan työrytmi ja työn järjestelmällisyys taikka valtakunnan kannalta elintärkeät aikataulut ovat vaarassa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä ymmärrän tietenkin erinomaisen hyvin, että ed. Paasio on tällaisen lakialoitteen tehnyt, ja ymmärtäisin jopa hyvin, että eduskunta kiukuspäissään saattaisi semmoisen hyväksyäkin, mutta toivoisin, että pidettäisiin pää kylmänä. Jokainen meistä tietää, että kysymyksessä oli Suomen rauhan ajan historian tärkeimmästä ratkaisusta, ja se tietyllä tavalla kiihdytti mieliä puolin ja toisin mutta etenkin toisella puolen, ja he turvautuivat menetelmiin, joita ei tavallinen kansanedustaja voi hyväksyä. Mutta täytyy muistaa, että aikaisemminkin saman tyyppisiin, ei ehkä yhtä järisyttäviin menetelmiin, jarrutuspuheenvuoroihin, on turvauduttu, mutta ne ovat olleet hyvin harvinaisia.

Sanotaan, että on kysymys ei näin isosta ja tärkeästä asiasta vaan jostakin ihan normaalista lainsäädäntöasiasta, jonka oppositio katsoisi olevan huono ja väärä. Silloin siltä kyllä viedään viimeinenkin mahdollisuus esittää parlamentaarinen protesti. Tässä asiassa on puolensa ja puolensa.

Olisin ed. Paasiolta kysynyt, jos hän vielä vastaa, että ei kai ollut tarkoitus, että tähän 20 minuuttiin luetaan repliikkipuheenvuorot, koska silloin minun on ihan turha täällä olla ja istua ja kuunnella, parasta mennä omaan huoneeseen ja kuunnella siellä ja huutaa vastalauseet radiolle.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasio kantoi huolta siitä, olisiko hänen esityksensä tarpeeksi yksinkertainen. Kyllä minä voin vakuuttaa hänelle, että se on riittävän yksinkertainen. Se on parlamentarismin periaatteiden vastainen ja jopa uskomaton ja yllättävä. Tämä osoittaa sitä, että ed. Paasiolla on noilta ajoilta, jotka sellaisenaan olivat valitettavia, jäänyt pahasti hampaankoloon jotakin, mitä hän ei ole voinut unohtaa. Koska mielestäni eduskunnan hiljainen konkludenttinen, sisäinen, ajattelu oli se, että tämä tapahtuma on tapahtunut, mielet ovat tasaantuneet ja tämä asia on ohi, minä ihmettelen, että ed. Paasio nyt korkeassa viisaudessaan tuo tä-

män asian uudelleen esille. Onneksi hän ei ole saanut siihen ketään muita allekirjoittajia kuin itsensä, näin minä arvelen.

Kyllä silloin jarrutuskeskustelun aikana olisi ollut tasapuolinen oikeus kellä hyvänsä tulla puhumaan eikä olisi tarvinnut maratonpuhujien puhua niin pitkään, kun jokainen olisi vedellyt viittätoista minuuttia sielunsa syvyyksistä tasapuolisuuden nimissä, ed. Paasio. Mutta ei olisi tarvinnut puhua kuutta tuntia. Viikko sen jälkeen oli kyllä kovasti puhetarvetta täällä.

Olisihan puhemies — minä en arvostele puhemiehen toimintaa, sitä olen yleensäkin hyvin harvoin arvostellut enkä arvostele — voinut tämän asian ja farssin keskeyttää aikaisemminkin tekemällä sen päätöksen, minkä hän sittemmin asiassa teki.

Toivon mukaan tällä ei ole mitään parlamentaarista menestymisen mahdollisuutta, ja toivon mukaan vastaavaa tilannetta ei koskaan tule täällä eduskunnassa, mutta olivathan olosuhteetkin aika merkittävät siinä vaiheessa, kun liityttiin Euroopan unionin jäseneksi.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minun täytyy sanoa, että olen hieman hämmästynyt ed. Paasion aloitteesta ja erityisesti viitaten äskeiseen ilmoitusmenettelyyn Weu:n tarkkailija-asemaan liittyen, jossa todellakaan kaikilla kansanedustajilla ei ollut mahdollisuutta ilmaista tahtoaan. Pääministeriltä puuttui täysin perusteluista, miksi nimenomaan oli valittu se menettely, koska se rajasi kansanedustajien puheoikeuden. Osa ei saanut sanoa sanan sanaa tähän asiaan.

Muutoinkin kyllä ihmettelen, ed. Paasio, että ette ole millään tavalla demokratialla tätä perustellut, vaan te puhutte tasa-arvoisista oikeuksista tai tasapuolisista mahdollisuuksista. Nythän kaikilla kansanedustajilla on täysin tasapuoliset mahdollisuudet. Tosiasia vain on se, että osa ei esimerkiksi juuri esille nostamanne EU-keskustelun aikana halunnut käyttää ollenkaan tätä oikeutta vaan päinvastoin boikotoi ensimmäistä keskustelua. Tämä oli minusta suuri virhe.

Ei ole tällaisia asioita vaadittu silloin, kun esimerkiksi SKDL kävi 50-luvulla jarrutuskeskustelua, 70-luvulla käytiin kokoomuksen aloitteesta. Ei silloinkaan vaadittu tällä tavalla puheoikeuden rajausta. Suomen historian tärkein ratkaisu oli EU-keskustelu, ja kyllä se niiden päivien väärti oli, vaikka myönnän kyllä, että se sai vastenmielisiä piirteitä erityisen pitkistä puheenvuoroista. Mutta itse asiassa monet, jotka boikotoivat keskustelua täällä, olivat osaltaan aiheuttamassa sen.

Arvoisa puhemies! Kyllä minun täytyy sanoa, että en haluaisi puhemiehelle enää enempää valtaa antaa. Kyllä minusta tuntui, kun täälläkin yritti tänään puhua, että aina sopivat henkilöt välillä valikoidaan ja näyttää, ettei kuulu niihin valikoituihin.

Ennen kaikkea vielä ihmettelen siltä kannalta, että jos halutaan eduskunnan työjärjestystä muuttaa, sehän voitaisiin tehdä esimerkiksi sillä tavalla, että ensimmäinen puheenvuoro saa kestää tiettyyn rajaan. Meillähän on nyt jo suositus, mutta se, että asetettaisiin katto puheenvuoron pituudelle, minusta on kohtuutonta, mutta jos ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. R i i h i j ä r v i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasion lakialoite on hätävarjelun liioittelua. Niinä 12 vuotena, jotka eduskunnassa olen ollut, tämä on ainoa kerta, jolloin näitä pitkiä puheita on pidetty. Asia oli sen laatuinen, että se vaati sen. Ed. Aittoniemi totesi, että kyllä siellä myös unionin kannattajat olisivat voineet pitää puheenvuoroja, mutta jostakin syystä se jäi meidän vastustajien asiaksi. Puheenvuorojen rajoittaminen ei ole siis tarpeen.

Samalla totean, että minä en tiedä, mihin perustuivat äskeisen ilmoituksen yhteydessä jaetut lyhyet puheenvuorot. Joka tapauksessa olen sitä mieltä, että edustajien puheita ei pidä rajoittaa.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka 12 vuoteen ei tällaista tapahtumaa ole ollut, niin tämä on ollut kohtalaisen yleinen eduskunnan historiassa, ja siihen on perehdytty. Keskustelun aikanahan kävi ilmi, että pääsihteerin johdolla oli tehty selvitys, onko tämä aiheellinen, ja pääsihteeri Salervo oli silloin todennut, että puheoikeus on nimenomaan tarpeen vähemmistösuojan takia.

Kyllä ed. Paasion esityksessä on vähintään ketunhäntä kainalossa. Ehkä siinä enemmänkin kuin rajoittaa puhetta ja saada se eloisaksi halutaan saada yksi vallankäyttömuoto lisää.

Olisi hyväkin, että tämä keskustelu ja tämä näytelmä, joka täällä jouduttiin käymään, analysoitaisiin kiihkottomasti. Kyllähän tässä perusasia oli se, että tässä yritettiin käyttää vähemmistön yli sellaista valtaa, jota ei edes perusteltu. Kyllähän se kävi ilmi, että haluttiin nimenomaisesti päätös ennen Ruotsin ratkaisua,

vaikka, niin kuin jälkeenpäin on osoittautunut, ajatus oli aiheeton ja loukkasi kansanedustajien oikeuksia, ja tällä tavalla tämä torjuttiin. Ehkä se jätti sellaisen jäljen ed. Paasion sielunelämään, että hänen piti tällä tavalla aloitteella tulla esiin.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kyllä tämän lakialoitteen arvo on ainakin siinä, että tämä keskustelu käydään. Kernaasti olisin valmis ottamaan sen perustuslakivaliokuntaankin. Pahoin vain pelkään, että näillä valtiopäivillä alkaa siellä valiokunnassa työruuhkan takia aika loppua.

En epäile millään tavoin ed. Paasion vaikutteita, sanottakoon sekin selväksi, vaikka tavallaan tämän lakialoitteen juuret ovat hyvin selvästi nähtävissä. Täytyy tietysti muistaa, että oli myös poliittisia syitä toimia toisin, siis kiirehtiä sitä keskustelua ja tehdä ratkaisu nopeammassa aikataulussa. Vastustajilla oli poliittisia syitä käydä jarrutuskeskustelua ja tavoitteena myöhäisempi päätöksentekoajankohta.

Tästä, rouva puhemies, kumpuaa sitten tämän lakialoitteen iso kysymys: Kuka on se, joka määrittelee, mitkä ovat ne erityisen painavat syyt, missä tilanteessa puhemies voi saattaa laajennetut valtuudet voimaan? On selvää, että jälleen olemme siinä tilanteessa, että kysytään, kuka määrittelee näin ollen sen poliittisen tarkoituksenmukaisuusnäkökohdan, onko se puhemiesneuvosto, puhemies yksin vai kuka.

Itse pidän hyvin tarpeellisena, että me kävisimme keskustelua vakavasti koko meidän täysistuntokäytännöstämme. Tätä keskusteluahan on viritetty pikkuhiljaa perustuslakivaliokunnassa. Syytä on kysyä, tarvitsemmeko me todella kolme täysistuntokäsittelyä; siihen on lisättävä vielä lähetekeskustelu monien asioiden kohdalla. Pikemminkin asiaa voidaan lähestyä myös kysyen sitä, pitäisikö keskustelukulttuurissa lähentyä pikkuhiljaa niitä eurooppalaisia parlamentaarisia malleja, joihin ed. Paasio täällä ihan asiallisesti viittasi.

Ehkä lopuksi täytyy vain todeta, että vaikka tämä tapahtuma oli kovin ainutkertainen, ja yhdyn niihin puheenvuoroihin, että yksinomaan siltä pohjalta ei hätiköityjä ratkaisuja tule tehdä, niin kyllä herrasmiessopimukset elävät niin kauan kuin on riittävästi herrasmiehiä ja -naisia.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan myös lyhyesti ihmetellä, että tällaisen esityksen ed. Paasio on tänne tuonut. Uskallan kyllä kysyä, onkohan hän mahdollisesti ollut hyvinkin sivistyneessä ja avarakatseisessa tilassa, kun hän tämän on tehnyt.

Tuntuu siltä, että tällä on suurempikin merkitys, kun tiedetään, että EU-parlamentissa puheoikeus annetaan ryhmän koon mukaan. Ymmärrän sikäli hyvin, kun ed. Paasio niin kuin SDP:kin ovat kovasti EU:ssa mukana, että muutamien kuukausien päästä varmaan tulee lakialoite siitä, että mitä suurempi ryhmä, sen enemmän puheenvuoroja. Tämä on kyllä sellaista arvokeskustelua, että toivoisin, että tämä lakiehdotus lyödään hyvin nopeasti roskakoppaan. Kyllä kansa, joka on valinnut kansanedustajat, lähtee siitä, että kansanedustajalla pitää olla rajaton puheoikeus. Täällä on nyt moneen otteeseen vedottu EU-jarrutuskeskusteluun. Se on mielestäni erittäin pieni asia, kun ajatellaan, mikä oli asian ydin.

Kun itsekin olen 12 vuotta ollut eduskunnassa, niin mielestäni täällä on noudatettu erittäin hyvin puheiden suositusaikoja. Mielestäni tällaiseen ei alkuunkaan pitäisi ryhtyä. Eiköhän täällä ole paljon tärkeämpiäkin asioita puitavana.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minä vastaan useille kansanedustajakollegoille yhtä aikaa, koska olen kuullut monia puheenvuoroja, mm. edustajille Ukkola, Aittoniemi, O. Ojala ja Kemppainen.

Minä näen erittäin tärkeänä ed. Paasion aloitteena esille nostaman asian. Itsekin olen paljon toivonut muutosta ja monissa puheenvuoroissani ja erilaisilla tempuillakin tuonut esiin eduskunnan työskentelyn järjettömyyden määrätyissä asioissa. Tietysti ymmärrän, että ne yhden hengen ryhmät, jotka täällä ovat, haluaisivat henkilökohtaisistakin syistä saada enemmän ns. mainosaikaa itselleen, jos sanotaan karrikoidusti. On aivan varmaa, että tässä talossa käydään monta kertaa poliittista peliä pelkästään puheenvuoroilla sen takia, että saadaan joko itselle tai omalle puolueelle kannatusta, viis suomalaisista ja heidän asioistaan. Siinä mielessä on uskomattoman yllättävää, miten hurskastelevaa keskustelua tämänkin asian yhteydessä on käyty. Toivon lämpimästi, että asia edistyisi.

Itse olen käyttänyt hyvin monenlaisia puheenvuoroja ihan testatakseni, mikä tämän talon kestokyky on. Ei siinä kyllä mitään kriittisyyttä näy oikeastaan olevan. Lyhyt sanominen nimittäin edellyttää paneutumista, jäsentelyä ja asian ym-

märtämistä ja toisten kunnioittamista. Myönnän, että sitä en ole itse aina harjoittanut, mutta eivät täällä ole harjoittaneet muutkaan. Se nostaisi tämän talon työskentelyn tasoa. Julkisuus kiinnittäisi silloin huomiota muihinkin kuin toisarvoisiin asioihin eli toisten nälvimiseen, eli mentäisiin itse asioihin ja niistä keskusteltaisiin. Eli minä en näe tätä demokratian vajeena, vaan nimenomaan demokratian, julkisuuden ja tiedotusvälineitten oikean tiedottamisen mahdollisuuksien yhtenä parantamisena.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Osittain kävi, niin kuin pelkäsinkin, että asialliseen keskusteluun ei päästä, vaan ruvetaan epäilemään mielentilaa, motiiveja ja mm. sitä, onko leijonantaljani jatkeena mahdollisesti ketunhäntä. Minusta tällä tavalla ei koskaan päästä eteenpäin, vaan pitää lähteä keskustelemaan niistä asioista, joista on kyse. Viittaan vain kahteen seikkaan, jotka ovat tulleet aika useassakin vastauspuheenvuorossa esiin.

Eräs seikka on se, että näitä poikkeuksia tapahtuu niin harvoin. Kysymys on: Mistäs me sen tiedämme? Jos taas on niin, että näitä tapahtuu niin harvoin, ei tästä sitten isoa haittaakaan ole. Jos herrasmiessopimus taas jatkossa pitäisi, ei ole myöskään mitään haittaa, että takataskussa on tietty kriisivalmius tässäkin asiassa. Mutta kun jarrutuskeskustelu, joka EU-asiassa käytiin, johti osittaiseen menestykseen eli siihen, että käsittely jarruuntui ja puuroutui, on vaarana, että innostutaan ed. Aittoniemen tavalla vähän useamminkin puhumaan mm. huuliharpun soittamisesta keskellä yötä kreikkalaisten nuottien mukaan, mikä tietysti oli aivan olennaista integraatioasiaa.

Mutta tässä asiassa tarkoitukseni on ollutkin, tietoisena siitä, ettei ole aivan varmaa, että perustuslakivaliokunta ehtii asiaa käsitellä, herättää keskustelua siitä, millä tavoin Suomen eduskunta poikkeaa muista eurooppalaisista parlamenteista, joissa useimmissa puheaikaa on jollakin tavalla järkeistetty ja rajoitettu. Kun me pidämme keskustelukulttuurin korkealla, mitään poikkeusmenettelyjä ei tarvitse soveltaa. Mutta on kohtuutonta, että eduskunnalla ja demokratialla ei ole puolustusmahdollisuuksia.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä tuli sanottua liian suoraan tai harkitsematta, mikä olisi ehkä ed. Paasion mahdollisuus. Mutta se valitettavasti pohjaa siitä kokemuksesta, että minun mielestäni piti olla EU-käsittelyssä herrasmiessopimus, että me saamme asiaa käsitellä asiallisesti, asialliseen aikaan ja asiallisella tavalla. Tähän tahtoon me olimme varautuneet. Mutta minun kokemukseni ulkoasiainvaliokunnasta ja myöhemmin täältä salista eivät sitä käsitystä tue. Minun mielestäni, jos tehdään herrasmiessopimuksia ja halutaan kunnioittaa meidän käsittelymahdollisuuksiamme, se pitäisi ottaa huomioon myös arkisissa menettelytavoissa.

Minusta on erittäin hyvä, jos tästä syntyy keskustelu ja taas perusteellinen selvitys siitä, miten eduskuntakeskustelu saadaan keskustelevammaksi. Minusta se on ihan hyvä asia ja siihen kyllä pitää paneutua. Halusin vain tämän vastauspuheenvuoron käyttää, että en suhtaudu torjuvasti tähän esitykseen, mutta pitäisi myös ottaa huomioon ne näkemykset, joita perustellusti on tuotu muiden taholta esille.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Paasio otti tärkeän asian esiin, sen että keskusteltaisiin asioista, joista on nimenomaan kyse. Tässä talossa aika usein unohdetaan tämä asia. Jos ajatellaan valtiopäiväjärjestyksen 57 §:ää tähän mennessä nimeltä mainitsemattoman EU-keskustelumaratonin yhteydessä, niin minä tutkailin moista pykälää ja tulin siihen tulokseen, että periaatteessa oikeastaan pykälää voitaisiin tulkita siltä näkökannalta, onko kansanedustaja noudattanut kansanedustajan arvokasta käyttäytymistä mm. toistaessaan saman puheenvuoron viisi kertaa. Minun mielestäni ei ole. Minun mielestäni puhemies oikeastaan voisi iskeä nuijaa jo sillä kertaa pöytään, kun rupeavat samat asiat jatkuvasti toistumaan siinä asiassa. Se ei ole ollenkaan toisten kunnioittamista eikä sillä johdeta asioita mihinkään, vaan kenties tehdään kiusaa toisille. Minusta sellaisesta kiusanteosta tässä talossa pitää päästä pois. Meidän pitää pystyä yhteishengellä hoitamaan suomalaisten asioita eikä kiusaamaan kenties toinen toisiamme, kun kuitenkin lopputuloksen tiedämme.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Koetan mahdollisimman asiallisesti tähän suhtautua. Viittaan kuitenkin siihen, että olen kovin monta kertaa lausunut mielipiteeni puheajan rajoitusta muodossa tai toisessa koskevista ehdotuksista. Sen vuoksi tuottaa tietysti vaikeuksia lämmetä tällekään ehdotukselle.

Haluan tässä yhteydessä kuitenkin viitata siihen, että talousarvion eduskuntapääluokan puheenvuoron yhteydessä käsittelin eräitä edus-

kuntatyötä koskevia asioita. Unohdin silloin mainita mielessäni pyörineen asian ja totean sen nyt tässä yhteydessä. Nimittäin olen havainnut usein esimerkiksi oman valiokuntani eli perustuslakivaliokunnan osalta, että valiokunnan puheenjohtaja ei saavu tänne esittelemään mietintöä. Muistelen ihan joulun alla viimeksi pidettyjen istuntojen vaiheitakin. Mielestäni oli esillä tärkeitä asioita.

Toisin sanoen haluan tällä sanoa, että esimerkiksi tämän ed. Paasion aloitteen käsittelyn yhteydessä voitaisiin harkita muitakin sellaisia asioita, kuin esimerkiksi että valiokunnan puheenjohtaja aina, jos tärkeä asia on, saapuu valiokunnan työn esittelypuheenvuoron käyttämään tai että yleensä tässä talossa noudatettaisiin myös ryhmäpuheenvuorojen pitämistä, joka tässä syksyisessä tapauksessa siirtyi kolmanteen käsittelyyn, kun normaalisti se on ensimmäisessä.

Ed. Kauppinen, te puhuitte hurskastelusta. Minä pyytäisin katsomaan peiliin, sillä juuri te, ed. Kauppinen, piditte erittäin monia sellaisia puheenvuoroja ennen tuota syyskuun vaihdetta, jolloin sanoitte, että teillä on niin tärkeä asia, että te haluatte puhua pitkään, ja puhuitte todella pitkään.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Kuunnellessani keskustelua työhuoneessani päätin kiirehtiä saliin tietäen kyllä tarkoin, että ed. Paasio ei tarvitse teidän rumputulessanne minkäänlaista selustatukea vaan pärjää yksinkin.

Tosiaan aikaisemmassa jarrutuskeskustelussa oli muotoja, kuten täällä aikaisemmin todettiin, joihin olisi varmasti valtiopäiväjärjestyksen nojalla ja puhemiesneuvoston pohdinnalla voitu jo puuttua. Asiallinen paneutuminenhan asioihin tapahtuu aina valiokunnissa, ja minusta keskustelun täällä pitäisi olla asiaan paneutuvaa. Se, mitä täällä tapahtui hiljattain, ei ollut asiallista keskustelua, vaan se oli nimenomaan keskustelun estämistä, kuten ed. Paasio toteaa. Jos viisi tuntia mennään peräkanaa puhumaan samaa puhetta korokkeelle, estetään toisten osallistuminen täysin totaalisesti keskusteluun. Jokainenhan sen tietää. Jokainen tietää myös sen, että siinä puheoikeutta ei käytetty asian asiallisen käsittelyn edistämiseen.

Tässä mielessä ed. Paasion esitys on täysin oikea. Se ei rajaa eikä estä puheoikeutta, mutta se mahdollistaa sen tasapuolisemmin ja asian joustavan käsittelyn. Se on aika pitkälti ed. Kaarilahden lähestymistavan mukaista siinä, että kolmesta käsittelystä mentäisiin kahteen käsittelyyn lain käsittelyssä salissa. Minusta nämä molemmat asiat ovat sellaisia, joita kannattaa jatkossa pohtia vakavasti.

Puhemies varmasti noudattaa aina tässä talossa valtiopäiväjärjestyksen henkeä puheoikeuden kunnioittamisen suhteen. Jos hän vielä puhemiesneuvostoa kuulee tässä asiassa, ei tässä suhteessa minusta ed. Paasion aloitteen pohjalta tarvitse mielivaltaa puhemiesten taholta eduskunnan pelätä.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Laineelle toteaisin, että minä jo sanoin puheenvuorossani, että minä en ole itse aina kunnioittanut aikarajaa, koska minä olen katsonut, että kun muutkaan eivät kunnioita, niin voi joskus olla ihan yhtä lailla härski ja kokeilla. Mutta sen sanon, että ed. Laine on kyllä hyvin arvokkaasti täällä toiminut valtiopäivämiehenä. Voisin sanoa, että kuulutte varmasti sarjaan positiiviset henkilöt työskentelymme esikuvana. Varmasti kaikki me voimme teistä mallia ottaa.

Jos ajatellaan asian mahdottomuutta kaiken kaikkiaan, miten mahdettaisiin hoitaa näitä asioita, lainsäädäntöasioita ja siihen liittyviä muita oheistehtäviä tässä salissa, jos meitä olisikin 400 tai 600, niin kuin joissakin maissa parlamentissa on ihmisiä, tai jopa 4 000 edustajaa, niin kyllä tämä homma varsin sirkusmaiseksi menisi. Pakko meidän on jonkinlaisia rajoja hyväksyä. Asioiden toimivuus ja tuloksellisuus eivät varmasti siitä yhtään kärsi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Totean ed. Kauppiselle, että kun olen joskus katsellut kelloa teidän puheenvuorojenne aikana, vaikkei ole ollut kysymys jarrutuksestakaan, niin kuin kiistämättä oli eurokeskustelun yhteydessä, te olette vedellyt tuommoista 45—50 minuuttia, jos minä oikein muistan, joten turha tässä nyt on arvostella jarruttamisia.

Mitä tulee ed. Paasion aloitteeseen, totean vielä sen, että eniten minua ärsytti tässä se, että hän mainitsi tavalla tai toisella, jos oikein kuulin, puheenvuorojen sitomisen ryhmän kokoon. Hän tarkoittaa ilmeisesti jonkinlaisia pitkiä listoja sosialidemokraateille, että te puhutte tässä salissa siinä vaiheessa, kun te saatte tänne 70 kansanedustajaa, ja muut saavat sitten kirkaista väliin jotakin, jos haluavat. Minä olen todella pettynyt, ed. Paasio, teidän näkemykseenne tässä asiassa.

Mitä tulee huuliharpunsoittoon, en ole soittanut huuliharppua eduskunnan puhujakorokkeella, mutta minä olen kyllä puhunut siitä. (Ed. Paasio: Se vielä puuttuisi!) Minä olen myöskin tässä salissa ainoa, joka sanoin, että minä jarrutin oikein tarkoituksella sitä keskustelua ja sillä siisti. Kaikki muut puhuivat asiasta, mutta minä puhuin siitä huuliharpunsoitostakin. Jokainen puhuu siitä, mikä on itselle rakasta, kun sen vain sopivasti ja mukavasti osaa itse asiaan juontaa, ed. Paasio.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle toteaisin, että on se minun puheenvuoroni ilmeisesti EU:n vastustajia närästänyt, jos minä käytin 45 minuutin puheenvuoron. Meidän muiden piti hyväksyä todella paljon pidempiäkin puheenvuoroja. (Ed. Kemppainen: Mielenterveyslaista!) — Mielenterveyslaista käytin sen takia, koska suurin osa kansanedustajia ei minun nähdäkseni tiennyt oikeastaan, mistä oli siinä itse asiassa yksilön oikeusturvan kannalta kyse.

Mutta minun täytyy sanoa, että olen käyttänyt joskus noin kahdenkin tunnin puheenvuoron yöaikaan täällä, kun huomasin, että varsinkin edellisen eduskunnan aikana tässä salissa perjantai-iltaisin eteläsuomalaiset kansanedustajat tekivät jarrutusta haitatakseen nimenomaan muualla Suomessa asuvien kansanedustajien kotiinpaluuta. Minä ajattelin, että annetaan sitten näille eteläsuomalaisille kansanedustajille alibi olla yö poissa kotoa. Olen kyllä ihan siinä kiusallisessa ja sanoisinko kiusanhenkisessäkin tarkoituksessa käyttänyt tällaisen puheenvuoron, että huomattaisiin, että pitää muillakin olla oikeus lähteä kotiin eikä vain eteläsuomalaisilla. Meillä tosin on se onni, että saamme viikolla olla öitä pois kotoa, mutta eteläsuomalaisethan Helsingissä eivät aina sitä saa.

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle voisin todeta, että tietenkin jokainen puhuu niistä asioista, joita rakastaa, mutta pitäisi vähän ottaa huomioon se, että puhuisi välillä niistä, mitä muutkin rakastavat.

Kun ed. Aittoniemi kertoi minun haluavan sen kaltaista järjestelmää, joissa puheenvuorojen pituudet olisivat ryhmän koon jyvitettyjä, mainitsin esittelypuheenvuorossani, jos ed. Aittoniemi olisi kuunnellut sitä, että nimenomaan en esitä tämän tyyppistä. Mainitsin, että tällainen käytäntö on aika monessa paikassa, mutta että se ei meidän järjestelmäämme sovi. Minusta on eräs osoitus keskustelukulttuurista, että kun erikseen mainitsen jonkin asian, mitä en esitä, niin minut teilataan juuri sen asian esittämisestä.

Jotta keskustelukulttuuri näin tiistai-iltanakin paranisi, arvoisa puhemies, päätän osaltani tähän.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ensi perjantain täysistuntoon:

15) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49 (HE 326)

16) Talousvaliokunnan mietintö n:o 54 (HE 339)

17) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11 (HE 332)

18) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17 (HE 334)

19) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 18 (HE 350)

ensi tiistain täysistuntoon:

20) Tulevaisuusvaliokunnan mietintö n:o 1 (VNS 3/1993 vp)

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi torstaina kello 18, suullinen kyselytunti samana päivänä kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.42.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen